

„AZ EZERGYERMEKES FALU”

A lövétei oktatás rövid története

„AZ EZERGYERMEKES FALU”

A lövétei oktatás rövid története

„AZ EZERGYERMEKES FALU”

A lövétei oktatás rövid története

Székely Mózes Általános Iskola
Udvarhelyszék Kulturális Egyesület

Székelyudvarhely, 2013

*Készült a Lövétei Székely Mózes Általános Iskola főépülete
felépítésének 50-ik évfordulójára*

A kötet megjelenését támogatta:
Lövéte Polgármesteri Hivatala
Lövéte Közbirtokossága
Lövétei Római Katolikus Plébánia

Szerkesztették:
Dr. Demeter Csanád
Mihály János

Olvasószerkesztő:
P. Buzogány Árpád

© A szerzők

ISBN: 978-973-1879-52-9

Nyomdai munkálatok:
DTP Stúdió

POLGÁRMESTERI BEKÖSZÖNTŐ

Lövete község nevében nagy tisztelettel köszöntök mindenkit, aki lapozgatja, böngészi iskolánk jelen, ünnepi kiadványát.

Udvarhelyszék, illetve Homoródmente egyik meghatározó településeként próbálunk Önnek, Önöknek minél átláthatóbb és átfogóbb képet megjeleníteni magunkról, iskolánkról és úgy általában arról, ami településünkkel kapcsolatos. Nagy múltú iskolánk az idők folyamán nagyon sok gyereknek biztosított olyan környezetet, amely elindított az írás-olvasás első lépcsőjén, bevezetett minket a tudás birodalmába, hogy felnőtté válva megállhassuk helyünket, itthon vagy szerte a nagyvilágban. Olyan alapokkal sikerült ellátnia, amelyek elegendőek voltak a felnőtt korban vállalt munka elvégzésében, mint tanár, orvos, mérnök, vállalkozó vagy akár politikus, biztosítva ezáltal magunk és családunk mindennapi megélhetőségét. Nagyon sok információval tudunk szolgálni – jelen kiadványunk csak bizonyos része ezeknek –, illetve tudjuk bővíteni a tarsolyában lévő tudást, mindazt, ami iskolánk, településünk történelmével, kultúrájával, oktatási dolgaival vagy akár saját mindennapi életünkkel, környezetünkkel kapcsolatos. Erre hivatott mostani kiadványunk is. Hiszen a jól ismert közmondás szerint ki a múltat nem becsüli, az a jövőt nem érdemli.

Mi nagyon szeretjük ezt a völgyet – fenyveseivel, csörgedező patakjaival, fehér színben úszó nárciszréjtjével és ízletes borvízforrásaival –, ez jelenti nekünk az otthonunkat.

Magam és Lövéte nevében üdvözlök mindenkit!

Lázár Zoltán
polgármester

BEVEZETŐ

2013-ban a lövétei oktatás történetében egy kerek évforduló-ra emlékezünk, hiszen 50 éve indult (1963. szeptember 15-én) a mai Székely Mózes Általános Iskola főépületében az oktatás. A községben az oktatás története több évszázadra nyúlik vissza, és azon ritka településekhez tartozik, amelyben a tanítás több mint tíz intézményben (épületben) zajlott. Jelenleg csak Pósfaluban és a Senye hegye alatt lévő iskola működik.

A főépület hátsó homlokzatán található felírva az iskola építésének a dátumát, amelyről sokszor a gyerekek sorban állás közben megkérdik, hogy mit is akar jelenteni az az időpont. Idősebb kollégáim is sokszor beszélnek az elmúlt évtizedekről, hogy milyen körülmények között tanítottak, hogy milyen nehézségekkel küzdöttek, és mindezek hogyan befolyásolták az akkori életüket. Nagyon sok történetet hallok nap, mint nap különböző eseményekről, versenyekről, kirándulásokról, pártgyűlésekről, igazgatókról, román kollégákról, a kommunista rendszer visszasságairól. Mindezek akaratlanul is elem vetítenek egyfajta képet arról az időszakról, amikor még „tanár elvtársak” voltak.

Egy ilyen beszélgetés közben vetődött fel, hogy biza már ötven éves a mai V-VIII-as iskola épülete, amelyet közmunkával épített fel a falu, és jó lenne valamilyen formában erre megemlékezni. Eszembe jutott, hogy általános és középiskolás koromban nagyon sok olyan tanár tanított Szentegyházán, akik pályafutásukat Lövétén kezdték, és jó lenne őket megkérdezni, miként élték meg a községben eltöltött időt. András József, volt igazgató segítségével megkerestünk néhány pedagógust, akik az 1960–1970 években oktattak a lövétei iskolában. Azzal a kéréssel fordultunk hozzájuk, hogy a májusban tartandó megemlékező ün-

nepségre idézzék fel az egykori iskolában eltöltött élményeiket. Sajnos nagyon sokan már elhunytak azóta (számukra is emléket igyekszik állítani ez a kiadvány), így az elkészült visszaemlékezések hiánypótlóak az iskola történetének megismerésében.

Az oktatás több száz éves múltjának rövid összefoglalását az 1950-es évekig a falu szülöttje, Mihály János történész kollégám vállalta fel, aki szintén tanított a lövétei iskolában. A hatvanas évektől pedig a levéltárban található kordokumentumok alapján igyekeztem egy összeállítást készíteni az elmúlt 50 évről.

Itt szeretném megköszönni mindazoknak a segítségét, akik hozzájárultak ennek az emlékkiadványnak a megjelenéséhez, és reméljük, hogy még sokszor ünnepelheti az iskola a fennállásának kerek évfordulóit.

Dr. Demeter Csanád
igazgató

Mihály János

LAPOK A LÖVÉTEI OKTATÁS TÖRTÉNETÉBŐL

Az oktatás kezdetei Lövétén

A lövétei népoktatás kezdeteiről nem rendelkezünk egyértelmű adatokkal, de az analógiák alapján bátran feltételezhetjük, hogy más székelyföldi településhez hasonlóan, itt is már a 16. században folyt oktatás. Az oktatást a gyermekek körében a falu papja, vagy a „deáknak” nevezett iskolamester végezhetete, elsősorban a katolikus szertartás rendjére, egyházi énekekre, vallási alapismeretekre s ritkábban olvasásra tanítva őket. A szorgalmas, papi vagy más értelmiségi (pl. közjegyző) pályára alkalmasnak mutatkozó gyerekekkel „kiemelten” is foglalkoztak: a latin szövegek olvasására és éneklésére is megtanították, s ezzel biztosították számukra a továbbtanulás lehetőségét a püspökségek mellett létesített iskolákban, vagy legalábbis az esperességek székhelyén létező „kisgimnáziumokban”. Abban az időben a tanulás volt az egyetlen lehetőség a székely falu zárt világából vagy a jobbágyorsból való kiemelkedésre. Ha azonban figyelembe vesszük a korabeli gazdasági és társadalmi viszonyokat, a családok teherbíró képességét, megállapíthatjuk, hogy a továbbtanulás lehetőségével abban az időben csak kevesen élhettek. Éppen ezért az írástudás, a latin vagy magyar nyelvű írásban, oklevélszerkesztésben való jártasság régen elég ritka és megbecsült foglalkozás volt.

A 16-17. századi írott források (jegyzőkönyvek, egyezség-, testamentum-, örökség-, és adományozó levelek, hadi szemlék alkalmával készült összeírások) segítségével ennek a szűk világi értelmiségi rétegnek léte, száma és társadalmi szerepe a

Kis-Homoród mentén is jól nyomon követhető. Az írott forrásainkban megemlített deákok és prókátorok száma egyértelműen bizonyítja, hogy ezen a vidéken az írásbeliségnek igen mély gyökerei vannak.¹

Közvetett adataink arra utalnak, hogy Lövétén már a 16–17. század fordulóján tevékenykedtek jogtudó, „az értelmiség alsó határán mozgó, iskolázott egyének.”² Ilyen írástudó népi jogász, vagyis a törvények ismeretében, a székely perrendtartásban, jogrendben jártas prókátor lehetett lövétei Kelemen Gergely, akit 1589. október 23-án a segesvári Leber vagy Szabó György vallott prókátorának.³ Akárcsak a lövétei Orbán Máté szabad székely, akit 1600 folyamán nemcsak a szülőfaluja, hanem mások is (a gyepesiek, Longodári Kelemen, pálfalvi Orbán Péter) ügyvédjükké fogadtak.⁴ Ugyanezen évben egy István deák nevű prókátor „Lövétefalva képébe” tett vallomást. Ő azonban nem a falu első ismert tanítója, ahogy neve alapján vélni lehetne, hanem személye azonos almási Baczó István deákéval, aki, mint fogadott prókátor, több perben is szerepel ebben az időben a széki protocollumok lapjain.⁵

1 Mihály János: Írástudó deákok, prókátorok a Kis-Homoród mentén a 16–17. században. In: *Hargita Kalendárium* 2005. Csíkszereda. 76-77. Kibővített formában: *Örökségünk*. IV. évf. (2010) 3. szám, 10-11.

2 Albert Dávid: A jogtudó értelmiség Udvarhelyszéken a XVI. század végén és a XVII. század elején. In: *Areopolisz. Történelmi és társadalomtudományi tanulmányok*. Székelyudvarhely, 2001. 6–17.; Népoktatás a két Homoród mentén a 16. századtól a 19. század közepéig. In: „*A Homoród füzes partján...*” *Dolgozatok a Székelyföld és a Szászföld határvidékéről*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2000. 141-147. Lásd még: Dankanits Ádám: Az oktatásügy kezdeteiről a Székelyföldön. In: *Korunk* 29/1970.

3 Székely Oklevéltár. Új sorozat. I. *Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek 1569–1591*. Közzéteszi: Demény Lajos és Pataki József. Bukarest, 1983. 52.

4 Székely Oklevéltár. Új sorozat. III. *Udvarhelyszéki törvénykezési jegyzőkönyvek 1598–1600*. Közzéteszi Demény Lajos, Pataki József és Tüdös S. Kinga. Budapest – Bukarest, 1994. 257, 262, 266.

5 Uo.

Közvetett adataink tehát arra utalnak, hogy már ekkor rendszeres oktatás folyt Lövétén. Az iskola fenntartója (kegyura) az egyházközség volt, akinek kötelessége közé tartozott az iskoláról gondoskodni s az iskolamester számára házat, hozzá járandó szántóföldeket, s természetbeni bért biztosítani. A „schola mester” szellemi irányítója, felvigyázója a falu mindenkori lelkésze, vagy prédikátora volt. Ezt a feladatot Lövétén 1614-ben Vacsárcsi Péter prédikátor látta el.⁶ Forrásaink arról is tanúskodnak, hogy a 17. század folyamán volt olyan időszak, amikor a Havasalja falvaiban mind a lelki gondozást, mind az oktatási feladatokat csíksomlyói ferences szerzetesek látták el. Lövéte is azon plébániák közé tartozott, hol „Szent Ferenc fiai működtek”. Egyike volt ezeknek Reverendissimus P. Taplóczai (Görög) István (1631 – 1678), a lánglelkű szónok, aki a ferences hagyományok szerint „az eretnység gyászos elterjedésekor, mikor az erdélyi kath. egyház hajója veszélynek volt kitéve, nem késlekedett az Úr házat falként védelmezni; a székelyföldi Csik, Gyergyó-, Kászont, Oláhfalut, Lövétét [...] az eretnőség szennyétől” megmenteni.⁷

A helybeli iskolában pallérozták szellemét gyerekkorukban azoknak a Lövétéről elszármazott értelmiségieknek, akik felsőbb iskolákban tovább képezték magukat, vagy valamelyik székelyföldi faluban tanítóskodtak. Mint pl. annak a *Lövétei* Györgynek, aki 1658-ban Grácban, a jezsuiták iskolájában, alszerpapként (*subdiaconus*) bölcseletet és teológiát tanult,⁸ akárcsak *Lövétei* István deáknak, aki 1664-ben Csíkközmoson tanítóskodott,⁹ valamint *Lövétei* Jánosnak, aki 1676-ban a Pázmány

6 A Román Nemzeti Levéltár Kolozs Megyei Hivatala, Kolozsvár. Udvarhelyszék Levéltára. Törvénykezési jegyzőkönyvek II/6.

7 Dr. P. Boros Fortunát: *Az erdélyi ferencrendiek*. Cluj – Kolozsvár, 1927. 91.; P. György József O. F. M.: *A ferencrendiek élete és működése Erdélyben*. Cluj – Kolozsvár, 1930. 413, 505.

8 Fontes Rerum Scholasticarum IV. *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521–1700*. Szeged. 1992. Szerkesztette Font Zsuzsa.

9 Király István: Rector Scholae. Többszázéves iskoláinkról. In: *Hargita Kalendárium* 1980. 123.

Péter alapította nagyszombati egyetem falai között mélyítette tovább tudását.¹⁰

Iskolamesterek a 18. század folyamán

Az oktatókra vonatkozó írásos adataink a 18. század elejéről vannak. Elsősorban a püspöki vagy esperesi egyházlátogatások alkalmával felvett jegyzőkönyvek őrizték meg az iskolamesterek, rektorok nevét, jövedelmét, az iskolába járó gyerek számát stb. Ezek közé tartozik a Szebelébi Bertalan főhelytartó (vicarius generalis) idejében készült, s jelenleg a székelyudvarhelyi plébánia levéltárában található jegyzőkönyvgyűjtemény, amely az 1683–1702 közötti időszakot öleli fel. Az 1702. március 6-án tartott főesperesi vizitációkor felvett jegyzőkönyvből megtudjuk, hogy egykor Lövéte lelkésze R. D. P. Istvánffi Ferenc volt, míg a lövétei iskolamester „Ferencz Deák”. Ugyancsak ebből a forrásból tudjuk, hogy a gazdák a mester jövedelmében „búza bért” tartoztak adni. Ez alól többen megpróbálták kivonni magukat. Az ilyeneket az esperesi vizitáció pénzbírsággal sújtotta, akárcsak azokat, akik a „D. Magister személye ellen” igaztalan „feleltettek”.¹¹

1717-ben a püspöki látogatáskor is még mindig a hatvan éves Ferenc deák, alias Szabó Ferenc a kántor Lövétén. A 39 éve tanítói pályán is tevékenykedő kántor mellett kisegítőként Torjai Bálintot mint oktatót (*instructor*) találjuk. Az iskolába járó gyerekek száma 25 volt. Ugyanekkor számba vették az iskolamester létfenntartására rendelt földeket is. A mester házához (*domus magistri*) járandó három darab szántóföld Lövéte korabeli határbeosztása szerint a következő dűlőkben feküdt: 1. felső for-

¹⁰ Nagyszombati Matricula 390; In: Kázmér Miklós: *Régi magyar családnevek szótára* XIV-XVII. század.

¹¹ A székelyudvarhelyi Szent Miklós Plébánia Irattára. (Szebelébi Bertalan generalis vicarius 1683–1702. között végzett egyházlátogatásai az Udvarhelyi Kerületben.) Kézirat.

dulóban a Sás nevű helyben; 2. középső fordulóban az Omlás nevű helyben; 3. Középső mezőben.¹² 1721-ben a kántor, orgonista és tanító egy személyben a lövétei Pálffi János volt. Tízen látogatták az iskolát.¹³ Egy évtized múlva, 1731-ben, Sorger Gergely püspök (1729–1739) látogatásakor a torjai (Háromszék) születésű Kiss András 30 lövétei gyerek szellemét pallérozta a szerény szalmafedelű faépületben.¹⁴ 1733-ban megint két mester (*magister, ludimagister*) tevékenykedett Lövétén: Tamási István és Jánosi Péter. Az utóbbi a falu szülöttje volt, s több mint egy évtizedig szolgálta népét.¹⁵ Huzamosabb ideig működött tanítóként Lövétén a székelyfancsali Fancsali Sámuel. Ikertestvérével, Fancsali Mózzessel, aki 1768 és 1804 között volt Lövéte plébánosa, több évtizeden át együtt irányították a falu szellemi-lelki életét.¹⁶

Az iskola tanítóinak létfenntartását, mint már említettük, a „mester házához járandó” szántóföldek, kaszálók, valamint a hívek természetbeni és pénzbeli adományai fedezték. A jövedelem összetételét, nagyságát az erre vonatkozó egyházi rendtartások (melyek szabályozták, hogy ki tartozik egész bért vagy fél bért fizetni, kik fizetnek gabona helyett pénzbért és végül a bérfizetés idejét) határozták meg, de befolyásolták a századokon át kialakult helyi szokások is. Szeredai Antal vikárius 1764-ben arra utasította Lövéte egyházközségi elöljáróságát, hogy „A mi a Tisztelendő Plébánost és a Mestert illető bér adásnak modgyát nézi, a mindenkiben a régi rendtartás és Particularis Visitationak végzése szerint folyon.”

12 Gyulafehérvári Érseki és Főkáptalani Levéltár (a továbbiakban: GyÉSZLvt.) C. V. 1717. 1. doboz/ 1. kötet, 120.

13 GyÉSZLvt. C. V. 1721. 1. doboz/ 1. kötet, 214.

14 GyÉSZLvt. C. V. 1731. 6. doboz/ 13. kötet, 75, 366.

15 GyÉSZLvt. C. V. 1733. 6. doboz/ 12. kötet, 137, 1735. 2. doboz/ 4. kötet, 167, 1743. 3. doboz/ 6. kötet, 31.

16 GyÉSZLvt. C. V. 1753. 3. doboz/ 6. kötet, 304. Mihály János: *Lövéte kántortanítói, segédtanítói a XVIII. században* (1700–1800). In: *Lövétei Kiáltó*, III évf. 11. sz. 5.

Eszerint minden egész bért adó ember tartozott a mesternek egy kalangya búzát és egy kalangya zabot adni. Ha nem szalmájában, hanem szemül adta, egy véka búza és két véka zab volt az egész bér. A félbért fizetők ennek felével tartoztak. Akiknek sem házuk, sem marhájuk, sem jószáguk nem volt, egy-egy fél *sustákok*¹⁷ fizettek a mesternek bérként.¹⁸

A tanítás módszerére, a tantárgyakra vonatkozóan csak szórványos adatokra vagy analógiákra támaszkodhatunk. Azt azonban szinte biztosra vehetjük, hogy a tanítás anyanyelven folyt. A tantárgyak száma, az oktatás módja legfőképpen a mester felkészültségétől, hivatástudatától függött. Az 1776-ban felvett egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint Fancsali Sámuel iskolamester írni-olvasni és a keresztényi tanokra oktatta a diákságot.¹⁹ A papi, hivatalnoki pályára alkalmas, továbbtanulni akaró diákok több mint bizonyos, hogy a latin nyelv alapelemeit is elsajátították. Az öt-hat hónapot (hagyományos szokás szerint Szent Mihálytól Szent György napig) tartó tanévben rendszeresen feljáró gyermekek az olvasás megtanulásával akár két-három esztendőt is eltöltöttek. Az írás gyakorlásának általánosan használt eszközei a homokkal megtöltött láda és a viasszal bevont falapok voltak. Ezeken a gyermekek a nyomtatott vagy a tanítótól írt betűmintákat utánozták. A „haladó” gyermekek ráterhettek a papír és a tinta használatára. A tananyag elsajátítása a tanító felügyelete alatt zajlott, aki a szűk iskolaszobába összeszóftott gyermekek között testi fenytéssel próbált rendet tartani.²⁰ Ezeken az állapotokon, módszereken nem sokat változtatott

17 susták – aprópénzegység; 6 krajcár vagy 12 dénár

18 Inventarium Ecclesiae Lovetensis Compactum. Anno 1764. tempora Georgii Lukács Plebani loci ejusdem. Római Katolikus Plébánia Hivatal levéltára (a továbbiakban: RKPHLvt.), leltári szám nélkül.

19 GyÉSZLvt. C. V. 1776. 5. doboz/ 10. kötete. 396.

20 Sipos Gábor: *Marosszéki népoktatás a XV. századtól 1848-ig*. In: *Művelődéstörténeti Tanulmányok*. Szerk. Csetri Elek, Jakó Zsigmond, Sipos Gábor, Tonk Sándor. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest 1980. 120.

sem Mária Terézia közoktatási reformja (1777-es *Ratio educationis*), sem a jozefinista államigazgatásnak a népoktatás iránti fokozott érdeklődése, iskolareformja (*Norma Regia*). A népoktatás korszerű módszertana (a Lancaster-módszer) a polgárosodás hatására a XIX. század első felében terjedt el Székelyföldön.²¹

1780. febr. 1-jén Fancsali Sámuel kántortanító, aki 35 évig szolgálta az egyházközséget, elhunyt.²² Az egyházközség új tanítót választott a csíkszentgyörgyi Daró Antal személyében, aki tanulmányait Csíksomlyón végezte. Mellette a helybéli Kolozsi János harangozó, egyházzsolga segédtanítószkodott. A kántor a fiú-, a harangozó a lánygyermekeket tanította. 1817-ben a lövétei iskola tanulóinak összlétszáma 127 (fiú 70, lány 57) volt.²³ Daró Antal 1828. július 30-án hunyt el Lövétén hatvan évesen. Utóda, szintén a falusi „oskolamesterséget” választó fia, Daró Ignác lett.²⁴

Iskolaépítések, tanerő a 19. századtól az első világháborúig

A 17. század végén, a 18. század első felében Lövétén még az iskolamester lakása volt a tanítás színhelye. Pontosabban annak egyik szobája. Később, a 18. század második felében foganatosított oktatási reformok következményeként külön lakást kapott a kántortanító, és külön *scholaházat*, vagy *oskolát* a tanuló ifjúság. A kántortanítói lakás (*cantoris domus*) 1802-ben épült Lövétén, a templommal és a parókiával szomszédos telken. Ettől kezdve a gyermekek szellemi pallérozása külön iskolaépületben folyt. A fából épített iskola a gyermekek létszámához viszonyítva azonban a 19. század első két évtizedére kicsivé és korszerűtlenné

²¹ Uo. 121.

²² RKPHLvt. Liber Secundus Defunctom Ab Anno 1773.

²³ GyÉSZLvt. C. V. 1817. 15 doboz (bekötetlen). Cím: Responsa parochia Lövétensis ad puncta Visitationis Canonicae de Anno 1817 concinnata.

²⁴ GyÉSZLvt. C. V. 1824. 33 doboz (bekötetlen). Cím: Decretum Parochiae Lövétensis.

vált. Éppen ezért 1821-ben az egyházközség előjárói egy új iskola építését határozták el. Június 10-én Fodor István plébános jelenlétében szerződést kötöttek András Antal kőműves mesterrel, aki vállalta, hogy az „oskolát” kőből felépíti, megvakolja, és kívül-belül, hol szükséges, ki is „fejérfíti.” A mester „tulajdon kezével húzott keresztel” erősítette meg, hogy a munkálatokkal 1822 szeptemberéig elkészül. El is készült. A zsindegyellyel fedett, két szobából álló, mintegy 6 1/2 öl hosszú és 2 1/2 öl széles, kőből rakott földszintes iskolaépületben 1823-ban 134 gyermek (78 fiú és 56 lány) tanult olvasást, írást, számolást Daró Antal kántor (*cantor*), valamint Kolozsi János harangozó (*campanator*) irányítása alatt.²⁵ Pár évtized múlva ezt az egyszintes iskolát tovább bővítik. 1858-ban a falaira az egyházközség két tágas tanteremből álló emeletet építtetett.²⁶ 1869-ben pedig új kántori és tanítói „lakszobák” épülnek.²⁷ A tanszemélyzet ekkor kétfős volt: Daró Ignác tanító és Márton Ferenc segédtanító. Az utóbbi az 1867-ben elhunyt Györffy István altanítót helyettesítette. Ők ketten oktatták betű „üsmertére”, olvasásra, a keresztényi tudományokra, írásra, számolásra a nagyobb számban leginkább télvíz idején iskolába járó nebulókat.²⁸

Kimutatása a Rom Katolikus Nép Tanodában létező tanítói személyzetnek (1867)

Neveik a tanítónak és a segédtanítónak	A tanító Daró Ignác. A segédtanító Márton Ferenc.
Születési helyek	Mint kettő Lovétén született.
Életkorok	A tanító született 1805 május 6-án. A segédtanító 1821 év október 22.

25 GyÉSZLvt. C. V. 1824. (bekötetlen) 33 doboz.

26 RKPHLvt. A lovétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 7.

27 Uo. 9.

28 Uo.

Állapotok egyházi vagy világiak	Mind a kettő világi.
Nőtlenek vagy házások	Mindkettő házas
Decretum szerinti kinevezések dátum száma	A tanító kinevezései decretum szerint dátum Claudiopoli 16a August. 1829. A segédtanító nélkülözi aztot.
Tanhelye, és osztálya a tanulásnak	Lövéte, osztálya: Betü ismeretek, olvasás, a keresztényi tudomány, írás, számolás.
Évi díjnak mennyisége	Semmi.
Szállás pénznek mennyisége	Semmi.
Egyéb jövedelem	A megye templomi szolgálatokat fizeti képével
Nyelvbeli ismeretek	A tanító beszél s ír magyarul, deákul. A segédtanító csak magyarul.
Kivégzett Tantárgyak	A tanító az alsóbb leckéket végezte az udvarhelyi Gymnasiumban, a Philosophiát Fejérváron. A segéd tanult csak nép iskolában.
Tehetségek	A tanító jó, a segédtanító gyenge.
Ennek használása	A tanító becsivel használja;- a segédtanító naponként igyekszik magát tökéletesíteni.
Egyéb féle viseletek	Magok viseletek mind kettejüknek erényes jó alkalmazású.
Milyen következménye volt és milyen jelen politica vallása	Soha nem avatták magokat semmi politikai zavarban, jó gondolkozásúak.

Észrevételek	Jól, és szorgalmasan tanítják a Gyermeket, szelíd, és példás magok viseletjével édesítik a tanulásra.
--------------	---

1868-ban Daró Ignác 42 évi szolgálat után nyugalmaztatott.²⁹ Az egyházközség azonban megválasztotta segédkántornak, az új kántortanító Domokos János mellé. Ugyanezen évben jött Lövétére Fülöp János, mint altanító és harangozó, aki tíz évig volt a község kitűnő tanítója és hűséges egyházzolgája. 1878. augusztus 7-én hunyt el. Vihar elleni harangoztatás alkalmával a toronyra lecsapó villám agyonsújtotta. Ugyanazon év szeptember 15-én az iskolaszék ideiglenesen Petres István kántortanítói képezdét végzett tanítójelöltet választotta meg a helyében, aki szeptember 22-én állomását el is foglalta.³⁰

1879. november 14-én távozott el Lövétéről Domokos János kántortanító, aki „kitűnő tenor hangja és jeles orgona kezelése által kántori hivatalát 10 évig az egyházközségbéli hívek nagy megelégedésére viselte”, új állomáshelyére, Csíkszentmiklósrá. December 2-án, a kerületi főesperes elnöklete alatt „példás szép csendességben” történt meg az új kántortanító választás. Nagy szavazattöbbséget kapott Bartalis Ferenc csíkszentgyörgyi tanító, akit Fogarasy Mihály püspök (1864–1882) ki is nevezett helybeli kántortanítónak. Bartalis Ferenc kinevezett kántortanító állomását december 24-én foglalta el.

1880. május 1-jén eltávozott Lövétéről Petres István tanító is, aki Ehedben kántortanítónak neveztetett ki. Helyébe az egyháztanács Ambrus Ferenc tanítójelöltet választotta meg, „aki még akkor Csik-Somlyón a kántor-tanítói képezdében tanulmányainak” élt.³¹

29 1879. április 21-én hunyt el Lövétén. Édesapjával, Daró Antallal együtt a hitközségnek közel 100 esztendeig voltak kifogástalan kántorai.

30 RKPHLvt. A lövétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 24.

31 Uo. 25-26.

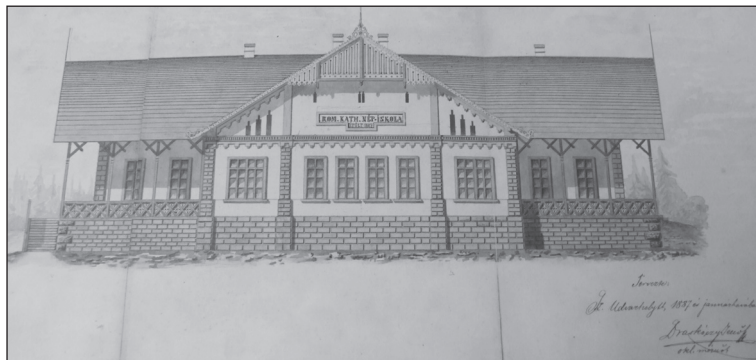
Az 1884. év a régen szorgalmazott 3-dik tanítói állomás megszervezése körüli vitákkal kezdődött. A hitközség ugyanis semmiképp nem akarta elfogadni a 3-dik tanítót. Végül is rendeződtek a dolgok. 1884. január 25-én az iskolaszéki elnök fő-tisztelendő Jakab Lajos helybeli lelkész jelentette az iskolaszéki gyűlésnek, hogy Lönhart Ferenc püspök (1882–1897) folyó évi január 19-iki kelettel 211. szám alatt kiadott magas leiratában Ferencz József szentegyházsoláhfalvi tanítót a helybeli római katolikus népiskolához harmadik tanítónak kinevezte. A tanító el is foglalta állomását és február közepén megkezdte tanítói működését. Évi fizetése 300 forint és 5 öl kemény tűzifa volt. A püspök saját pénztárából a 3-ik tanítói fizetését évenként 150 forinttal segítette.³²

Az 1886-ik év folyamán maga a főpásztor, Lönhárt Ferenc látogatott el a községbe. A látogatás áldás volt a falu népének, nemcsak azért, mert közel fél ezren részesültek a bérmálás szentségében, hanem azért is, mert ekkor fogalmazódott meg, a látottak és a tapasztaltak hatására, a püspök javaslatára az a nagyszabású terv, hogy új, korszerű iskolát kell építtetni Lövétén. Ugyanis a meglátogatott iskolaépület legkevésbé sem felelt meg a gyermekek nagy létszámának befogadására. Régi, „ódotszerű” épület volt, kis tantermekkel, ahová a gyermekek be voltak zsúfolva. A község a királyi tanfelügyelő által már több alkalommal is figyelmeztetve volt, hogy a gyermekek nagy létszámának megfelelő iskolát építsen. A helyszíni szemlét követően, a püspök úr kijelentette: ha a nemes község hajlandó lenne a templom közelségében, a régi iskola mellé, egy alkalmas és a törvényeknek megfelelő iskolát építeni, 2000 forint segélyt adna. Az előljárásság, az alispán és szolgabíró urak előtt, megígérte, hogy minden anyagot megad az iskolaépítéshez s a 2000 forint főpász-

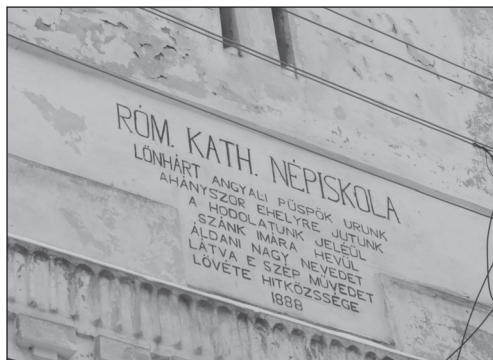
32 Uo. 29-30.

tori segélyen felül a többi pénzköltséget fedezni fogja. A püspök úgy távozott Lövétéről, hogy meghagyta a helybeli plébánosnak: az építendő iskola tervrajzát és költségvetését készíttesse el és terjessze föl. Sokszori Székelyudvarhelyre való bejárás és fáradság után, a tervrajz és a költségvetés elkészült. Draskoczy Jenő okleveles mérnök készítette el. A plébános az iratokat 1887 februárjában terjesztette fel Gyulafehérvárra. A püspöki hivatal a tervrajzot és a költségvetést felülvizsgálta s helyesnek találta. 1887. júniusban, a kerületi főesperessel, Jung Cseke Lajos úrral, azt közölte Lövéte elöljárósága (Ráduly Sándor jegyző, Mihály Pál megyebíró és Orbán János községi bíró), hogy csak úgy tudna a község és népe az iskola építéséhez 1888-ban hozzá fogni, ha Lönhárt Ferenc püspök úr a megígért 2000 forintot 4000 forint segélyre fölemelné. Ebben az esetben a község a mérnöki megállapított 6750 forint vállalati díjnak 4000 forinton felül eső részletét költsön útján fedezné. A hónap végén a főesperes tudatta Jakab Lajos plébánossal a választ: a püspök úr a 2000 forint megígért segélyt hajlandó 4000 forintra fölemelni! Nem maradt most már más hátra, minthogy az iskola építése egy alkalmas, ahhoz értő mesterembernek kiadassék. Bíró András székelyudvarhelyi kőműves vállalkozóra esett a választás, aki 5900 forintért hajlandó volt fölépíteni az iskolát, ha a község mindenféle építési anyagot és az építéshez szükséges napszámot megadja. A közmunka ellen egyesek sokat zúgolódtak, de végül is az iskola fundamentumát sikerült kiméretni s a vállalkozó ennek alapján megkezdhette a munkát.

1888 áprilisában már nagy volt a sürgés-forgás az újonnan épülő iskola körül. Kőműves kalapácsok kopogása, az anyagot szállító szekeresek „hógatása”, a kézi munkatételre kiharancsoltak morgolódása messze elhallatszott. Az építési munkálatok tavasztól késő őszig tartottak. Kijutott a munká-

ból szegénynek, gazdagnak egyaránt. Végül az iskola homlokzatára Péter Gergely székelyudvarhelyi kőfaragó felvészte azt a „verset” (ROM. KATH. NÉPISKOLA. LÖNHÁRT

HEVÜL/ ÁLDANI NAGY NEVEDET/ LÁTVA E SZÉP MŰVEDET LÖVÉTE HITKÖZSSÉGE tartal-
mú feliratot ma is elolvashatja az arra járó érdeklődő a szó-
ba forgó épületen – sz. m.), amelyet Bodó

Ádám marosvásárhelyi gimnáziumi tanár fogalmazott meg, s amellyel a község nagy jötevőjének, Lónyhárt Ferenc „angyali szívű” püspökének szándékozott örök emléket állítani Jakab Lajos akkori plébános.

A nagyszerű iskolaépület november 11-én szenteltetett fel főtisztelendő Jung Cseke Lajos kerületi főesperes jelenlété-

ben, a püspöki biztos által. Jelen voltak az ünnepségen: Török Albert alispán, Sándor Mózes királyi tanfelügyelő, Jakab Gyula járási főszolgabíró, Imre Károly oláhfalvi, Koncz Ignác homoródremetei, Opra Lajos homoródkarácsonyfalvi plébánosok, Lániczky Sándor szentkeresztbányai vasgyártulajdonos, Daniel Károly oláhfalvi jegyző s még sokan a szomszéd községek „intelligens emberei” közül, és természetesen Lövéte népe. Az ünnepély a következő rendben folyt le: „1) Ünnepélyes szentmise Jakab Lajos helyi plébános által; 2) A templomból körmenet az iskolaépülethez; 3) Megnyitóbeszéd, tartotta Jung Cseke Lajos főesperes; 4) Énekeltek a gyerekek; 5) Etnográfiai fölolvásás a lövétei iskolák múltjáról, az erdélyi fejedelmek korától a jelenig; 6) Énekeltek az iskolás gyermekek; 7) Alkalmi óda Bodó Ádámától, szavalta: Ferencz József helybeli tanító; 8) Énekeltek az iskolás gyermekek; 9) Zárbeszéd, tartotta Ráduly Sándor helybeli jegyző; 10) »Járjatok be minden földet« – énekeltek az iskolás gyermekek Bartalis Ferenc kántortanító vezetése mellett.”

Az ünnepély után díszes fogadást tartottak a plébánián. Az ebéd alatt több pohárköszöntő elhangzott. Poharat emeltek: Ferenc József királyra és családjára (mert Őfelsége 100 forintot [!] adott az iskola építésére), Lönhárt Ferenc erdélyi püspökre, mint „Lövete örök emlékü jótevőjére”, Andrássy István apát-kanonok úrra, Lövete nagy szülöttjére és jótevőjére (aki az avatóünnepség alkalmából 300 forintot küldött „azon kijelentés mellett, hogy a hová a plébános szükségesnek látja fordítassék oda”), valamint a sok-sok „névtelen hősré”, akiknek fáradtságos munkája nélkül az iskola nem épülhetett volna fel. Jakab Lajos plébános halálából a jótevő püspökök, Lönhart Ferencnek az arcképét is „megkésztette” Lukács Sándor székelyudvarhelyi főgimnáziumi rajztanárral, melynek leleplezése szintén az iskolafelszentelési ünnepély programja alatt történt meg.³³

1896-ban a tanerő három személyből állott: Ferencz József tanító, Kontsagh Sándor tanító (1889-ben foglalta el állását) és

³³ Uo. 32–40. A kép ma a plébánia nagytermében látható.

Bartalis Ferencz kántortanító, akik sokat tettek az oktatás magasabb szintre emeléséért, annak ellenére, hogy a gyermekek nagy száma miatt nap mint nap az iskolai fegyelem- és rendtartás is szinte teljesíthetetlen feladatként nehezedett rájuk.

1898-ban a régóta húzódó 4-ik tanítói állás szervezése „egy jó lépéssel előre haladt”. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium az államsegélyt kilátásba helyezte, ha a tanítói állás javadalmához a lakás és 10 forint veteményeskert-pótlásán kívül az iskolafenntartó, vagyis az egyházközség még valamivel hozzájárul. „A vegyes gyűlés 3 kubik öl tüzi fát ajánlottak, mert a pénzbeli hozzájárulásra képtelen” volt.

1899-ben végül is a 4-ik tanítói állás szervezése födél alá került. Most csak a tanítói lakásra volt szükség. Erről olyanformán gondoskodtak, hogy a régi iskola felső részét kijavították és átalakították tanítói, illetve tanítónői lakássá. A javítások költségeit nem egyedül az egyház, hanem főképp a közbirtokosság és politikai község eszközölte és fedezte.

1900-ban Bartalis Ferenc kántortanító súlyos gégebaja miatt, „minek következtében a hangját is annyira elveszítette, hogy az éneklésre képtelen volt”, nyugalomba vonult. Az egyháztanács és az iskolaszék pedig intézkedett az új kántortanító megválasztásáról.³⁴

1901-ben Kontsagh Sándor is, „ki ezen nemes hitközségnek 12 éven át ágilis, ügybuzgó segédkantortanítója volt”, szintén nyugalomba vonult.³⁵ Folyó év május 1-jén elfoglalta állását az iskola első tanítónője, Bernáld Ilona, aki addig a nagyszebeni Szent Ferenc-rendi nővérek vezetése alatt álló leányiskolánál működött.

1908-ban a kántortanító Borbáth József volt.³⁶

34 Uo. 54.

35 Uo. 55.

36 Uo. 59.

1909-ben a királyi tanfelügyelőség elrendelte az 5-ik tanerő beállítását is, de ez nem sikerülhetett, mert nem volt tanterem. A tankötelesek nagy száma miatt azonban nem lehetett sokáig elodázni. 1911-ben az 5-ik tanítói állás szervezése halaszthatatlanná vált. A szervezéshez a hitközség a lépéseket megtette. Felajánlott 100 korona értékben 5 négyszögöl tűzfát természetben és lakást. A püspökség is hozzájárult az állásszervezéshez, a hitközség felterjesztését jóváhagyta s így az kérhette a vallás-és közoktatásügyi minisztériumtól az állás megszervezését. Időközben a meglévő iskola „értekezleti szobáját” s az ott lévő mellékhelyiséget átalakították tanteremmé; ez lett az 5. tanterem. Az átalakítási költségeket a közösen maradt közbirtokosság fedezte. Bebútorozását felsőbb engedéllyel az egyház pénztára fedezte. Az 5-ik tanítói állás végül is 1913-ra szerveződött meg. Erre az állásra Csató József tanítót alkalmazták.³⁷

1914-ben Borbáth József „kitűnő hangú” kántortanító elment Lövétéről.³⁸

37 Uo. 67.

38 Uo. 69.

Hamarosan kitört az első világháború s a férfi tanerők egy része a frontra vonult. A háború „nyomorai” miatt a tanítás akadozott, az iskola működtetése nem volt zökkenőmentes. Ennek ellenére állami segéllyel sikerült az iskolában 150 gyerek részére (óvodások) egy óvónő és két ápoló személyzettel napközi ott-hont létesíteni. Ide tették be a szülők a gyermekeket, főleg azok az asszonyok, akik kenyérkereső férfiak hiányában alig bírták az „életfenntartást”, reggel, ha a mezei munkára mentek, s vitték haza este, ha a munkából megtértek.

A tanügy a két világháború között, a katolikus iskola helyzete

1918-ban román uralom alá került Erdély. Az emberek nehezen törődtek bele az új helyzetbe és ez az oktatásra is kihatott. A gyerekek beiskolázása nehezen ment. A tanítók fizetés nélkül maradtak. Hatósági segítség sehonnan sem érkezett. Péter János helybeli plébános mindent megtett az iskola megmentéséért. A sok utánajárásnak köszönhetően a tanítók fizetése úgy, ahogy biztosítva volt, de az iskola léte továbbra is veszélyben forgott.

1920. március elején a következő volt a helyzet: a lövétei római katolikus, 5 tantermes elemi iskolában három tanerő hat osztályt oktatott. Az iskola állapota megfelelő volt, helységei tiszták, csak a felszereltségében mutatkoztak hiányosságok. Könyvtárában 27 kötet volt. Az iskolát az iskolaszolga, aki a sekrestyés-harangozó is egy személyben, takarította. Volt órarend, tananyagbeosztás, munkanapló, előmeneteli és mulasztási napló, beíratási könyv, látogatási könyv, rendeletek tára, régi anyakönyvek stb. Március 8-án, Gaál Tamás III. ker. isk. látogató/felügyelő az általa készített jegyzőkönyvben az osztályokra és a tanerőre vonatkozó tapasztalatait így összegezte:

I. vegyes osztály: tankötelesek száma: 92. Jelen levők száma: 71. Iskolalátogatásuk nem rendes. Vallásoktatás van. Egyházi

ének oktatás van. Az írás, olvasás, számolás és egyéb tantárgyak eredménye: megfelelő. A tanító: Ferencz József, nyugdíjas okl. ideiglenes helyettes. A hitközség és iskolaszék az 1914-ben megüresedett segédkantortanítói állásra Ferencz József nyugalmazott tanítót, az egyháztól járó segédkantortanítói illetmények épségben tartása mellett az 1919-20-ik tanévre felfogadta háziilag 2200 Koronával ideiglenesen, tekintettel a háború alatt az egyháznál tett szolgálataira. Az iskolánál és a tanulóknál fent jelzett hiányosság a mostani viszonyokra vezetendő vissza. A vezetőség minden megtehetőt megtesz.

II. oszt. és III. osztály: tankötelesek száma egy csoportban: II. o. 89. – III. o. 86. Jelen levők száma: II. o. 69. – III. o. 72. Iskolalátogatásuk nem rendes. Vallásoktatás van. Szent gyónás, áldozás: a III. o. évenként háromszor végzi. Egyházi ének oktatás van. Az írás, olvasás, számolás és egyéb tantárgyakból az eredmény megfelelő. Rajzolás az isk. táblán van. A tanító: György András, rendes okleveles kántortanító. A 3408-1919 sz. a Kegyes Főhatóság felszólítására a hitközség György András kántortanítót 1919. XI. 14.-én tartott gyűlésén az 1919-20-ik tanévre régi illetményei épségben tartása mellett 3500 Korona segéllyel – hitközségi pótdoból – felfogadta. Az ismétlődő iskola elmaradásának, a hiányos iskolai látogatásnak és felszerelési hiányosságoknak oka a mai viszonyokban keresendő. Különben az iskola vezetősége a legnagyobb szorgalommal és dicsérendő buzgósággal megtesz mindent. Mivel a hitközség 3 tanerőnél többet nem volt hajlandó segíyezni, a tanköteleseket pedig lehetetlen volt 3 részre felosztva tanítani, hanem négy részre osztva, György András k. tan. szívességből magára vállalta, hogy a II. és III. vegyes megosztott osztályokat, délelőtt II. osztályt, – délután III. osztályt vezeti. A két osztály közül egyiket Csató József Árpád okl. rendes tanító kellene, hogy vezesse, de a

Főhatósághoz küldött 1919. VIII. 14. én kelt nyilatkozatában, nem volt hajlandó 100 Koronás fizetés mellett helyét elfoglalni, a IX. 14.-iki hitközségi gyűlés sem volt hajlandó őt segélyben részesíteni, minélfogva állását mai napig sem foglalta el. A hitközség, illetve egyháztanács iskolaszék őt állásától meg nem fosztotta, sőt bármikor megkezdheti működését. Az 5.-ik tanerő Zeőke Gergely 1914-ben berukkolt és azóta semmi hír sincs felőle, az állása betöltetlen. A segédkántor-tanítói állás is üresedésben van 1914-től kezdve, ezen állásra a hitközség és iskolaszék házilag intézve az ügyet, Ferencz József nyugalmazott tanítót fogadta fel. Ezeknek rendezésére csak a viszonyok helyreálltával lehet gondolni.

IV-VI. vegyes osztály: tankötelesek száma: 94. Jelenlevők száma: 64. stb. A tanító: Asztalosné Bernáld Ilona. A 3408-1919 sz. Kegyes Főhatóság felszólítására a hitközség Asztalosné Bernáld Ilona tanítónőt 1919 IX. 14.-én tartott gyűlésen az 1919-1920-ik tanévre régi illetményei épségben tartása mellett 3000 Korona segélyvel, - hitközségi pótdóbból - felfogadta.³⁹

1921. január 28-án új tanító érkezett az iskolához, Ambrus Gábor személyében.

1922. június 22-én az egész hitközség összegyűlt megvitatni, hogy a nehéz gazdasági helyzet és pénztelenség közepette fenn tudja-e tartani iskoláját, vagy nem. A gyűlés részvevői által, a nehéz helyzet dacára: *„...egyhangú lelkesedéssel kimondta, hogy Lövéte népe élete árán is ragaszkodik ősi vallásához – székely nemzetiségéhez s így hitvallásos magyar iskolájához és azt élete és vére árán is fenn akarja tartani.”* A tantestületet azonban nagy veszteség érte. György Endre (András) kántortanító – a jobb megélhetés reményében – elment. 13 évet volt Lövétén. A hívek szerették; ritka népszerűségnek örvendett. Szerény, jámbor ember és elsőrangú kántor volt.⁴⁰

39 RKtPH lvt. Irattár. 1920. év/ sz. n.

40 RKPHlvt. A lövétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 82.

Ebben az áldatlan gazdasági helyzetben, nyomorúságos állapotban mégis jutott erő és pénz a javításokra. 1923-ban az iskola fedélzetén a cserepeket átforgatták a hívek. A belsején három kőműves és 5-6 postaszeres dolgozott 4 hónapon át, hogy otthonosabbá tegyék. 27.000 lej ment rá – csak pénzben – a munkálatokra.

Órarend

a lövétei róm. kat. elemi népiskola

IV. vegyes osztályának az 1923-24-ik tanévre

Idő	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
8-9	Számтан	Számтан	Számтан		Számтан	Számтан
9-10	Hittan	Olvasás	Hittan		Hittan	Olvasás
10-11	Olvasás	Földrajz	Román		Olvasás	Román
11-12	Rajz	Gazd. tan	Ének		Nyelvtan	
2-3	Nyelvt.	Nyelvtan	Olvasás		Földrajz	Kézi- munka
3-4	Írás	Torna	Írás		Írás	

Lövéte, 1923. október hó 24-én

*Bernáld Ilona
oszt. tanítónő*

Az 1923/24-es tanévben az öt tanerős római katolikus népiskolának összesen 458 tanulója volt. Ebből iskolába járt 380. Nem járt iskolában 73 (főképp a távollakás miatt).

1924-ben a bérmálás szentségének kiosztása alkalmával törént hivatalos látogatásán Majláth Gusztáv Károly püspök örömmel konstatálta, hogy: „A lövétei egyházközség és birtokosság dicséretre méltó lelkes ügybuzgósággal gondoskodik az egyházi épületekről s a katolikus iskoláról, melynek tanerői is tudásuknak és munkaerejüknek

*legjavát áldozzák az iskolának. Molnár Lázár kántortanító szépen szervezi és ügyesen vezeti az éneket, Asztalos Lászlóné sz. Bernáth Ilona tanítónő, Ambrus Gábor és Daró István tanítók igyekeznek az iskolás gyermekeket jól megoktatni s a legjobb szellemben nevelni.*⁴¹

1926-ban Daró István segédkántor-tanító eltávozott Lövétéről. Helyébe az 1927. év elejétől Márton Pált nevezte ki a püspök a tanév végéig ideiglenes tanítónak. A tanév végén a megbízatást meghosszabbították a következő tanévre is.⁴²

Az 1929/1930-as tanévben a következő tanítók oktattak: az I. osztályt Bernald Ilona, a II-VII. osztályt Ambrus Gábor, a III. osztályt Márton Pál, a IV. osztályt Molnár Lázár, az V-VI. osztályt Kerecsi Erzsébet.⁴³

1932-ben Ambrus Gábor tanító Lövétéről Szentegyházfaluba távozott. Később az egyháztanácshoz írt búcsúlevelében így emlékezett vissza az itt töltött 11 év s 7 hónapra: *„...életem legkedvesebb szakát képezi amelyre mindig kedvesen gondolok vissza. Kedvesen gondolok vissza nemcsak a felnőttekre, kik eredeti háziszóttos ruháikkal gyönyörködtettek, hanem azokra a drága kicsi tanítványaimra is, kiknek lelkébe igyekeztem belecsepegtetni Isten és embertársai iránti szeretetet, őseik útján való járást, hogy ebben a romlott társadalomban példaképei legyenek szegény, árva székely népünknek.*“⁴⁴

Időközben Anghelescu közoktatásügyi miniszter megszervezte a „székelyföldi kultúrzónát”. Ókiráltságbeli („regáti”) román tanítók árasztották el a székely megyéket. Kidolgozták azt az elméletet, mely szerint a székelység tekintélyes része román eredetű, s így minden eszközzel vissza kell románosítani őket. A „visszarománosító” akció 1933-ban kezdett felerő-

41 Uo. 86-87. 2372-1924. számú leirat.

42 Uo. 97.

43 Tabloul despre școlile pr. r. cat. din Transilvania intocmit după ord. min. (Dir. Inv. Part.) No. 22103 - 1930. RKtPH lvt. Irattár, sz. 23 - 1930.

44 RKtPH lvt. Irattár, 1932. év/ sz. n.

södni s évről évre egyre erőszakosabbá vált. Ebben az évben a „visszarománosítás eszméje” Lövétére is eljutott. A község felső részében, az 1913. évi földcsuszamlás után épült Pósfaluban állami iskola létesült. Az előzményekhez tartozik az, hogy a pósfalusi szülők több ízben kérték az egyházközség vezetőségét, hogy egy tanítót biztosítsanak számukra is, de kérésük nem lett teljesítve s így az állami hatóságokhoz fordultak, azok megintézkedtek. A község központjában állami iskola 1934 tavaszán létesült először egy tanerővel. Őszre már kettőre emelkedett a számuk. Az egyik a központi iskolánál, a másik a pósfalusi iskolánál működött.⁴⁵ Ezzel megkezdődött itt is a vallási és iskolaharc, amelynek célja a magyar nyelvű egyházi oktatás visszaszorítása volt. Azon év júniusában az összes egyházi tanítót berendelték tanfolyamra, hogy az augusztusi román vizsgájukat sikeresen letehessék, s kántor nélkül maradt az egyházközség egész nyár folyamán. Augusztus hó 15-én véget ért a tanítók tanfolyama és vizsgájuk is. Szomorú eredménnyel. A kurzuson megjelent tanítók 75%-a elbukott. A bajokat csak tetézte, hogy a katolikus iskola igazgatója, Molnár Lázár kántor, románul semmit sem tudott, s az elemi iskolai törvényekben teljesen járatlan volt. Fogalma sem volt, hogyan történik a beíratás. Eddig nem is volt rá szükség, mivel az egyházi iskola a község egyedüli iskolája volt. Barthos József helybeli plébános, az anyanyelvű felekezeti iskola nagy harcossa vezette rá, „hogy a szülői nyilatkozatokat hogyan és miképpen kell elkészíteni, és azt az állami iskolaigazgatónál letétbe helyezni, amiről az állami iskola igazolványt ú.n. *dovádát* adott.” A tankötelesek száma mintegy 900 volt, s ebből 287 jutott a felekezeti iskolába. A beíratkozás végül is rendben lezajlott. A tantestület, Molnár Lázár vezetése mellett, a következő tanítókból állott: Cirmos Mária, Sémel Ida,

45 RKPHLvt. A lövétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 106.

a nemrég nyugalomba vonult Asztalos Lászlóné helyett Illyés Anna, Incze Gábor és Sebestyén Lajos. Mindjárt a tanév elején azonban változás állott be. Incze Gábor tanító szabadságot kapott a katonai szolgálat idejére, Cirmos Mária meg nem kapott működési engedélyt s így állásától megválni kényszerült; helyébe a főhatóság Márton Pált és feleségét, Kerezi Irénkét nevezte ki.⁴⁶ A nehézségek ellenére lassan beindult az egyesületi élet is. Márton Pál lett a Katolikus Népszövetség helyi tagozatának elnöke. Molnár Lázár kántor pedig fáradságot nem ismerő buzgalommal szép számú énekkart szervezett.⁴⁷

1935 elején megtörtént az első burkolt támadás a katolikus iskola ellen. A plébános átiratot kapott a helybeli állami iskolaszéktől, melyben azt kifogásolták, hogy azok a szülők, kiknek gyermekeik az állami iskolát látogatják, egyházi adót mért fizetnek, s a katolikus iskola fenntartásához mért kötelesek hozzájárulni. A háttérből a szálakat az időközben ide helyezett román jegyző, Bleoca nevezetű mozgatta, *„aki túlzottan román volt a nemzetiségi kérdésben.”* Az állami tanárok számát tovább szaporították. Még jött két tanerő. Az állami iskolában az 1934/35. tanév elején magyarul tanítottak, de a későbbi tanerők egy szót sem tudtak magyarul, hisz nagyobb részét az Ókirályságból voltak. A magyar órák számát lecsökkentették heti két órára, majd teljesen törölték, s így *„a székelymagyar gyermekeket megfosztották Istentől kapott joguktól, hogy anyanyelven írni- és olvasni megtanuljanak.”*⁴⁸

1936-ban tovább erősödött a visszaramánosító akció. Egyre több családot kényszerítettek arra, hogy áttérjen a görög katolikus vallásra. Tovább fokozódott az ellentét a katolikus iskola és az állami iskola között. Az épületet már nem vehették el, de

46 Uo. 111-112.

47 A lövétei egyházi vegyeskar 1938-ban Brassóban első díjat nyert a versenyen Molnár Lázár kántor vezetése alatt.

48 RKPHLvt. A lövétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 113.

gyakori tanfelügyelői ellenőrzésekkel keserítették meg az iskolafenntartó és a tantestület mindennapjait. Az elkövetkező tanévekben pedig mindent elkövetett a állami román nyelvű iskola igazgatója annak érdekében, hogy alsó osztály ne indulhasson a katolikus iskolában. Akadályokat gördítettek a beíratások elé, román nyelvű hittanórákat szerveztek stb. Végül 1938 őszén Bleoca jegyzőt elhelyezték s az egyházi iskola a „lidérces nyomástól megszabadult.”⁴⁹

1939-ben az iskolában való beíratások már minden nehézség nélkül történtek meg. Úgyszintén a tanév kezdete is. A külpolitikai helyzet viszont nyugtalanító volt, s a bizonytalanság egyre fokozódott. 1939 végén megkezdődtek a háborús készülődések. A tartalékos hadköteleseket behívták (koncentra) s megfeszített erődítés-építési munkálatokat végeztek velük a nyugati, valamint a keleti határvonalon. Lövétéről is sokakat hívtak be katonai szolgálatra, köztük természetesen a tantestület tagjait is. Eröss László igazgatót karácsonykor hívták be, úgyszintén Kovács Gábor tanítót. Bokor Mária betegszabadságra kényszerült. Az újonnan kinevezett tanító, Sánta János pedig azért nem tudta elfoglalni állását, mert már szeptember elejétől kezdve katonai szolgálatot teljesített. Az állami iskolában is egy-két leánytanító működött csak. A férfi tanerő innen is katonai szolgálatot teljesített.⁵⁰

Így ért véget az a 22 évig tartó időszak is, amely talán a lövétei oktatás legnehezebb korszaka volt. Miután 1940. augusztus 30-án a bécsi döntéssel Észak-Erdélyt Magyarországhoz csatolták, az 1940/41-es iskolai évtől újra magyar nyelven folyt az oktatás a községben.

49 Uo. 128.

50 Uo. 130.

Oktatás, iskola a „kicsi magyar világban”

Az egyházi iskolák 1918–1940 között „a magyarság mentsvárai voltak”, ezen kívül az egyház érdekeit is többé-kevésbé eredményesen szolgálták. Ezért joggal várták el a magyar államtól, hogy ezeket az iskolákat továbbra is fenntartsa, sőt a lehetőség keretei között fejlessze is azokat olyan anyagi helyzetben hozva, hogy minden tekintetben az állami iskolákkal versenyképesek legyenek. Abból az emlékiratban, amelyet a hitvallásos elemi oktatás ügyében fogalmazott meg Kakucs Ferenc esperes-tanfelügyelő, azt is megtudjuk, hogy az egyház azt is szeretne volna elérni, hogy „azokban a községekben, amelyekben a lakosság ugyanazon hitvalláshoz tartozik és eddig is hitvallásos iskola volt, és az állami iskolát csak a román állam kényszerítette rájuk, az állami iskola megnyitása mellőztessék s az ellemi oktatás bizassék a hitvallásos iskola fenntartójára. Ha az iskolafenntartó nem rendelkeznék olyan épülettel, mely az összes iskolaköteleseket befogadná, az állami iskola épülete adassék át az iskolafenntartó egyházközségnek.” Ezt azzal indokolták, hogy a román állam „a község lakosságával sok helyen súlyos terhek kiróvásával emeltetett iskola épületet”, tehát „semmi sérelem nem lehet abban, ha ezeket az épületeket a szükség mértéke szerint, az ott működő hitvallásos iskola kapja meg.”⁵¹

A fentieknek megfelelően Barthos József plébános át is vette az állami iskolát egyházi kezelésbe, de csakhamar a vármegye visszakövetelte azt. Udvarhely vármegye kir. tanfelügyelője tájékoztatta 1940 novemberében a lövétei róm. kat. elemi iskola vezetését, a plébánost és Eröss László igazgatót, hogy az „állam jogos tulajdonát képező iskolaépületeket a politikai községnek nem lett volna szabad átadnia és azt a felekezeti iskolafenntartónak nem lett volna szabad átvennie azt.” Fekete

51 RKPHLvt. Irattár, sz. 7122 - 1940. Emlékirat a hitvallásos elemi oktatás ügyében.

Tibor, a kir. tanfelügyelői hivatal vezetésével ideiglenesen megbízott segédfogalmazó nyomatékosította azt is, hogy a „községben, mint eddig, külön állami és külön felekezeti iskolának kell működni úgy, hogy az állami iskola épületeiben az állami, a felekezeti iskola épületeiben a rk. tanerők működnek.” Közölte azt is, hogy Molnár Lázár és Hajdú Géza tanítókat a vármegyei katonai parancsnokság állami tanítóként alkalmazta a lövétei állami iskolánál s felszólította, hogy számukra az állami iskola épületeit haladéktalanul adják át.⁵²

Lövétén tehát 1940 őszén volt egy négy tanerős királyi állami elemi iskola és egy hat tanerős római katolikus elemi iskola. Időközben a községben megindult az izgatás az egyházi iskola államosítása érdekében, de a kezdeményező „felszínés, könnyű fajsúlyú” embereket a plébánosnak sikerült a közgyűlésen „leszerelnie.” A tanítók fizetésének rendezése is késett. Mikor pedig rendezve lett, kiderült, hogy a jövőben az egyházi iskola fenntartása háromszor annyiba fog kerülni, mint eddig. Megkeseredve jegyezte be a Historia Domus lapjaira Barthos plébános, aki hamarosan el is pályázott Lövétéről, a következő sorokat: „Ezért hozhattunk áldozatokat 22 év alatt. Megint arra az egyházközségekre hárul a súlyos teher, amelyek eddig azt viselték.”

1941-ben az hitközség új lelkésze, Márton Antal, a hat tanerős róm. kat. elemi iskola tanítóiról a következőket jegyezte fel: „Eröss László igazgató és kántortanító, csíkszeredai születésű, nős. Jó tanító, pontos, csaknem a betegségig pedáns iskolai iratkezelő.

Bokor Mária tanítónő, sepsikőröspataki születésű, hajadon, iskolánk kiváló tanerője. Az eredményes iskolai munkán kívül az egyesületi életnek s az iskolánkívüli népnevelő munkának is a lelke; a leányifjúság vezetője.

⁵² RKPHLvt. Irattár, sz. 12 - 1940. Tárgy: a lövétei r. kath. elemi iskola vagyoni, - osztálybeosztási - és személyi lapjai és az áll. el. isk. épületeinek elfoglalása.

Ami Bokor Mária tanítónőben, ugyanaz Kovács Gábor férfitanítóban az egyházközség életében. A legényifjúság rajongott vezetője. Csíkdelnei születésű, nős. Neje Király Ilus, szintén román. kat. iskolai tanítónő. Gyulafehérváron született.

Finkér Magdolna okl. tanítónő, iskolánk ötödik tanerője. Székelyudvarhelyen született.”

A hatodik állás betöltetlen volt. Nemsokára, november folyamán, Kovács Gábor és neje is eltávoztak Lövétéről (Csíkszeredába, az állami iskolához kérték kinevezésüket). Így 1941 őszén már csak három tanító tevékenykedett a kat. iskolánál.⁵³

1942 elején az iskolánkhöz új tanerő érkezett Rózsa Mihály okl. tanító személyében. „Pályázat és megválasztás útján került ide a triánoni határokon túlról, Nagyhátról. Balmazújvároson született; nős. Az egyházközség nagyon derék, szolgálatkész és becsületes embert kapott benne. Rövid idő alatt mindenki megszerette.”⁵⁴ Az 5. és 6. tanítói állás azonban tanítóhiány miatt továbbra is betöltetlenül maradt.

53 RKPHLvt. A lövétei nemes megye története 1848-tól vezetve. 137.

54 Uo.

Kimutatás

a lövétei róm. kat hitfelekezeti iskola azon állásairól melyeken már ideiglenes államsegélyt élvező tanító működik.

I. sz. állás: Erőss László rendes kántortanító. Helyi javadalma: 140. – P. azaz egyszáznegyven pengő évi készpénz; lakás természetben; 8 kat. hold 1031 négyszögöl szántó, kaszáló ingatlan kántori birtokban, amely ötven pengő évi tiszta jövedelemben van értékelve, nyugdíjintézeti járulék.

2. sz. állás: Bokor Mária rendes tanító; Helyi javadalma: 140. – P azaz egyszáznegyven pengő évi készpénz; lakás természetben; nyugdíjintézeti járulék.

3. sz. állás: Finkér Magda rendes tanító; Helyi javadalma: 140. – P. azaz egyszáznegyven pengő évi készpénz; törvényes lakbér; nyugdíjintézeti járulék.

4. sz. állás: Rózsa Mihály rendes tanító; Helyi javadalma 140. – P azaz egyszáznegyven pengő évi készpénz; lakás természetben; nyugdíjintézeti járulék.

Lövéte, 1942. évi augusztus 26. án.

*Márton Antal sk.
iskolaszéki elnök*

Forrás: RKPHLvt. 1942. év/ sz. n.

Még 1942 tavaszán a politikai község tanácsi ülésén, hol a plébános is jelen volt, felvetődött és határozati alakot öltött az a gondolat, hogy a róm. kat. iskola épületére épüljön egy emelet, hogy az összes tankötelesek a hitvallásos iskolában járhassanak. A július 19-én tartott egyháztanács-iskolaszéki gyűlés is foglal-

kozott az ügyel, de a megvalósítás érdekében a háborús helyzet miatt konkrét lépések nem történtek.

Az egyháztanács ebben az évben megválasztotta a helybeli születésű Lázár József okleveles kántortanítót tanítónak és segédkántornak, a benyújtott pályázati kérése alapján.

1943-ban egy óvoda és napközi otthon felállítását vette tervbe a politikai község. Erre a célra az egyház átadta használatra „emlékezetelőtti időktől háborítatlanul bírt” ingatlanját, az iskola melletti kertet (faiskola), azzal a kikötéssel, hogy az „óvoda és a napközi otthon, amelynek céljára a telek használata átadatik, kifejezetten és kizárólagosan magyar nyelvű és magyar nemzeti jellegű lehet.” Fenntartásáról, igazgatásáról a magyar állam gondoskodott volna, azonban az 1944. évi augusztusi román fordulat után kialakult helyzet véget vetett a kivitelezésének. A kiújult háború, de elsősorban a tanerők távolléte miatt (katonai szolgálat, menekülés stb.) az 1944/45-ik tanévben szünetelt részben az oktatás is a községben.⁵⁵

55 Uo. 143–145.

Iskola és oktatás 1945 után

1945 kora tavaszán napról napra egyre többen tértek vissza szolgálati helyükre, azok a tanerők, papok, akik katonai, vagy munkaszolgálaton voltak, vagy a kiűritési parancsnak vagy félelmüknek engedelmességgel hagyták ott annak idején a munkahelyüket. A Magyarországra menekült Márton Antal plébános is visszatért (1945. március 1.) hívei körébe. Pár nappal később, a Petru Groza (v. Groza Péter) vezette szovjetbarát kormány megalakulása után, március 9-én visszatért a román közigazgatás is Észak-Erdélybe. A község élete viszonylag rövid idő alatt normalizálódni látszott. Március idusát, „a szabadság napját” együtt ünnepelte a római katolikus iskola hiányos tantestülete, az egyháziak és a nagyközség elöljárói, a MNSz helyi vezetőségével karöltve.⁵⁶ Az állomáshelyére visszatért plébános nagy lendülettel látott neki az egyházi oktatás (iskolaszék, tanítók alkalmazása, állásaik megszervezése, fizetésükről való gondoskodás stb.) újjászervezéséhez.⁵⁷ 1945 márciusában még az egyházi iskolák továbbműködését illetően semmiféle korlátozó rendelkezés nem létezett (a román nyelv és irodalom tanításának bevezetésén kívül, az V. osztálytól kezdve, heti három órában). Az egyházi hatóságok által addig fenntartott és vezetett népiskolák, középfokú és szakiskolák addigi kereteik között kezdhették újra működésüket.⁵⁸ Még a magyar Himnusz és Szózat első versszaka is tanítható és énekelhető volt.⁵⁹ A hatalomváltást azonban egyértelművé tette Észak-Erdély tanfelügyelőjének 1945. június 5-én kelt rendelete, melynek értelmében „*valamennyi iskola tantermében és iroda helységben a főhelyre*” kötelezően ki kellett tenni

56 RKPHLvt. Irattár, sz. 400/1945. t. Március 15. megünneplése.

57 RKPHLvt. Irattár, sz. 70-1945. t. A lövétei román kat. népiskola bejelenti működését.

58 RKPHLvt. Irattár, sz. 25-1945. t. Egyházi iskolák továbbműködéséről.

59 Uo. Észak-Erdély tanfelügyelőjének 10/1945 sz. átírata a román nyelv tanítására vonatkozóan az Egyházmegyei Főhatósághoz.

az uralkodó és az anyakirályné berámázott arcképét. Márton Antal plébános, mint iskolaszéki elnök június 27-én jelentette be Udvarhely megye tanfelügyelőjének, hogy az *„egyházközség ősi iskolafenntartói jogánál fogva – amelyet eddig minden államhatalom tiszteletben tartott –, fenn kívánja tartani továbbra is a róm. kat. népiskolát az eddigi hat tanerő működése mellett”*. Az egyházközség tulajdonát képező iskolaépületben 1945 nyarán (június-augusztus) még állami napközi otthon működött. Az iskolaépületet azonban sikerült időben kiüríteni és a tantermeket rendbe tenni. A beiratások az 1939-ig érvényben lévő román iskolai törvények szerint történtek, vagyis az egyházi és magániskolákba iratkozó tanköteles gyermekekről nyilatkozatot kellett kiállítani és az állami iskola igazgatóságánál be kellett mutatni.⁶⁰ Végül is szeptember 20-30. között megtörtént a beiratkozás s a lövétei római katolikus népiskola hat tanítói állása után beírt 290 gyermekkel megkezdhette működését.⁶¹ Oktatói személyzete (Bokor Mária igazgató, Finkér Magdolna, Gáspár Mária Magdolna, Nagy Margit) szűkös, el-elmaradozó, állami fizetés mellett, nehézségi körülmények között végezték az oktatói és nevelői munkát.⁶² A kezdet nehézségeivel küszködő tanerők fizetéséről végül az egyháztanács-iskolaszék gondoskodott (egyházi pótadó kivetése által), oly mértékben, hogy azok az állami tanítók fizetésével egyenlő fizetést kaptak.

Márton Antal plébános fáradozásának köszönhetően nemcsak a római katolikus elemi iskola nyithatta meg kapuit Lövétén 1945 őszén, hanem egy magyar tannyelvű állami egységes gim-

60 RKPHLvt. Irattár, sz. 140-1945.

61 RKPHLvt. Irattár, sz. n. Levél a Tanfelügyelő úrnak. Székelyudvarhely.

62 *„Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy az adóság alatt meggörnyedtünk. – A valóság az, hogy ha van még valami ennívaló a lövétei tanítóság házában annak is adóság az anyja. – Tartozunk mi már fűnek- fának: tartozunk a búza árával, a tej árával, a krumpli árával s a boltosnak szappan, petroleum stb. árával.”* RKPHLvt. Irattár, sz. 197-1945. t. A Tantestület kérése fizetés ügyében. SzM Áltl. lvt. Dosar nr. inv. 2. Ordine, instructiuni circulare. 2-3.

názium is. Iskolaszervező tevékenységének köszönhetően 1945. szeptember 16-án tartott gyűlésen – melyen képviseltette magát a politikai község (Tókos István községi bíró és Szabó Bálint községi írnok által), az egyházközség (Márton Antal plébános, Gál János gondnok és több egyházközségi tanács tag által), a Magyar Népi Szövetség helyi tagozata (Demeter István elnök, Bencze Albert pénztárnok által), valamint a helybéli Munkás Szakszervezet (Fazakas István elnök által), és ezen kívül több vezető férfi – határozat született a gimnázium megnyitásáról. Az állami elemi iskola épületét szemelték ki erre a célra. Ez azonban használatban volt s így egyelőre nem adhatták át. A következő év elején sikerült megszerezni a működési engedélyt is. 1946. április 4-én a Magyar Tankerületi Felügyelőség (Brassó) értesítette a lövétei Magyar Tannyelvű Egységes Gimnázium Igazgatóságát (Direcțiunea Gimnaziului Unic de Stat Lueta), hogy a Közoktatásügyi Miniszter 17. 486/1946. szám alatt iskolájuk működését engedélyezte.⁶³ Márton Antal plébános, mint igazgató most már az állami iskola végleges megszerzését tekintette elsődleges feladatának a gimnázium számára. 1946 májusában kéréssel fordult a brassói Magyar Tankerületi Felügyelőséghez, mint illetékes hatósághoz, mondja ki a lövétei központi állami elemi iskola (a 1945/1946-os szorgalmi év befejezése után) megszűnését, hogy a helyét az Egységes Állami Gimnázium elfoglalhassa, mivel az állami oktatás terén „a helyi szükségleteket a kirulyi⁶⁴ és pösfalvi⁶⁵ állami iskola kielégíti, mert a növendékek nagy része felekezeti iskolába jár”.⁶⁶ Márton Antal plébános áldásos iskolaszervező tevékenységét azonban 1946 nyarán kettőtörte egy előre nem látható tragikus esemény (előidézője köz-

63 A Székely Mózes Általános Iskola levéltára (a továbbiakban: SzMÁltI.lvt.) Dosar nr. inv. 2. Ordine, instrucțiuni circulare. 208.

64 Kirulyfűrdő, rom. Băile Chirui, Lövéte tartozéktelepülése (sz. m.).

65 Pösfalu, a község 1913. évi földcsuszamlás után épült falurésze (sz. m.)

66 SzMÁltI.lvt. Dosar nr. inv. 2. Ordine, instrucțiuni circulare. 270.

vetve a MNSZ politikája volt), melynek következtében végül is elpályázott Lövétéről.⁶⁷

A község közigazgatási vezetése, az országos és helyi baloldali pártok agitátorai, Balázs Pál tragikus megglincselése után (1946. június 30.) a község értelmiségét (elsősorban felekezeti tanerőket és a papot) próbálták a történekeért felelőssé tenni, azt sugallva, mintha a tragikus esemény egyik oka az iskolán kívüli demokratikus népművelés hiánya lett volna. A temetésen részt vevő Kovács György elvtárs, „a lelkes „sztálinista író”, a tragikus esemény után propagandisztikus célból megírt broszúrájában úgy fogalmazott, hogy Lövétén az „értelmiség elmarad a *demokratikus munkától*, nem politizálnak, hanem csak »hivatásuknak« élnek”.⁶⁸ Hasonló vádakkal illetve Márton Antal plébánost is.⁶⁹ Ezek után nem véletlen, hogy egy hónap múlva Dr. Kovács József járási főszolgabíró rendeletben (1946. július 26.) hívta fel a papság és a tanítóság figyelmét az iskolán kívüli népművelés fontosságára. Elrendelte, hogy minden lelkész az ő községében egyházi beszédben térjen ki „*a megtévedt ifjúság és felnöttek nevelésére*”. Oktassák ki és tárják fel előttük, hogy a „*nevezettek a demokráciát tévesen értelmezik és ennek következtében oly tetteket követnek el amelyek nemcsak népünk erkölcsi romlása, hanem a magyarságnak további fennmaradását is kétségessé teszik.*” A községi jegyzőknek pedig meghagyta, hogy összejövetelek alkalmával utasítsák a községek lelkészeit, tanítómestereit arra, „*hogy az iskolából kikerült ifjúság iskolán kívüli nevelésére több gondot fordítsanak*”.⁷⁰ Hogy a falu ifjúsága lecsendesedjék, egy ideig betiltottak minden olyan mulatságot (elsősorban a Népházban

67 Lásd bővebben: Mihály János: Ideológiák harca egy székely nagyközségben 1944–1952 között. *Székelyföld*, 2006 május, 97–123.

68 Kovács György: *A lövétei szégyen*. Romániai Magyar Népi Szövetség Kiadása. Bolyai Nyomda és Könyvkiadó Kft. Nyomása. Marosvásárhely 1946. 30.

69 Uo.

70 SzMÁltl.lvt. Iskolán kívüli népművelés. U o. 324.

tartott bálokat), amelyek a rendbontásokhoz nagymértékben hozzájárulhattak volna.

Az elmarasztalt és „reakciónak” bélyegzett értelmiség és a népszerű plébános, Márton Antal személye, valamint az általa újjászervezett egyházi oktatás és intézményei elleni támadások nem sokáig vártak magukra. Valaki névtelen feljelentést juttatott el az illetékesekhez, melyben az állt, hogy a helyi római katolikus iskolában a tantestület Magyarország történetét tanítja, egy olyan Magyarország térképet használva, melyen a Bánság és Erdély Magyarországhoz van csatolva, azt magyarázva a tanulóknak, hogy ezek magyar területek. Az ügy kivizsgálására Simon János, és Pálffy Sándor tanfelügyelők szállottak ki Lövétére. A kivizsgálás során megállapítást nyert az a tény, hogy a háború alatt az iskolákat teljesen feldúlták és kifosztották „*oly annyira hogy felszereléséből semmi sem maradt meg*”.⁷¹ Véletlenül a harangozói lakban megmaradt egy Európa fizikai (domborzati) térképe és egy földgömb. Ezek segítségével voltak kénytelenek a tanítók oktatni, más térképek hiánya miatt. Az iskolák tanítói azonban – akárcsak a megyében található más iskolák tanítói – Erdély újra Romániához csatolása után csakis Románia történetét és földrajzát oktatták és oktatják és nem Magyarországot. Tehát a vádak nem voltak igazak. Nem bizonyultak többnek „*alaptalan rágalmazásnál egyes rosszakarátú személyek részéről*”.⁷² Márton Antal iskolaszéki elnök és a római katolikus iskola tantestülete egy kissé megnyugodhatott.

Nem sok idő múlva azonban, a község interimár (időközi – M. J.) bizottsága és a baloldali pártok (Demokrata Párt, RKP) helyi titkársága (valószínűleg felsőbb utasításra) 1947 végén a felekezeti tanerők leváltását újból megcélozta. Az újabb vádak elözménye egy 1947 őszi bizottság elnöke

71 SzMÁltI.lvt. Proces-verbal. sz. 129-1946. 340.

72 SzMÁltI.lvt. Proces-verbal. sz.129-1946. 340.

által összehívott gyűlés volt, hol jelen voltak a RKP tagjai közül többen s hívatlanul, az egyházközség új lelkésze, György Árpád plébános is. Mikor a tanítókat felszólították, hogy iratkozzanak be a pártban, a plébános a nevükben kitérő választ adott („*majd bizonyára a Közoktatási miniszter el fogja rendelni és akkor belépnek a pártban*”)⁷³. A tanítók eme magatartására a válasz nem sokat váratott magára. 1947. december 15-én, a községi Interimár bizottság ülésén, a „Demokratikus Párt-Kommunista Párt titkársága” (sic!) Demeter István községi bíró előterjesztette, hogy: „...a lövétei felekezeti iskolánál alkalmazásban levő Nagy Margit, Kala Teréz, Bokor Mária tanítónők a község vezetőségének és a RKP titkárságának több ízben történt felszólítására és megbeszélésére sem hajlandók a Demokratikus vonalon haladni [azaz a pártba belépni]. Sőt „*viselkedésükkel és ténykedésükkel éppen ellentétben dolgoznak és haladnak.*” A községi bíró előterjesztésére a jelenlévők a megnevezett női tanerők azonnali leváltását és férfi tanerőkkel való felcserélését határozták el, mivel a község „*lakossága előtt a férfi tanerők nagyobb tekintélynek örvendenek – és az illetők a Demokratikus vonalon haladnak [azaz párttagok – M. J.], így községünkben nagyobb lesz a haladás a Demokratikus vonalon.*”⁷⁴ A helyi Interimár bizottság és a Kommunista Párt titkársága a vármegyei Interimár bizottságtól kérte „*a nép érdekében való tekintettel*” határozatának soron kívüli elintézését.⁷⁵

December 21-én a község MNSZ tisztújító közgyűlésén is sajnálattal állapított meg az, hogy „*tanítóink e községben egyáltalán nem mutatnak semmi érdeklődést demokratikus munka irányában.*”⁷⁶ Ugyanis sem az állami, sem a felekezeti iskola tanítói nem vettek részt a gyűlésen. A gyűlés résztvevői és a szűkebb körű

⁷³ RKPHLvt. Irattár, sz. 20/1948.

⁷⁴ RKPHLvt. Irattár, sz. 20/1948.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ A tisztújítás során, a lövétei MNSZ új elnöke Gábos János (Józsefé) lett. A MNSZ tisztújító közgyűlése Lövétén. *Szabadság*, 1947. dec. 24.

vezetőség nagyon rosszalta a tantestület eme magatartását s felhívta a vármegyei tanfelügyelőség figyelmét erre a „*körülményre*”.⁷⁷ De csak a felekezeti tanerők leváltását, illetve kicserélését sürgették. Az 1947. december 15-én felvett jegyzőkönyv megfordult Udvarhely vármegye megyefőnökének, Szilágyi Ignácnak a kezén, a megyei közigazgatási osztály vezetőjénél, Demeter Andornál, a Brassói Magyar Tankerület Főigazgatóság népfőiskolai főfelügyelőjének, Balázs Andrásnak a kezén. 1948 januárjában aztán Simon János Udvarhely vármegyei tanfelügyelő és Kovács János segéd tanfelügyelő azzal az utasítással küldték meg a jegyzőkönyvi panasz másolatát a gyulafehérvári Római Katolikus Püspöki Hivatal Népiskolai Ügyosztályának, hogy az „*a kérdést a legszigorúbban kivizsgálni szíveskedjék*”.⁷⁸ A püspöki hivatalhoz küldött iratok másolatát Boga Alajos püspöki helytartó visszaküldte György Árpád lelkész kezéhez, felkérve, hogy a RKP helyi tagozata „*csak általánosságban hangoztatott*” panaszait tárja az iskolaszék elé, véleményüket vegye jegyzőkönyvben és a valós helyzetről tegyen jelentést.⁷⁹

Az egyháztanács-iskolaszék 1948. február 15-én, az iskola termében gyűlt össze, hol hamarosan tisztázták, hogy a jegyzőkönyvbe foglaltak alaptalan vádaskodások. A nevezettek: Bokor Mária, Nagy Margit, Kala Teréz a demokrácia, a község, a nép érdeke ellen nemhogy vétettek volna, hanem inkább támogatták azt. Erkölcsi téren sem követtek el olyasmit, amiért a „*nép érdeke azt kívánna, hogy a községből távozniuk kellene*”.⁸⁰ Ellenben kötelességüket pontosan teljesítették és minden közérdekű munkában részt vettek. Az 1946/47-es iskolai év megnyitása óta nyolc nyilvános demokratikus *tartalmú* népünnepélyt (Hősök napja,

77 Uo.

78 RKPHLvt. Irattár, sz. 20/1948.

79 Uo.

80 Uo.

November 7, Varga Katalin est stb.) rendeztek a Népházban, a község népének nagy többsége előtt. A tanítónők a Magyar Népi Szövetség kultúr csoportjában is „működtek”.⁸¹ Többhetes népművelési tervet dolgoztak ki, melynek végrehajtásában a közbejött népszámlálás és az elrendelt népegészségügyi ellenőrzés akadályozta meg. Teljesen alaptalan az a vád is, hogy a község érdeke kívánná eltávolításukat, hiszen nem egy esetben nyújtottak segítséget a községnek a közigazgatás terén (választói igazolványok kiállítása, gyűjtési akció az országos csecsemővédelem javára, a Magyar Népi Szövetség érdekében, egészségügyi ellenőrzés). Mindemellett tanítottak, ami nem lehetett könnyű, hiszen a gyermeklétszám a római katolikus iskolánál volt a legnagyobb.

A lövétei beírt tanköteles gyermekek száma (1948. febr. 12.)

Állami iskola Kiruly	76
Állami iskola Pósfalu	44
Állami iskola Lövete	146
Róm. Kat. iskola	327
Állami algimnázium	62
Összesen:	643

Forrás: RKPHLvt. Irattár, sz. 14/1948.

Az egyháztanács egyértelműen leszögezte: a tanítónők nem vádat, hanem elismerést érdemelnek munkájukért és fáradozásaikért. Az ellenük emelt vádak téves információk alapulnak és „olyan általánosak, hogy azokból határozott tényeket nem lehet megállapítani sem személyre, sem időre, sem vétségre s így bizonyításra vonatkozólag sem”, ezért nem érhetnek velük egyet.⁸² György

81 Uo.

82 Kolozsi Teréz szerint az volt a vétkük, „hogy egyik gyűlésen nevettek és egy másik alkalommal egy kiküldött előtt grimaszkodtak.” RKPHLvt. Irattár, sz. 20/1948.

Árpád plébános kérte a községi időközi bizottság elnökétől a vádaknak határozottabb formában való ismertetését és közlését. Az elnöktől azonban érdemi választ nem kapott. Mint később kiderült, a vádak tartalmazó jegyzőkönyvet olyan párttagokkal (Bugja Márton) is aláírták, akik a gyűlésen nem is voltak jelen. Az egész ügy nem volt más, mint válasz a tanítók pártba zárásának elutasítására 1947 őszén. 1948 márciusában György Árpád plébános értesítette az Egyházmegyei Hatóságot, hogy egyelőre *„újabb okok nincsenek a tanerők kicserélésére vonatkozólag. Azonban a jövőre nézve szükség egy férfi tanerő, aki a segédkántori teendőket is el fogja látni és egyéb egyházközségi munkában is segítséget nyújt”*.⁸³ Valóban, újabb okok nem merültek fel a tanítók kicserélésére. Most már egyedül csak György Árpád plébános személye maradt a célkeresztben.

Az egyházi iskola államosítása

Még az 1948. évi „oktatási reform” törvény megjelenése előtt (augusztus 3.) az állami tanügyi hatóságok elrendelték a római katolikus iskolák ingó és ingatlan vagyonának felleltározását és átvételét. 1948. július 27-én Szabó Albert, a szentkeresztbányai állami iskola igazgatója megjelenve a lövétei római katolikus iskolában az udvarhelyi tanfelügyelőség 4007/1948 számú iratával, közölte, hogy a tanfelügyelőség ideiglenes jelleggel a lövétei egyházi iskolához kinevezte igazgatónak. Ugyanakkor megbízta, hogy a leltározást ejtse meg és az iskola ingó, valamint ingatlan tulajdonát vegye át.

83 RKPHLvt. Irattár,sz. 32/ 1948.

Leltár a lövétei róm. kat. iskola felszereléséről 1948. július 27-iki állapotban.

Folyó sz.	A tárgy megnevezése	Darab	Értéke
1.	Asztal	5	4500 lei
2.	Szék	4	2000 lei
3.	Pad	108	127 000 lei
4.	Vaskályha	5	50 000 lei
5.	Tábla	5	5000 lei
6.	Szemléltetőkép	25	4000 lei
7.	Szekrény	4	12000 lei
8.	Fogas	5	1000 lei
9.	Politikai vezetők arcképe	7	210 lei

Forrás: RKP HLvt. Irattár, sz. 108/ 1948

A község Interimár bizottsága, a Román Munkás Párt tagjával együtt [Lázár István községi bírósági és Márton András RMP titkár jelenlétében – M. J.] megejtették az átvételt. Az iskola részéről Gáll László kántortanító, aki ideiglenesen volt megbízva az igazgatói teendővel, írta alá a jegyzőkönyvet. Természetesen jogtalanul, a tulajdonos és az iskolafenntartó egyházközség felhatalmazása nélkül. György Árpád tájékoztatta az Egyházmegyei Hatóságot az esetről, tudatva velük, hogy az iskolát az állam átvette. A kántori lakás egy udvaron lévén az iskolával, azt is leltárba vették.⁸⁴ 1948. augusztus 10-én Dr. Boga Alajos püspöki helytartó a felterjesztésre bekérte a plébánostól az iskola részletes leltárát, az átadási jegyzőkönyvet hiteles másolatban; a kántori lakás és kántori ingatlanok hiteles birtokkívét, hogy ennek alapján a törvény értelmében [!] a kántori lakást és birtokot az Egyházmegyei Főhatóság visszaigényelhesse a Közoktatásügyi Minisztériumtól.⁸⁵ A plébános fel is terjesztette (1948. augusztus 16.) az iskolai felszerelés leltárát, az átadás alkalmával fel-

⁸⁴ RKP HLvt. Irattár, sz. 103/ 1948.

⁸⁵ RKP HLvt. Irattár, sz. 4653/1948.

vett jegyzőkönyv másolatát, valamint a kántori lakás ingatlanok hiteles birtokívéét. Ez azonban nem volt több már értelmetlen szélmalomharcnál, melynek végső kimenetele György Árpád plébános „szabadságában való akadályoztatása” lett.

Főtisztelendő Egyházmegyei Hatóság!

A mai napon Szabó Albert a szentkeresztbányai állami iskola igazgatója megjelent az iskolában az udvarhelyi tanfelügyelőség 4007/1948 számú iratával, mely hivatkozik a Közoktatásügyi Min. 318/1948 számú rendelkezésére, mely szerint nevezett igazgatót a tanfelügyelőség ideiglenes jelleggel a Lövétei róm. kat iskolához kinevezi igazgatónak, egyben pedig felszólítja, hogy a leltározást ejtse meg és az iskola ingó, valamint ingatlan tulajdonát vegye át.

A községi interimár bizottság, valamint a Munkás Párt tagjai megajtották az átvételt. Az iskola részéről Gáll László tanító, aki ideiglenesen volt megbízva az igazgatói teendőkkel, írta alá a jegyzőkönyvet, természetesen minden felhatalmazás nélkül, mert erre nincs megbízatása.

A kántori lakás is lévén egy udvaron az iskolával, leltárba vették védekezhetiünk- e valamilyen formában annak lefoglalása ellen?

Kérve a Ftdő. Egyházmegyei Hatóság mielőbbi utasítását, vagyok Ftdő Egyházmegyei hatóságnak engedelmes papja:

Lövétén, 1948. július 27

vic. oec.

Forrás: RKP HLvt. Irattár, sz. 103/1948

1948 őszén az államosított római katolikus elemi iskola és az egységes gimnázium, valamint az állami elemi iskola egy igazgatás alá került. A frissen kinevezett igazgatóság a lövétei Római Katolikus Plébániahivataltól „megőrzés végett” az 1912–1946 kö-

zötti iskolai anyakönyveket október 9-én átvette.⁸⁶ A tantestület is új személyekkel (Kerezsi Berta, Keresztes Magdolna, Rigó Margit) bővült. Október 14-én elfoglalta helyét Markó Gábor is, mint új igazgató.⁸⁷ Az újonnan szervezett, s most már 12 tanerős állami elemi iskola vezetősége október 23-án tartotta meg első gyűlését. Lázár István községi bíró, mint az iskolatanács elnöke, Szabó Bálint, Balázs József, Sata István, Kolozsi Andrásné és Markó Gábor iskolatanács tagok, valamint Márton András RMP-titkár és Tókos István MNSz-elnök, az iskola zavartalan működésének biztosítása érdekében, többek között elhatározták egy szülői értekezlet összehívását. Az értekezlet célja: a szülők meggyőzése, kételyeik eloszlátása és a lakosság körében a csend helyreállítása. Az utóbbi érdekében elhatározták, *„hogyan az újonnan megérkezett helyettes plébánost is meg kell hívni a gyűlésre, hogy a néphez szólva, próbálja a csendet visszaállítani”*.⁸⁸ Az egyháztanácsnak Dr. Fábíán Mihály helyettes plébános 1948. november 3-án tartott gyűlésen mutatkozott be. Ezen a gyűlésen a politikai község is képviseltette magát: Lázár István Pap községi bíró és Márton András Kalári RMP-titkár. A hivatlanul megjelent községi bíró igyekezett (valószínűleg felsőbb utasításra – M. J.) mindenben a helyettes plébános és az egyháztanács kedvében járni. A községi bíró ígéretet tett az egyházközség részére fizetendő 10 öl tűzifa minél előbbi beszállítására. Megígérte, hogy a megyepolgárok munkáját – mint a múltban is – a községi előljáróság *„tudja be”* és mentesíti őket más községi szolgálat alól. Az elnök plébános bejelentette, hogy az állami iskola igazgatóságától tizenöt darab iskolapadot (használatlan állapotban) és egy használható, de gyenge állapotban levő táblát kapott az egyházközség a hittaniskola céljaira. Az egyháztanács jóváhagyólag

86 RKPHLvt. Irattár, sz. n. 1948.

87 SzMÁltlvt. 19. számú doszár. Cereri și numiri. 381.

88 Uo.

vette tudomásul mindezt, akárcsak azt, hogy a hittaniskola az állam által át nem vett paplak (plébánia) konyha helyiségében fog működni.⁸⁹ Az államosítás következményeként a több száz éves lövétei római katolikus iskola így zsugorodott össze egy addig konyhának használt helyiségre. Az oktatás pedig a következő négy évtizedben egyre távolabb került a templomtól...

⁸⁹ RKtPHIvt. A lövétei Róm. Kat. Egyháztanács-Iskolaszék jegyzőkönyve. 1946. évtől. 95.

Dr. Demeter Csanád

AZ ÚJ ISKOLA MEGÉPÍTÉSÉNEK A TÖRTÉNETE

Romániában az 1948. augusztus 3-i 175. számú „tanügyi reformmal” országos szinten egy új fejezet kezdődött az oktatás történetében. Ez a törvény ugyanis államosította az összes tanintézményt, így a magyar kisebbségek által használt több száz éves egyházi iskolákat is.

Egyes kutatások szerint a három római katolikus egyházmegegyének 468, a két református egyházkerületnek 531, az unitárius egyháznak 34, a magyar evangélikus egyháznak 8 tanintézményét sajátították ki.⁹⁰ Ez a rendelkezés kötelezővé és ingyenesé tette az elemi négy osztályos oktatást, amit követhetett egy hároméves általános iskola (V-VII. osztály), majd egy négyéves középiskola és végül az egyetem.

A hatvanas évek elején rendelkeznek arról, hogy az általános iskola négyéves legyen, így alakulnak ki az V-VIII-as iskolák. Az egyik legnagyobb problémát a korban a gyerekek beiskolázása jelentette, hiszen nagyon sok helyen nem léteztek azok az alapvető feltételek, amelyek szükségesek lettek volna a tanítás zavartalan működéséhez. Az új hároméves pedagógiai intézmények létrehozásával viszont elkezdődik a szaktanárok képzése, így annak ellenére, hogy kevés számú magyar pedagógus végezhetett (a hatalom tudatosan korlátozta a kisebbségek bejutási számát) a különböző főiskolákon, mégis lassan nőtt a szakképzett káderek száma.

A Ceaușescu-korszak ellentmondásos időszakában elkezdődik a kisebbségi nyelven folyó oktatás elsorvasztása, hiszen

⁹⁰ Vincze Gábor: Illúziók és csalódások. Státus Könyvkiadó, Csíkszereda, 1999, 196.

korlátozzák a magyar iskolák számát, sokat közülük tagozatosítanak, vagy vegyes tannyelvű iskolákká alakítanak át. Általánossá válik, hogy román anyanyelvű tanszemélyzetet neveznek ki magyar oktatási intézményekbe, a frissen végzett magyar pedagógusokat pedig eldugott román vidékekre helyezik. A diszkriminatív rendelkezéseknek megfelelően a magyar pedagógusképzés háttérbe szorult. Mindezen körülmények ellenére, a pedagógusok igyekeztek megtenni mindent, hogy a diákok megkapják azt a tudást, aminek a segítségével el tudtak helyezkedni különböző szakmákban.

A lövétei iskola története is az említett feltételek mellett működött, viszont mivel abszolút magyar többségű településről volt szó, nagyjából megmaradt a magyar nyelvű oktatás (kivételesen a román, az idegen nyelvek, de előfordult, hogy a történelmet és a földrajzot is románul tanították).

Az említett 1948-as oktatási törvénynek megfelelően, a hatóságok igyekeztek biztosítani az elemi oktatást az összes településen, így vidéken és a tanyai körzetekben, ahol iskolákat újítottak fel, vagy hoztak létre. Az 1950-es években Lövétén óvoda, elemi és általános iskola működött több épülettel a falu központjában és a templom mellett, amely kiegészült egy bentlakással, ami sajnos az ötvenes évek második felében megszűnt. Mindezek mellett I-IV. osztályos iskola működött: Szentkeresztbányán 1950-ig, Kirulyfürdőn (1946–1979), Kalibáskón (1950–1969), Kirulysarkán (1957–1971 között, ezután az iskola területén táborokat szerveztek a tanügyi alkalmazottak), Vészmezőn (1957–1966), Lövéte-Vaskőbányán (mai nevén Lövétebánya, 1956–1968), Pósfaluban (a negyvenes évektől mai napig működik az iskola, igaz, csak óvodai szinten). Mindezen „tanyai iskolák” központilag alá voltak rendelve a lövétei I-VII. osztályos oktatási intézménynek, annak ellenére, hogy a tanítóknak külön igazgatója volt.

A hatvanas évek elejére a demográfiai mutatók jelentős növekedést mutatnak a községben, hiszen a lakosságszám meghaladta a négyezer főt, így a tanulni köteles gyerekek száma megnövekedett (nem volt ritka az 5-10 gyerekes család). A meglévő oktatási intézmények kevésnek bizonyultak, így 1961-ben már felvetették egy új iskolaépület létrehozását, hogy tehermentesítsék a délutáni oktatást. Ezt az igényt támasztotta alá, hogy az 1961/1962-es tanévtől országos szinten VIII. osztályossá alakítsák át az iskolákat, és szükség volt több osztályteremre.

Az építkezéseket a megyei szervek 1962-ben jóváhagyták, viszont a munkálatokat a falunak kellett közmunkával megoldania. A visszaemlékezések és a pillanatképek jól mutatják, hogy a gyerekektől a nagyszülőkig mindenki részt vett a Senye hegye alatti új iskola építésében, ami nem kis erőfeszítést igényelt, de az V-VIII. osztályos tanintézmény 1963 szeptemberére elkészült. Ez az intézmény válik iskolaközponttá, itt szervezik a tanévkezdőket, a gyűléseket, versenyeket stb. Ezzel párhuzamosan a régi iskolaépületek nem szűntek meg, hanem tovább működtek a faluban.

A következő nagyobb beruházás 1967/68-ban valósult meg, hiszen sikerült – szintén közmunkával – egy újabb épületet felhúzni, a főépület szomszédságában, amelyet az akkori sportpá-

lyára építettek. Itt az elemi osztályok kapnak helyet és a könyvtár, amely több mint 10 ezer kötettel rendelkezett abban az időben. Erre azért is volt nagy szükség, mivel a következő évtől kezdve elindult a IX. és X. osztály, amit eredetileg a székelyudvarhelyi Dr. Petru Groza középiskola kihelyezett tagozataként hoztak létre, viszont a gyakorlatban teljesen az általános iskola rendszeréhez idomult. Ez a képzés megmaradt – egy év kimaradással – egészen 1991-ig.

Az építkezések sorában a tornaterem és a műhely következett, amit állami alapból finanszíroznak, viszont csak hét év alatt sikerül teljesen befejezni (1980–1987). Ekkorra kialakítják a tornaterem előterében lévő sportpályát is.

A pedagógusok életkörülményeinek a jobbítása érdekében a hetvenes évek közepén megépítik a falu egyetlen tömbházlakását, amelybe tanítók, tanárok költöztek.

A levéltári források azt mutatják, hogy a nyolcvanas évekig az oktatók száma negyven körül mozgott (1963/64-es tanév – 40, 1968/69-tanév – 39, 1970/71-es tanév – 41, 1974/75 – 48 pedagógus), míg azután fokozatosan csökkent (1980/81 – 38, 1985/86 – 31, 1988/89 – 36 pedagógus). A hetvenes évekre elmondható, hogy majdnem teljes mértékben szakképzett tanárok tanítottak, és akik helyettesítőként oktattak, pár éven belül megszerezték a diplomájukat. Egy jól összeforrott közösség munkálkodott, ezt bizonyítják azok a házasságok, amelyek a pedagógusok között kötődtek. Ez jellemző volt egészen a nyolcvanas évek második feléig, amikor nagyon sokan elköltöznek a legközelebbi városokra, helyükbe nagyon sokszor román kádereket neveznek ki, a magyar diákok nem kevés bosszúságára.

A homogenizációs politika révén, ami az asszimilációt igyekezett végrehajtani, olyan döntések születtek, amelyek felrúgták a hagyományos társadalmi szokásokat és berendezkedéseket.

Ennek az egyik jó példája, hogy az 1980-as évek végén tilos lesz a magyar helységnevek leírása, és egy újabb közigazgatási rendelkezés szerint (1988) a szomszédos településeket összevonták. Így alakult ki a „Lueta-Merești” (Lövete-Almás) község, amely azért is tűnik abszurdnak, mivel az első település abszolút többségében katolikus, míg a második unitárius település volt, viszont a kommunista ateista nevelés nyilván ezt nem vette számításba. Ennek a rendelkezésnek tulajdoníthatóan az almási és lövétei iskolákat is összevonták, így a statisztikákban együtt szerepeltek, habár továbbra is külön működött a két oktatási intézmény.

Ha a diáklétszámot vesszük figyelembe, akkor elmondhatjuk, hogy a hetvenes évektől 1990-ig a diákok és az óvodások száma együttesen megközelítette, néha túlhaladta az 1000 főt. Előfordult, hogy 3-4 párhuzamos osztály is működött. 1974-ben a Falvak Népe című országos lapban 950 iskolást és 230 óvodást regisztráltak, így nem hiába hívták a lövétei iskolát az „ezer gyermek falujának”. A diáklétszám a következőképpen alakult a rendszerváltásig:

- 1963/64-es tanév, I-VII. osztályban 784 iskolás.
- 1970/71-es tanév, I-X. osztályig 882 iskolás diák és 177 óvodás gyerek járt, 76 látogatás nélküli képzésre iratkozott.
- 1974/75-ös tanév, I-X. osztályig 792 iskolás és 238 óvodás, összesen 1030 gyerek.
- 1980/81-es tanév, I-X. osztályig 677 iskolás és 209 óvodás, összesen 886 gyerek.
- 1985/86-ös tanév, I-X. osztályig 553 iskolás és 185 óvodás, összesen 738 gyerek.
- 1988/89-ös tanév, I-X. osztályig 458 iskolás és 159 óvodás, összesen 617 gyerek.

Amint a fenti statisztikai adatok mutatják, a nyolcvanas évektől folyamatosan elkezdődik egyfajta visszaesés a diáklét-

számot tekintve (ennek számos társadalmi oka van) és ötévente szinte 100 diákkal lesz kevesebb az iskolapadokban. A statisztikai adatoknál előfordulhat egy-két változás a diákok létszámát illetően, hiszen előfordult, hogy egy-egy tanuló év közben más iskolába került, betegség miatt kimaradt, vagy egyszerűen nem látogatta a tanintézményt.

Köznyelvi Lovétel
62/1961

Kiértékelés

Az osztályok munkáját a tanulók osztályközveti leírásával /naplói tagozat T-III-a

Év	Az osztály megnevezése	Köznyelvi óra						Tanulói száma		Tanulók száma (évek)						
		T.	Ö.	III.	IV.	V.	VI.	T-III.	Ö-III.	T.	Ö.	III.	IV.	V.	VI.	
1.	Lövete 7 Orsz. Szekta	3	3	3	3	2	2	12	11	71	78	88	89	130	79	60
2.	Lövete - Bányászati	4		1				2	1	10	6	8	10			
3.	Lövete - Banya	1		1				2	1	11	18	12	18			
4.	Könyvtár	1						1		4	4	5	5			
5.	Könyvtár	1						1		5	4	2	2			
6.	Kalibbesző	1						1		3	3	2	1			
7.	Vélemény	1						1		2	1	2	2			

Lövete 1961. febr. 6.

[Handwritten signature]

Az iskolai tevékenységek mellett a diákok az évtizedek alatt számos versenyen, expedíción, szakkörön, kiránduláson, pionírtevékenységen, bálon vettek részt, amelyek számukra szórási lehetőséget nyújtottak, ugyanakkor mindez közösségformáló erőként is hatott.

Az 1989-es rendszerváltást követően teljesen átformálódott az oktatás, hiszen lezárult egy korszak, és elkezdődött egy más ideológiára épülő tanügyi rendszer. A pedagógus-közösség összetétele is megváltozott, hiszen a szocializmus időszakában többnyire az oktatók más településről érkeztek (kihelyezték őket), így a 90-es években legtöbbjük elhagyta Lövétét és szülőotthonába költözött vissza (természetesen akadtak kivételek is). Ez érvényes volt főleg a román ajkú

tanerőkre, de más, főleg nyugdíjba vonuló pedagógusokra is.

Az új tanügyi káderek többnyire helyi emberekből kerültek ki, akik vagy érettségivel, vagy pedig valamelyik egyetem hallgatójaként vállaltak helyettes oktatói állást. A 2000-es év után újból megnövekedik a szakdiplomások száma, így napjainkra minden káder rendelkezik szakdiplomával. A pedagógusok létszáma a következőképpen változik: 1995/1996-os tanévben – 35, 2000/2001-es tanévben – 34, 2005/2006-os tanévben – 35. 2012/2013-as tanévben – 25 tanár.

Az iskola 1990. május 11-én az egyetlen székely fejedelem, Székely Mózes nevét veszi fel (az előtt egyszerűen számmal jelölték az intézményeket), aki fejedelemmé választása előtt Lövétén birtokot és vasverőt kapott vitézsége miatt Báthori Zsigmondtól. A névadó ünnepség tiszteletére kopjafát avattak, amely ma is látható az iskola udvarán. A „Millennium” évében az iskola felszentelte azt a kisharangot, amelyet Silye Ferenc, Márton József, Mag József mérnökök ajándékoztak az oktatási intézménynek, és tanévzáró ünnepségeken ez a „csengő” szól utoljára a végzős diákok számára.

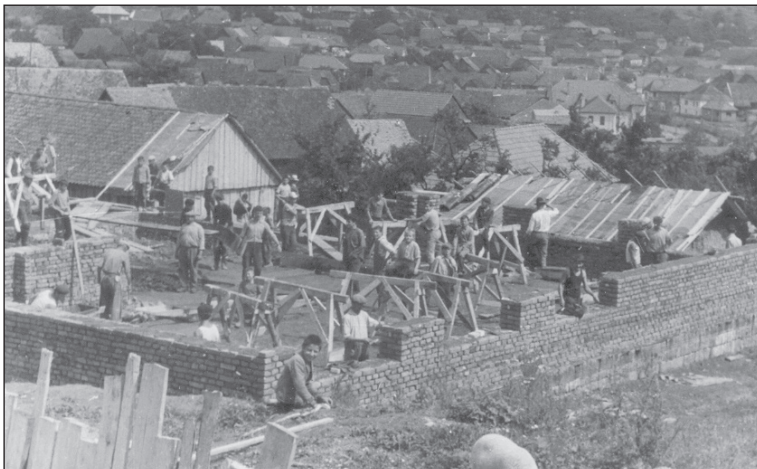
Az iskola vezetőségének a kilencvenes évek után az egyik legjelentősebb feladatává válik az iskolaépületek felújítása, bővítése, karbantartása, a könyvtári állomány kibővítése, az illemhelyek korszerűvé tétele, a téli fűtés megoldása. Az 1960-as évektől a következő igazgatók irányították a lövétei iskolát: Fülöp József (1959–1962), Beke Gyula (1962–1964), György Margit (az 1964-es tanév végén), Márton Mihály (1965–1979), Szabó Dániel (1979–1984), Márton Emese (1984–1986), András József (1986–1989), Tódor Erzsébet (1989. július 1-jétől – 1989 decemberéig), András József (1990. február 1. – 2001. június 15.), Molnár Juliánna (2001. júniusától – 2012. szeptember 1.), dr. Demeter Csanád (2012. szeptember 1. –).

2001-ben megszűnik az oktatás a templom melletti több évszázados épületben, így jelenleg a faluban csak a Senye hegyén kialakított új iskola épületeiben folyik az oktatás. A környékbeli intézmények közül csak a pósfalusi iskolában zajlik oktatói-nevelői munka (nemrég sikerült felújítani az épületet).

Ami a gyerekek létszámát illeti, sajnos tovább folytatódik a csökkenő tendencia, hiszen nagyon sokan a jobb megélhetés reményében városra, vagy külföldre költöznek. Az új életformára már nem jellemző a nagycsaládok jelenléte, így rohamosan fogy a diákok létszáma is. Egy rövid statisztika a gyereklétszámról:

- 1995/1996-os tanévben – 359 iskolás és 183 óvodás, összesen 542 gyerek
- 2000/2001-es tanévben – 405 iskolás és 136 óvodás, összesen 541 gyerek
- 2005/2006-os tanévben – 321 iskolás és 160 óvodás összesen 481 gyerek
- 2012/2013-as tanévben – 283 iskolás és 77 óvodás, összesen 360 gyerek.

Sajnos ezek az adatok – hasonlóan a nyolcvanas évekhez – arra engednek következtetni, hogy 5-10 évente 100 diákkal csökken a tanulók létszáma, ami elgondolkoztató a jövőre nézve.

Az alábbiakban összeállítottunk egy rövid megemlékezést, a mai főépület felépülésének 50-ik évfordulójára. Korabeli dokumentumok, fogalmazások, és volt pedagógusok mesélik el az elmúlt 50 év iskolai eseményeit.

LÖVÉTE

A Kis-Homoród keskeny, szűk völgyében fekszik egy közepes nagyságú falu, melyet Lövétenek mondanak. Itt a Hargita lábánál már az 1200-as években is voltak települések.

Több, körülbelül 10 kisebb csoportosulás létezett. Egyik évben, a szárazság idején ezek a települések behúzódtak a Kis-Homoród két partjára. Ettől kezdve a lakosság gyarapodott, az épületek száma nőtt és így mostanra elég nagy falu lett.

A falunak körülbelül 6 ezer lakosa van. A lakosság nagy része, aki munkába jár, ingázik. Sokan a lövétei vaskóbányában és a vlahicai öntödében dolgoznak. De sokan járnak ezen kívül Székelyudvarhelyre és Csíkszeredába. Ezen kívül a lakosság

80%-a mezőgazdasággal is foglalkozik. Ez a terület nagyon alkalmas állattenyésztésre. Minden évben nagyon sok szarvasmarhát visznek el, annyit, hogy egy egész csorda lenne belőlük. A falu körülbelül 2 km² területen fekszik, de az épületek nagyon sűrűn vannak építve. Itt több mint 1000 épület van.

A falu észak-nyugati részén egy sík területen fekszik. Ezt Láznak nevezzük. Itt egy védett virágfaj nagyon el van terjedve. Ez a nárcisz vagy népiesen kákvirág. Keleten a falut az Agyagas határolja. Északon a falu szomszédja Vlahica, délen Almás, nyugaton Keményfalva, és keleten Kiruly.

Az itteni népnek különböző szokásai és hagyományai vannak. Az utóbbi időben nagy fejlődésen ment keresztül, ami folytatódik. 1977-ben építettek egy új tömbházat, ami még sose volt a faluban. Bevezették a házakba a vizet. A következő években műutat fognak építeni. A falunak 3 iskolája van és 2 óvodája. Megközelítőleg az óvodások és iskolások száma 1000. Ennél jobb táj és település az egész föld kerekén nincs. Bárhová megyek, csak ez a táj jár az eszembe, mert itt születtem, nevelkedtem, itt tanultam meg írni, itt léptem az első lépteket.

(L. Cs. VIII. osztályos diák fogalmazása a 1970 évek végén)

**A lövétei I-VIII. osztályos Általános Iskola pedagógusai
az 1963/64-es tanévben:**

Név	Munkakör	Iskola
Boros Sarolta	óvónő	Lövéte
Szente Anna	óvónő	Lövéte
Bálint Emília	óvónő	Lövétebánya
Sófalvi Ilona	tanító	Lövéte
Tamás Mária	tanító	Lövéte
Márton Ibolya	tanító	Lövéte
András Katalin	tanító	Lövéte
Fülöp Margit	tanító	Lövéte
Gávan Maria	tanító	Lövéte
György Margit	tanító	Lövéte
Benkő Erzsébet	tanító	Lövéte
Tamási Éva	tanító	Lövéte
Tamási Béla	tanító	Lövéte
Bálint Levente	tanító	Lövéte
Radu Steluța	tanító	Lövéte
Márton Rozália	tanító	Pósfalu
György Erzsébet	tanító	Pósfalu
Szikszai Ella	tanító	Lövétebánya
Pethő Mária	tanító	Lövétebánya
Mihály Ferenc	tanító	Kirulysarki Iskola
Bitai Pál	tanító	Kirulýfürdő
Lőrincz Erzsébet	tanító	Vészmező
Lőrincz Mihály	tanító	Kalibáskő
Beke Gyula	tanár, igazgató	Lövéte
Agafiței Tănăsache	tanár	Lövéte
Drirusz József	tanár	Lövéte
Fülöp József	tanár	Lövéte
Huszár Zsófia	tanár	Lövéte
Szász Erzsébet	tanár	Lövéte
Dobrin Elena	tanár	Lövéte
Márton Mihály	tanár	Lövéte
Márton Éva	tanár	Lövéte

Kupa Piroska	tanár	Lövete
Benkő Árpád	tanár	Lövete
Mészely Antal	tanár	Lövete
Márton János	tanár	Lövete
Csíki Ida	tanár	Lövete
Bálint Terézia	tanár	Lövete
Györke Ilona	tanár	Lövete
Csészár Margit	tanár	Lövete

Az 1963/1964-es tanév beiskolázási mutatói:

Osztályok	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	Összesen
Osztályok száma	9	9	9	9	3	3	2	44
Diákok száma	111	132	108	109	107	109	108	784

A diákok megoszlása az 1963/1964-es tanévben:

Osztályok I-IV.	I-IV. osztály						
	Lövete	Kiruly-sarka	Kiruly-fürdő	Kalibás-kő	Vészmező	Lövete-bánya	Pós-falu
I.	95	4	2	2	2	8	10
II.	93	4	1	5	2	14	13
III.	81	1	2	2	2	7	16
IV.	76	3	4	2	2	7	12
Össz.	345	12	9	11	8	36	51

Osztályok	V-VIII. osztály
	Lövéte
V.	116
VI.	110
VII.	110
VIII.	-
Összesen	336

Név: Tódor (Szász) Erzsébet

Születési adatok: 1942. szeptember 21., Szentháromság, Maros megye

Iskolai végzettség: Pedagógiai Főiskola, Marosvásárhely (1960–1963), román–magyar szak.

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

ÖTVENBŐL ÖTVEN ÉV

Megtisztelve érzem magam, hogy a 50 éves iskolaépület közelgő ünnepi megemlékezése alkalmából, a készülő évfordulós kiadvány megszerkesztéséhez hozzájárulhatok. Az emlékkönyv jó alkalom lesz arra, hogy visszaemlékezéseimmel újra átéljem ezt a fél évszázadot.

A Pedagógia Intézet elvégzése után 1963-ban a sors úgy hozta, hogy kihelyezésemkor, az akkori Udvarhely rajon egyik nagy községébe neveztek ki – Lövétére.

Faluról származó gyerekként szívesen vállaltam falut. Szándékomban az volt, hogy egy évet maradok, majd megpróbálkozom, hogy közelebb kerüljek szülőfalumhoz. De a SORS nem így rendelte. Ma is itt vagyok, 50 év után, itt élek nyugdíjas pedagógusként, és reményeim szerint itt is halok meg.

Nagyon jó emlékezni ezekre a munkás évekre. Az új iskolaépület felavatásának (1963) már részese voltam, mint újonnan kinevezett tanár.

Milyen volt ez az iskola? Örültünk az újonnan felépült osztálytermeknek, de a tanulók nagy létszáma okán szükségünk volt a „régire” is. Nem hiába nevezték a falut az ezer gyermek falujának. Két, három, sőt négy párhuzamos osztály is volt. Tehát volt kit tanítani-nevelni. Itt maradásom egyik oka épp ez. A sok

gyermekről nagyon sok jó képességű tanuló került ki. Őértük tenni kellett.

Persze, sok minden hiányzott még: szűkös anyagi helyzet, felszereltség, szaktanárhiány, lakhatási gondok. Néhány év elteltével sok minden megváltozott. A hatvanas években a szaktanárok (fiatal kinevezettek) száma megsokszorozódott. A fiatalság, a friss lendület új minőséget hozott oktató-nevelő tevékenységünkben. Visszatekintve úgy érzem, hogy a 1970-es, 1980-as évek tanári közössége egyike volt a megye legerősebb iskolájának.

Ez az iskola nevelt engem és sok, tíz-húsz kollégámat jó pedagógussá. Mindnyájan fiatalok voltunk, összetartó munkaközösség. A tenni akarás, élettapasztalat, a felkészülés, egymás segítése, a továbbtanulás-képzés (fokozati vizsgák) a siker záloga lett.

Egyszerű emberek voltunk, maradtunk. Életre való, küzdeni tudó tanítványaink pedig tovább jutottak, tanultak, közép- és főiskolákon, szakiskolákban, és megtalálták helyüket az életben. Ez alapozta meg szoros kötődésemet ehhez az iskolához, a falu embereihez. Ragaszkodásom egyre inkább szoros lett, mert itt találtam férjet, itt születtek leányaim. A falu szülőfalujuk. Ezt az iskola indította el őket a tanulás, továbbtanulás világába, itt szereztek olyan alapos ismereteket, képességeket, melyekkel megtalálták helyüket az életben.

találták helyüket az életben.

Gondolom, nem rontja az ünnepi hangulatot, ha felidézem ezeknek az éveknek egyik legfájóbb valóságát. Tanítványaink nagyon megszenvedték azokat az éveket. Nehéz idők foglyai

voltak, akár szüleik. Szakközépiskolai, egyetemi végzettséggel a magyar diákokat szétdobálták az ország eldugott román falvaiba.

Ez azt eredményezte, hogy keserű tapasztalásaik hatására, az 1989-es fordulat után, az itthoni kilátástalanság miatt kívándoroltak a világ minden tája felé – jobb sorsot keresve. És nem törődött senki azzal, hogy a felkészültebb szakembereket veszítette el az ország, erősítve Nyugatot.

Köszönöm a sorsnak, hogy ide rendelt Lövétére, szív-lélek emberek köré, közművelődést szolgáló faluközösségbe. Nem tettem égbekiáltó dolgokat, semmi különöset: csak végeztem feladatomat hittel, meggyőződéssel, szeretem tanítványaimat, szerettem az embereket. És tettem, amíg hagytak!!! 1996-ban nyugdíjba jöttem, mert nem igényelték munkámat ennél az iskolánál, tíz évet dolgoztam még a szentegyházi líceumi oktatásban. Igazán befogadó közösségbe kerültem, ahol úgy éreztem, szükség van rám.

Nem csak a mi emlékezetünkben élnek az itt eltöltött évek. Mi is tovább élünk az iskola emlékében. Szinte kézzelfoghatóan megőrzött bennünket is, volt tanárokat. A régi, megkopott naplóban a jegyek kezünk vonásait, de a legfontosabb, hogy tanítványaink lelkébe, emlékeibe is beleégtünk. Annál mélyebb nyomot hagytunk, minél egyszerűbb, őszintébb vagy éppen minél „szigorúbb” nevelők tudtunk maradni – tanítványaink emlékében.

Csak emberéletben nagy szám az 50 év. Egy iskola életében minél több 50 év,

sok újat remél. Arról szóljanak az évek, hogy ez az „ISKOLA” él és élni akar.

Kívánom, hogy az elkövetkező évtizedek, az új évszázad új reményekkel, friss kedvvel, tenni akarással, sikerrel, és népes tanulni vágyó diákkal kecsegtessenek. Méltó és méltóbb kezek adják hozzá, az iskola, a tudást, fiatalságot, lelkesedést. Legyen az iskola „erős vára” a cselekvő kedvnek. Ehhez álmódzó tanárookra, tanulni vágyó diákokra van szükség, akik a kezdeti álmokat tovább álmodják. Én hiszem: ezután is lesznek „fáklyavivők”, akik képesek sokszor ötven évre „küzdeni alkotni” – alkotva küzdeni.

**Nagy szeretettel és tisztelettel,
Tódor Erzsébet**

Név: Márton Anna

Születési adatok: 1940. október 4., Szentlélek

Iskolai végzettség: Bethlen Gábor Pedagógia Intézet,
Nagyenyed

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas óvónő

Szentléleken születtem 1940. okt. 4-én (Udvarhely rajon, Maros Magyar Autonóm Tartomány). Az elemi iskolát szülőfaluban végeztem. Befejezés után felvételt nyertem az udvarhelyi Mezőgazdasági, könyvelési, műszaki középiskolába, de egy év elvégzése után megszűnt. A következő évtől a Dr. Petru Groza Középiskolában folytattam a tanulmányaimat, 1960 júniusában érettségiztem. Könyvtárban szerettem volna dolgozni, így kérést adtam be a tanügyi osztályra. Mivel nem volt ilyen betöltetlen hely, így felajánlották a tanügyi munkát, és a sok-sok üres hely közül Lövétét választottam, édesanyám szülőfaluját, és szeptember elsején jelentkeztem, mint orosz–francia szakos helyettes tanár.

Nagy tanárhiány volt abban az időben, de sokáig nem tartott, mert a hároméves tanárképző intézetek végzettjei rohamosan betöltötték az üres katedrákat. Érkeztek román nemzetiségű káderek is még az I-IV. osztályokba is. Néhány évet tanítottam az alsó tagozaton is, majd pedig az óvodához kerültem, és itt véglegesítettem magam, beiratkozva a Bethlen Gábor pedagógiai iskola levelező tagozatára Nagyenyeden. 1966-ban diplomát szereztem és 1976-ig mint óvónő tevékenykedtem Lövétén.

Lövétére érkezésemkor Fülöp József orosz szakos tanár volt az iskola igazgatója. Komoly szakmai tekintély volt, kemény kézzel, szigorral vezette, irányította a oktató-nevelő tevékenységet. Időnként számon kérte az önképzést rögzítő jegyzeteinket, naponta a vázlatokat, a felkészülést. Ugyanígy a politikai önképzés jegyeit és személy szerint értékelte azokat a munkaülések, a nevelő tanácsülések alkalmával. Minden hétfőn 5 órától gyűlés - nevelőtanács ülés, munkaülés volt. Az igazgató szerint egy tanügyi kádernek nemcsak az iskolában kellett jó nevelő-

nek lenni, hanem a tömegnevelés is feladata, sőt még a társadalmi munka is. Külön foglalkoztunk az ifjúsággal, a nőekkel. Klubtevékenység folyt a munkatervek szerint: politikai tájékoztatót, könyvismertetőket tartottunk beosztás szerint minden este. Kulturális tevékenységeknek számítottak az egyfelvonásos darabok betanítása, az agitációs művészi brigád műsorának betanítása. A nők órája keretében ugyanígy a nőekkel – versenyek szervezése.

Társadalmi-kulturális feladatok: a község körzetekre osztott volt, mindegyiknek képviselője, agitátora. Állandó szakbizottságokba szerveződve oldódtak meg a falu problémái. Például a kulturális, tanügyi, egészségügyi, és sportkérdésekkel foglalkozó állandó bizottság elnöke, titkára voltam. Negyedévekre készített munkatervek alapján dolgoztunk, időnként beszámoltunk a szesszióknak, amelyeket jegyzőkönyv rögzített és ezt leadtuk a községi néptanácsi elnök elvtársnak.

Mint a község szakszervezeti elnöke, részt vettem a rajoni üléseken, munkaterv alapján dolgoztunk, időnként beszámoltam a pártbűrónak, mint bizottsági tag. Tagja voltam a szövetkezeti vezetőtanácsnak is. Minden tanügyi káder tagja volt a vegyes kórusnak, amelyet az iskola igazgatója vezetett. Betanultunk minden tanévben egy három felvonásos színművet, közös bálakat szerveztünk a szülőkkel, karneválokat. Kényszerítettek a vasárnapi tevékenységek megszervezésére – ez volt az ateista nevelés, a legkellemetlenebb élmény. A különböző kultúrformációkkal részt kellett venni a Megéneklünk Románia versenyeken községi szinten: ifjakkal, tanulókkal.

Annak ellenére, hogy nem pedagógusi képesítéssel kerültem Lövétére, szívesen gondolok vissza az ott töltött életemre. Kedves fogadtatásban, megértésben volt részem. Nagyon szívesen segítettek a képzett, tapasztalattal rendelkező káderek. Az

igazgató intelligenciája hatással volt a közösségre. Nem volt terünkre a sok társadalmi, kulturális munka, tehát az iskolán kívüli. Haragra, vitára, nézeteltérésre nem emlékszem. Nagyszerű összejöveteleink voltak az új iskola tanáriójában. Eljártunk egymáshoz esténként, névnapokat tartottunk.

A tanerők fegyvelmezettsége áthatotta a gyermekeket is. Szinte csodálkozással gondolok vissza arra, hogy fegyvelmezési problémám nem volt az osztályokban. A felső tagozatot három korosztály alkotta: három V., két VI., és két VII. osztály, akik 1947-es voltak az 1960/61-es tanévben. Sajnálattal gondolok még mindig arra, hogy nem lehettem tanár.

Abban az időben nem volt annyi tanult, iskolázott ember, mint most, és innen az az érzés, mintha értékeltebbek lettek volna, gondolva a falusi környezetre is.

Minden túlzás nélkül elmondhatom, hogy életem legszebb évei voltak a Lövétén eltöltöttek.

Szentegyháza, 2013. április 4.

Márton Anna

TÉLI FÜRDÉS

A tél derekán történt. Szép februári nap volt. A kenderáz-tató tó vize be volt fagyva. A jég még nem volt elég erős. De mi úgy is reamentünk korcsovázni. Albert először ráment a jégre. Ő akkor elsíkkult és elesett. Amikor már mind reamentünk, egy kis idő múltán Domokos is elesett. Én ekkor mondtam, hogy menjünk haza. Domokos azt mondta, hogy várjak, hadd szikkadjon a nadrágja, mert a jég vizes volt és a nadrágja vizes lett, amikor elesett. Azután Margitot nem engedte reá. Domokos ráment a korcsolyával a jégre. A tó közepén megáll és azt mondja nekem: hé, jere, vontass ki. Én is rámentem a jég szélére. Mire beljebb értem volna, egy nagy kiáltást hallok, amelyre rögtön megállok. Jaj. Ekkor azt látom, hogy Domokos hónaljáig a vízbe vakarászik. De olyan gyorsan kiszökik és futásnak ered, olyan hamar hazafutott, mintha motor hajtotta volna. Mi pedig egyet jót nevtünk és hazamentünk.

(M. B., V. osztályos diák vicces írása a „Fogalmazásversenyre”, 1969. március 9.)

A Lövétei I-VIII. Osztályos Iskola pedagógusai az 1968/1969-es tanévben:

Név	Munkakör
Kelemen Sarolta	óvónő/igazgató
Szente Anna	óvónő
Pap Ilka	óvónő
Lőrincz Erzsébet	óvónő/Pósfalu
András Katalin	tanító
Máthé Jolán	tanító
Tóth Ilona	tanító
Benkő Erzsébet	tanító
György Margit	tanító

Ráduly Emma	tanító
Tamási Éva	tanító
Tamási Béla	tanító
Popescu Erzsébet	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Nagy Mária	tanító/igazgató/Pósfalu
Lőrincz Mihály	tanító/Pósfalu
György Erzsébet	tanító/Pósfalu
Bitay Pál	tanító/igazgató/Kirulyfürdő
Lázár Margit	tanító/igazgató/Kirulysarka
Márton Rudolf	tanító/igazgató/Kalibáskő
Márton Mihály	tanár/igazgató
Agafiței Tănăsache	tanár/aligazgató
Agafiței Elena	tanár
Sándor Álmos	tanár
Berszán Zsófia	tanár
Dénes Márta	tanár
Bartha István	tanár
Tódor Erzsébet	tanár
Szabó Dániel	tanár
Golica Magda	tanár
Bálint Margit	tanár
Sata Anna	tanár
Berszán Lajos	tanár
Gálfalvi Judit	tanár
Márton Emese	tanár
Borsos Enikő	tanár
Borsos Gábor	tanár
Áros Géza	tanár

Gyermeklétszám az 1968/69-es tanévben:

Osztályok I-IV.	Lövéte	Kirulysarka	Kirulyfürdő	Kalibáskő	Pósfalu
I.	112	1	3	-	13
II.	90	4	3	3	20
III.	70	2	1	1	11
IV.	92	2	3	3	19
Össz.	364	9	10	7	63

Osztályok V-VIII.	V-VIII. osztály	Osztályok IX-X.	IX-X. osztály
	Lövéte		Lövéte
V.	105	IX.	30
VI.	94	X.	-
VII.	85	-	-
VIII.	96	-	-
Összesen	380	Összesen	30

*Összesen 775 diák.

Név: Sándor Álmos

Születési adatok: 1942. november 8., Homoródalmás

Iskolai végzettség: Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, fizika-kémia szak

Jelenlegi foglalkozás: nyugdíjas tanár

„...amit az iskolának el kell végeznie, elsősorban az, hogy megtaníttassa velünk, hogyan kell tanulni, hogy felkeltse a tudás iránti étvágyunkat, hogy megtanítsen bennünket a jól végzett munka örömére és az alkotás izgalmára, hogy megtanítsen arra, hogy szeressük, amit csinálunk, és hogy segítsen megtalálni azt, amit szeretünk csinálni.” (Szent-Györgyi Albert: Az élő állapot)

Amikor elolvastam az Igazgató úr meghívó levelét, különös érzés uralkodott el rajtam: örültem, hogy végre 30-35 év után alkalmat talált az iskola vezetősége arra, hogy találkozára hívja az iskola egykori, még élő pedagógusait az új épület átadásának 50. évfordulóján.

Ugyanakkor némi izgalmat is éreztem, képzeletben magam előtt látva az akkori iskolát és magunkat, az akkor frissen, 2-3 év alatt kinevezett fiatal tantestületet. Közben a nagy magyar tudós, Szent-Györgyi Albert neveléssel kapcsolatos, máig csengő bölcs tanításán elmélkedem, amelyet mondanivalóm mottójaként választottam.

Az a gondolat, hogy én tanár legyek, legelőbb a székelykeresztúri Orbán Balázs Gimnáziumban vetődött fel bennem. Abban az időben ugyanis egy falusi gyermek ún. példaképe a közvetlen közelében levő felnőttek foglalkozásainak ismeretére korlátozódott. Láttuk, hogy mit dolgoznak nagyszüleink, szüleink, rokonaink és a falu más felnőtt emberei: földművesek, gépészek, tanárok, orvosok. Én, a volt fizikatanárom jóvoltából, akit már diákkoromban „bevezetett” az iskola fizika laboratóriumának „titkaiba”, rám bízván a laboratóriumi eszközök karbantartásának és előkészítésének feladatát, betekinhettem a tanári tevékenység, a tanítás rejtelmeibe. Tetszett ez a szerep, s így született meg bennem az elhatározás, hogy fizika szakos tanár leszek. Ez az elhatározás csak erősödött a hadseregnel, amikor a felettes tisztem mindenképpen le akart beszélni erről a szándékomról, mivel ez a foglalkozás szerinte „nőknek való”, és sokkal jobb lenne, ha a tisztí pályát választanám, amely sokkal „férfiasabb”.

Végül is, nem nézve a foglalkozások „nemek szerinti” felosztását, a marosvásárhelyi Tanárképző Főiskolára felvételiztem, és 1966-ban megszereztem a fizika-kémia szakos tanári képe-

sítést. Később a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetemen folytattam tanulmányaimat. Az egyetemen töltött évek során megismertem a tantárgyam és általában a természettudományok szépségét és oktatásának fontosságát, ugyanakkor arra is rájöttem, hogy a reál és a humán tantárgyak összekapcsolása biztosíthatja a tanulók testi-lelki egészségét.

Szerintem az eredményes oktatáshoz három dolog szükséges: tanulni akaró diák, lelkiismeretesen dolgozó, hivatásának élő tanár és a tevékenység jó menetét biztosító környezet (épületek, tantermek, szemléltető és munkaeszközök).

Ezt a három dolgot biztosította nekem Lövétén az akkori új iskola, amelyet kinevezésem előtt három évvel, 1963-ban adtak át.

1966-ban kerültem a lövétei iskolához. Meglepődtem az akkori iskolai körülményeken, melyek nagyon hasonlítottak a városi gyakorló iskolákhoz: nagy létszámú, fiatal tantestület, magas gyermeklétszám – egyszóval: ideális munkakörülmények egy frissen végzett, dolgozni akaró tanár számára. Itt egy-két év alatt olyan tapasztalatokra lehetett szert tenni, amely egy kisebb iskolánál lehetetlen lett volna.

Az akkor 1500 gyermekről híres iskolában 5-6 párhuzamos osztályban való tanítás széleskörű lehetőséget adott egy kezdő tanár számára, főleg a minél hamarabb történő beilleszkedés, a módszerek kikísérletezése és egységes „rálátás” kialakítása tekintetében.

Már az első évben sikerült meggyőzőnöm az iskola vezető-

ségét egy fizika-kémia laboratórium szükségességéről, melyet engedélyeztek is a tanári szoba alatti tanteremben. Sikerült is felszerelni elég jól, az akkori lehetőségekhez mérten.

Közismert, hogy az iskolai tanulás nem azt jelenti, hogy a tananyagot emlékezetünkbe vessük, és ha kérdezik, el is tudjuk mondani. Ezt egyéni munkával bővíteni kell, és alkalmazni kész tudást kell sokrétű tevékenységgel megszerezni. Ez pedig feltételezi a *jelenségek megértését, törvények megfogalmazását és alkalmazását*. Az elmélet és a gyakorlat összekapcsolását segítették a fizika körüli tevékenységek is, amelyeken különböző eszközök működési elveit ismerték meg a tanulók az általuk készített modellek segítségével. A tanulók kedvelték ezeket a tevékenységeket, melyek sokukat segítették a későbbi pálya- és szakmaválasztásban.

Minden osztályban volt, főleg a fiúk között, de nemcsak, 8-10 olyan tanuló, akik különleges érdeklődést mutattak a fizika iránt. Utólag bebizonyosodott, hogy ezek a tanulók vagy reál szakon folytatták tanulmányaikat, vagy a fizikát választották felvételi tantárgyként.

A tanári munka szerves részének tartottam az iskolán kívüli tevékenységeket is, főleg azt, hogy a tanulók megismerjék és szeressék, ápolják a helyi hagyományokat, a népi kultúrát. Mint az akkori Maros Népi Együttes volt korrepetitora, tánccsoportokat szerveztem és készítettem fel az iskolában, a falusi fiatalok körében, valamint a kortársi találkozók alkalmával. Volt külön tanári színjátszócsoporthoz, énekkar és más kulturális megnyilvánulás is, amelyekben minden kolléga szívesen részt vállalt. Jó volt a hangulat és a munkalétkör: mindenki tette a dolgát, ahogy lehetett.

Úgy érzem, hogy a lövétei iskolában töltött 14 év döntő jelentőségű volt az életem további alakulásában: sok olyan tapasztalatot szereztem, amelyet felhasználhattam a későbbiek során.

Sok szép emlékkal is gazdagodtam: ma is örömmel fedezem fel a 40-50 éves volt tanulóim kortársi találkozóin az együtt tanult táncmotívumokat, dalaikban az egykor tanult népdalokat.

A költő szavaival mondhatom:

„Boldog vagyok, ha meglátjátok
Egy-egy jelem a szürke porban.”

(Horváth I.)

Sándor Álmos

TISZTELT IGAZGATÓ ÚR!

Berszán Zsófia vagyok Gyergyószentmiklósról, pedagógiai pályafutásom kezdeti éveiről szeretnék írni, amely 1963 szeptemberében kezdődött a Lövétei Általános Iskolában, ahová idegennyelv tanárként Huszár Zsófia néven kaptam kinevezést. Most, amikor az iskolaépület felavatásának ötvenedik évfordulójára készülnek, nem tudok nem emlékezni arra a napra, amikor első tanóráinkat még iskolabútorzat nélkül tartottuk, ízlelgetve a tanári pálya szépségét, illetve nehézségeit. Azóta is kellemes emlékeimben él a falu, hiszen itt töltöttem fiatalságom legmeghatározóbb éveit, fiatalok lévén felejthetetlen órákat töltöttem az ugyancsak fiatal kollégákkal az iskolában és iskolán kívül, itt szereztem életre szóló barátságokat (ma is baráti viszonyban vagyunk a Borsos házaspárral, Márton Emesével), itt találkoztam Berszán Lajos matematikatanárral, akinek 47 éve vagyok a felesége és még sorolhatnám, de inkább írnék a faluról, ahol jól éreztem magam, meg a tanulókról, akikkel nagy szeretettel foglalkoztam. Nagy hatással volt rám a hagyományörző, népviseletét ápoló faluközösség. Érdekesekek voltak a kortárstalálko-

zók, még most is emlékszem a Lázár Róza néni (foghúzó, kedves házigazdám) 40 éves találkozására, ahová minket is meghívott. Nem felejttem a „nőseember” bálakat, amelyeket a farsang utolsó szombatján tartottak és ez volt a szülők-nevelők találkozója. Mi tanerők adtuk a műsort, amit a szülők nagy elismeréssel fogadtak. Szép volt. Francia nyelvet tanítván, nem tudtam olyan közel férközni a tanulókhhoz, mint bármilyen tantárgyat anyanyelven tanító tanerő, de a mai napig is hálás vagyok András Matildnak, illetve András Margitnak, akik középiskolában folytatván tanulmányaikat, olyan szinten teljesítettek franciából, hogy hála nekik mindig dicséretet kaptam az úgynevezett pedagógiai körökön Udvarhelyen. Kellemes élmény volt számomra, amikor egy kicsengetési ebéden volt lövétei tanulóimmal találkoztam és néhányukat nevükön szólítottam (Gábos Juci, András Feri, Lázár Zoli...). A nevelőközösséggel is nagyon összekovácsolódtunk, hiszen délelőtt az iskolában, délután a kultúrházban voltunk együtt, minden évben egy háromfelvonásos színdarabot mutattunk be, a falu énekkarával versenyeken vettünk részt, ezért

dolgozni kellett. Hétvégeken megünnepeltük családi életünk jelentős eseményeit, ahonnan nem hiányoztak a nótázások, ami kedves emlék a mai napig számunkra. Szívesen vittük országos kirándulásokra a tanulókat, sokan ez alkalommal hagyták el először a falut. Fegyelmезetten viselkedtek, minden érdekelte őket, bárhol voltunk, mindenütt dicséretet kaptak helyes magatartásukért. Mi is nekik köszönhetően jutottunk el a Vaskapuhoz, megcsodálhattuk a vöröstoronyi szorost, látogattuk meg Arad városát stb. Nehézséget az akkori idők közlekedése okozta, 12 óra alatt jutottam haza, reggel 6-kor volt egy járat Udvarhelyre, onnan délután 3-kor Gyergyó fele. Ezért kértem áthelyezésemet a Gyergyószentmiklósi 1. sz. Általános Iskolába 1972-ben. Berszán Lajos férjem a Gyergyószentmiklósi Pionírház igazgatója volt, de sosem vált meg a katedrától, szeretettel és sikerrel oktatta a tematikát, a fordulatkor ismét kollegák lettünk és együtt dolgoztunk nyugdíjazásunkig. Lövétei emlékeinket egy kis albumban őrizzük, amelyet alkalomadtán szívesem átadunk az iskolának.

Berszán Zsófia

LÖVÉTE 2000-BEN

A Hargita hegy tövében fekszik egy falu. Úgy hívják, hogy Lövéte. A Kis-Homoród két partján fekszik. A hegyről nézve olyan, mint egy madár, melyik széttárta fekete szárnyait. Ha közelebről figyeli a szemlélő, akkor észreveszi, hogy nem madárról, hanem egy faluról van szó. A faluban rendetlenül elhelyezett házakat láthatunk. Utcáin az emberek serénykednek. Most kezdik a földet előkészíteni a szántásra, vetésre.

Vannak emberek, akik nem a földet dolgozzák meg, hanem a szomszéd város gyáraiban keresnek munkát. Most így néz ki a falu. Az emberek már fölépítették az első tömbházat. Hamarosan

leaszfaltozzák az utat, hogy ne legyen sár az utcákon. Már most be van vezetve minden lakásba a víz, hogy megkönnyítsék saját maguk munkáját az emberek.

2000-ben talán a sôt, amit Lövéte határán fognak bányászni, az új üzem fogja feldolgozni. Lövétének akkor már városias képe lesz. Le fogják bontani a kis házakat és helyükbe új, nagy tömbházakat fognak építeni, hogy több ember lakhasson az új városban. Talán úgy fog kinézni 2000-ben, mint most a szomszéd város: Vlahica. Új művelődési otthont és új, nagyobb üzleteket fognak építeni. Az emberek sokat művelődnek és tanulnak. A falut most már nem fogja az a földcsuszamlás fenyegetni, és nem kell féljének, hogy romba fogja dönteni a tömbházakat, mert az emberek meg fogják fékezni az omlást. A két hegy most már nem fogja tudni elzárni a vizet, mert az betongyűrűkben fog csörgedezni. De ez ma mind csak álom az emberek szemében, pedig holnap valósággá válhat.

(T. F., VII. osztályos diák az „Ifjú tollforgatók” irodalmi alkotásai versenyre írt fogalmazása, 1979. február 1.)

**A lövétei 1. számú Általános Iskola pedagógusai
az 1970/1971-es tanévben:**

Név	Munkakör
Kelemen Sarolta	óvónő/igazgató
Szente Anna	óvónő
Kálmán Gizella	óvónő
Bencző Teréz	óvónő
András Katalin	tanító
Simon Erzsébet	tanító
Tóth Ilona	tanító
Benkő Erzsébet	tanító
György Margit	tanító
Ráduly Emma	tanító
Tamási Éva	tanító
Tamási Béla	tanító
Simon Áron	tanító
Popescu Erzsébet	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Mihály	tanár/igazgató
Sándor Álmos	tanár/aligazgató
Berszán Zsófia	tanár
Dénes Márta	tanár
Márton Rudolf	tanár
Tódor Erzsébet	tanár
Sándor Rozália	tanár
Miklós Anna	tanár
Bakó Vilmos	tanár
András József	tanár
Biró Valentin	tanár
Sata Albert	tanár
Berszán Lajos	tanár
Gálfalvi Judit	tanár
Márton Emese	tanár
Borsos Enikő	tanár

Borsos Gábor	tanár
Árus Géza	tanár
Sata Anna	tanár

**A lövétei 2. (Pósfalu), 3. (Kirulyfürdő), 4. (Kirulysarka),
5. (Kalibáskő) számú Általános Iskolák pedagógusai az
1970/1971-es tanévben:**

Név	Munkakör és munkahely
Lőrincz Erzsébet	óvónő/Pósfalu
Lőrincz Mihály	tanító/igazgató/Pósfalu
György Erzsébet	tanító/Pósfalu
Bitay Pál	tanító/igazgató/Kirulyfürdő
Máthé Jolán	tanító/igazgató/Kirulysarka
Kovács Lajos	tanító/igazgató/Kalibáskő

Név: Simon Áron

Születési adatok: 1939. február 5. Középjajta

Iskolai végzettség: Pedagógiai Iskola, Csíkszereda, tanító.

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

TISZTELT LÖVÉTEI KOLLÉGÁK!

Simon Áron vagyok Erdővidékről. 1939. február 5-én születtem Középjajtán, Lajos és Anna fölműves szülőktől. A hét elemi elvégzése után a csíkszeredai Pedagógia Iskolában szereztem tanítói oklevelet 1956-ban. Innen számítva 1983 szeptemberéig Lövétén tanítottam. Közben volt egy kis kitérő.

Jelenben nyugdíjas vagyok. Szülőfalumban élek. Nemrég jöttem haza a kórházból, ahol agyinfarktussal kezeltek. Ilyen a nyugdíjas.

Kinevezésem Lövete-Pósfaluba szólt. 1956 őszén beálltam tanítani második és negyedik osztályt, harmincon felüli létszámmal. Míg sikerült egy szűk szobácskát találnom, ahol este istállólámpa, vagy gyertyafény mellett írogattam óravázlataimat.

Az iskolai körülmények megfelelőek, a diákok fegyelmezettek, kedvesek, tisztelettudóak, szófogadóak voltak. Sok volt közöttük a pionírnyakkendőes pionír, akikre lehetett számítani.

Lövétén volt a központi igazgatóság Szabó László vezetésével. Az iskolának bentlakása és étkezője is volt. Minden pedagógus ott ebédelt. Minden tanügyi a faluban lakott. Együtt voltunk a szórakozásokban is. Összetartottunk a kultúrmunkában is. Volt erős kórusunk és tánccsoportunk is. Persze közösen a falusi műkedvelőkkel. Névnapokon, nőnapokon, más ünnepeken szintén mindenki együtt ünnepelt. A május éjszakai szerenádoikon minden férfi ott volt, akár nő, akár nőtlen, és nem maradt ki senki, egyetlen kolléganő sem. Legtöbbször három éjszaka kellett ehhez.

Abban az időben Lövétének sok iskolája volt: Pósfaluban, Bányatelepen, Kalibáskőn, Kirulyban, Kirulysarkán, Vészmezőn,

és benn a faluban is vagy négy. Olyan egy sem volt, ahol legalább egy hónapot ne tanítottam volna. Helyettesítettem a kolléganőket betegségük idején, Pósfaluban és Vészmezőn három-három évet sikerült tanítanom. Az utóbbi kemény vallató volt.

A lövétei iskolában eltöltött időszakra csak nosztalgiával, mindent megszépítően tudok emlékezni. Életem nagyon üres lenne Lövete nélkül. Sirattam is egy ideig.

Volt egy kitérőm is 1962–1966 között, aktivistaként szolgáltam a rajoni (Székelyudvarhely) I. M. SZ. (Ifjún munkás Szövetség), K. I. SZ. (Kommunista Ifjúsági Szövetség) vezetőség Pionír és Iskolás szekcióján. Ezen a munkahelyen inkább a pionírok jelzőkürtjét értékelték. Ezzel engem is elfogadtak, mert én fújtam.

Középajta, 2013. március 8.

**Tisztelettel,
Simon Áron**

**A lövétei 1. számú Általános Iskola pedagógusai
az 1974/1975-es tanévben:**

Név	Munkakör
Márton Anna	óvónő/igazgató
Biró Jolán	óvónő
Gagy Rozália	óvónő
Márton Margareta Viorica	óvónő
András Katalin	óvónő
András Magdolna	óvónő
Tókos Julianna	óvónő
Simon Erzsébet	tanító
Benkő Erzsébet	tanító
Ráduly Emma	tanító
Tamási Éva	tanító
Tamási Béla	tanító
Simon Áron	tanító

Csathó Ilona	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Mihály	román-magyar szakos tanár/ igazgató
Sándor Álmos	fizika szakos tanár/aligazgató
Tordai Árpád	román-magyar szakos tanár
Geréb Klára	matematika szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelés szakos tanár
Tódor Erzsébet	román-magyar szakos tanár
Sándor Rozália	román-magyar szakos tanár
Miklós Anna	földrajz szakos tanár
András József	román-magyar szakos tanár
Biró Valentin	biológia szakos tanár
Sata Albert	biológia szakos tanár
Herczeg Mihály	zene szakos tanár
Gálfalvi Judit	fizika-kémia szakos tanár
Márton Emese	román-magyar szakos tanár
Borsos Enikő	magyar szakos tanár
Borsos Gábor	rajz szakos tanár
Sata Anna	magyar-történelem szakos tanár
Gajai Mária	német-magyar szakos tanár
Szabó Ilona	matematika szakos tanár
Ráduly László	tanár
Mihály Rozália	tanár
András Mihály	mester

**A lövétei 2. (Pósfalu), 3. (Kirulyfürdő), 4. (Kirulysarka),
5. (Kalibáskő) számú Általános Iskolák 1970/1971-es tanév
pedagógusai:**

Név	Munkakör és munkahely
Lőrincz Erzsébet	óvónő/Pósfalu
Lőrincz Mihály	tanító/igazgató/Pósfalu
György Erzsébet	tanító/Pósfalu
Máté Éva	tanító/Kirulyfürdő

Kisegítő személyzet:

Titkár: Lőrincz Rozália

Takarító személyzet: Péter Anna, Ladó Terézia, Gábos Júlia,
Márton Júlia, András Anna, Lőrincz Margit (Pósfalu), Orbán
Vilma (Pósfalu), Szikszai Anna (Kirulyfürdő).

Diáklétszám az 1974-75-ös tanévben

	Lövéte	Pósfalu	Kirulyfürdő	Összesen
Óvodás	202	36	-	238
Iskolás	742	42	8	792

Név: Tamási Éva

Születési adatok: 1938. március 17., Köpec

Iskolai végzettség: Pedagógiai Iskola, Székelyudvarhely, tanító

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

RÖVID VISSZAEMLÉKEZÉS

Évtizedekre visszatekintve leírom néhány gondolatomat az itt eltöltött 56 évre, amelyet személyesen átéltem.

Én, aki Beke Éva néven születtem 1938. márc. 17-én Köpec községben, az akkori Alsó Rákos rajonban, a mai Kovászna megyében. Az elemi tanulmányaimat a községben végeztem. 1951 tavaszán felvételiztem a székelyudvarhelyi Pedagógiai Iskolába (Școala Pedagogică Mixtă), ahol ősszel folytattam az életre felkészítő munkát. 1955-ben képesítőttem, tanítói diplomát kaptam és kinevezést az atyhai Általános Iskolába. A nyár folyamán meglátogattam a leendő munkahelyemet és nagyon el voltam keseredve, mert a község a hegyoldalban volt és vagy 3 km-t kellett gyalogolnom egy ismeretlen ösvényen. Az igazgató szeretettel fogadott és vigasztalt. Összesen 9 tanerő volt, mind fiatalok. Ősszel, 1955. augusztus 25-én elfoglaltam a helyet. Első osztályt kaptam, de délután kellett tanítani, mert az V-VIII. osztály délelőtt tanult. Közben, mint fiatalok, dolgoztunk, szórakoztunk. Megismerkedtem bővebben a férjemmel és szeptember hónapban megesküdtünk, és így kaptam a Tamási Éva nevet.

A szüleimhez közelebb akartunk kerülni és kérvényeztük az áthelyezésünket. Vargyasra akartunk menni, de csak egy hely volt. A lövétei igazgató éppen a tanügyi osztályon volt és panaszkodott, hogy 7 tanerő hiányzik. A tanfelügyelő felaján-

lotta a helyet és megígérte, hogy egy év múlva át fog helyezni, de közben leváltották és mi azóta is itt maradtunk.

Ekkor kezdődött el az igazi nehéz élet. Délután busszal elindultunk Lövéterre és amikor a „Kutyadombon” ereszkedett le a járat, elsírtam magam és azt mondtam, „mi a pokolba” jöttünk. Ismertem egy kolléganőt, aki előttem végzett és az ő segítségével két éjszakát egy pincelakásban aludtunk. Közben a kollégák segítségével találtunk egy szobát, amelyben volt egy ágy, egy kaszten, egy asztal két székkal, egy hosszú pad és egy kályha. Így hát már volt otthonunk. Az iskolának bentlakása volt és ott ebédeltünk.

Az igazgató bemutatott, mint új tanerőket és én első osztályos tanulókat kaptam. A tanítás négy épületben folyt (a központi, a piaci, a mai ravatalozó és már összedőlt bentlakás). Ezen kívül még volt iskola Pósfaluban, Bányatelepen, Kirulysarkán, Kirulyban, Kalibáskőn és Vészmezőn. Kb. 20–25 tanerő volt akkor. Az épületek nagyon elhagyatottak voltak. Nem volt villany, az osztályok sötétek, az ajtókat megtámasztottuk, kevés fa volt tüzelésre, petróleumlámpákkal világítottunk. Mivel az V–VIII. osztály délelőtt

járt, mi I-IV-sek mindig délután jártunk. Akkor egy osztályba 20–25 tanuló járt. Nagyon sok gyermek tisztán, pontosan, fegyelmezetten látogatta a tanítást, de voltak kivételek is, különösen a nagy családoznál. Mezítláb, pampóban, gumicipőben és vállukon tarisznyával jelentek meg. Ivóvíz nem volt és magukkal hozták, és sokszor víz áztatta a tanszereket. Akkor még tintával és tollal írtunk és az is sokszor kiömlött. Volt, aki kócos hajjal, mosakodás nélkül jött, de tartottam egy lavórt és a Homoród vizével mosakodtak, kezet mostak. Amikor minderre visszagondolok, mintha csak álom lett volna. Nagyon sok okos tanuló volt, szót fogadtak és tanulmányaikat felsőbb iskolákban folytatták. Sok orvos, mérnök, tanító, tanár, jó szakember került ki.

A tantestület is egyre bővült, szaktanárok jöttek, egyre jobb eredményeket értünk el. Akkor sokkal jobban összetartottunk, egymást tiszteltük, együtt szórakoztunk, egymásnak segítünk, közösen ünnepeltünk, kirándultunk, összetartottunk.

Az iskolának volt dalárdája, táncköre, meseköre, szavalóköre és még többféle foglalkozás is és versenyeken díjat is kaptunk.

Többször felvetődött egy iskola építése. Ezért vasgyűjtést szerveztünk és egy téglavetőgépet vettünk. A község lakói segítségével a mai külső iskola helyén megkezdődött a téglavetés, szárítás, égetés, építés és 1963 őszére az iskola benépesült és ekkor már mi is délelőtt taníthattunk. Az épületek egyre romlottak és még egy új iskola építésére került sor és az 1970-es évektől kezdve már mi is új iskolában taníthattunk. 1965-ben a községben is villamosítottak, így bővült a látáskör, a tudás, a továbbtanulási vágy. Bővült a tantestület. Jöttek a képzett tanárok, de nőtt az ellentét is. Mivel a „párt” vezetett, csak neki volt igaza, amit mondott, azt kellett csinálni. Ha valaki ellene szólt, az lett a legrosszabb, a megbélyegzett. Kezdték „klikkek” kialakulni és az ellentétek egyre nőttek. Az oktatás rendesen tovább haladt. A

tanulók sikereket értek el és mi annak nagyon örvendtünk. Még ma is sokan köszönetet mondanak a lelkiismeretes munkámért. Az idő gyorsan elrohant és 35 évi munkásságom után 1990-ben nyugdíjba vonultam. Az eltelt időszak szép, emlékezetes, sikeres volt, mivel „éltanítói” című kitüntetést is kaptam, de a sok nehézség mellett még vagyok.

Gondolataimat leírva, mindannyiunknak sokkal szebb, nyugodtabb, gazdagabb, sok erőt és egészséget, munkabírást, kitartást kívánok és sok sikert a cél eléréséhez.

**Tisztelettel,
Tamási Éva**

LÖVÉTEI KÖRKÉP

[...] „A gyermekek egészségvédelme önmagában véve sok munkát igényel, hiszen Lövétén 950 iskolás és 230 óvodás gyermek van. Ezért az utóbbi években két új iskolát építettünk, az egyik régi iskolát pedig berendeztük óvodának. Ehhez még hoz-

zá kell fűzni, hogy a faluban évente 80–90 gyermek születik, ami elég sok, kivált, ha összehasonlítjuk a közelben lévő, nem sokkal kisebb falvakkal, melyekben évente csak 10–20 gyermek születik. Lövéte ezzel a magas születési arányszámmal nemcsak megyei, hanem országos viszonylatban is élen jár. [...] Iparvidékről lévén szó, nem gondoltak arra, hogy ahol ilyen sok gyermek van, az elméleti líceum mellett szaklíceumokat vagy különböző ipari szakiskolákat is kellene létesíteni? Ez lehetővé tenné, hogy az itt felserdülő ifjúság – pártunk oktatásügyi politikájának megfelelően – minél hamarabb bekapcsolódjék a termelésbe, márpedig szakmunkásként a közelben lévő gyárakban, bányákban és más munkahelyeken.

Ez valóban jó lenne, hiszen – mint már említettük – tízosztályos iskolánkban 950 gyermek tanul. Eddig minden évben mintegy 120-an végezték el a VIII. osztályt, a IX. osztályba pedig 30–40-en maradtak.

[...] Azoknak (a megmaradt 80 diák –D. Cs. megj.) nagy része termelőmunka felé orientálódott, persze megfelelő szakképzettség nélkül. Kisebb része a közeli vagy távolabbi városokban próbált bejutni valamilyen szaklíceumba vagy más iskolába. Ami sokszor nem olyan könnyű. Ezért természetesen sokkal jobb lenne, ha itt közelben folytathatnák tanulmányaikat. Az ilyen szaklíceumok vagy szakiskolák létesítése nemcsak tőlünk függ, hanem elsősorban a megyei tanügyi szervektől.

Úgy véljük, hogy a megyei tanügyi osztálynak nagyobb figyelmet kellene fordítania arra, hogy az »ezer gyermek falujában« (ahogy Lövétét nevezni szokták, s valójában több mint 1500 gyermek és serdülőkorú ifjú él) a VIII. osztály után is több lehetőség legyen a továbbtanulásra...”

(Falvak Dolgozó Népe, 1975, Török László írása)

Név: Botár Zoltán

Születési adatok: 1945, Madéfalva

Iskolai végzettség: Tanítóképző Intézet, Székelyudvarhely,
tanító

Jelenlegi foglalkozás: nyugdíjas

VISSZAEMLÉKEZÉS

(1967. szeptember – 2009. június)

A II. világháború befejezése után, 1945 októberében láttam meg a napvilágot a Hargita és a Csíki-havasok által ölelt székely faluban, Madéfalván. Szüleim a ZOLTÁN nevet választották számomra, és mivel a családnév Botár volt, így lettem BOTÁR ZOLTÁN. Iskoláimat a csíki tájakon végeztem: Tusnádok és Madéfalva. Középiskolámat a csíkszeredai Gimnáziumban végeztem, majd a székelyudvarhelyi Tanítóképző Intézet hallgatója voltam. 1965-ben tanító lettem. Gyakornok tanítóként a Gyimesekben ismerkedtem meg közelebbről, hogy mit is jelent tanítónak lenni.

Sorkatonai kötelezettségemnek eleget téve 1967 nyarán tartalékba helyeztek. Ezt követte a családalapítás. Így kerültünk fiatal tanító házaspárként Lövétére. Akkor nem versenyvizsgával foglalták el a helyet, hanem kihelyezéssel. De az sem volt olyan egyszerű, pláne, ha két helyre pályáztak (a családosokra gondoltok). A végzősöket távolra, román vidékre helyezték ki, és esetleg egy év után kérhették az áthelyezésüket, közelebb a szülőföldre. Feleségem, ÉVA, Nagykároly környékére volt kihelyezve, de mivel már letelt az egy év, kérést adtunk le az udvarhelyi Rajoni Tanfelügyelőségre az áthelyezés kérelmével. Nagy örömmel pozitívan bírálták el, és így megkaptuk a kért tanítói állásokat.

Szeptember 4-én érkeztünk autóbusszal. Láttuk a feliratot: I-IV. osztályos Általános Iskola. Leszállásra készültünk, de felvilágosítottak, hogy a központi iskola a falu központjában található. Kellemes és kellemetlen meglepetések sora következett. Maga a falu számunkra szokatlan volt, elütött a csiki meg az udvarhelyi vidéki építészet stílusától. Az új iskolában fogadtak (amelyiknek most van az 50. évfordulója). A tágas iroda elárulta, hogy nem 4-5 kollégáról van szó. Közel 50 oktató tevékenykedett akkor a faluban, igaz, a gyereklétszám is duplája volt. Ismerkedés után lakáskeresés (akkor nem volt szokás az ingázás). Mivel népes családok voltak, a lakások belakva, látszott, hogy nem lesz könnyű. Így is volt, sikertelen volt a vadászat. A tanácselnök felajánlotta, hogy náluk ellehetünk egy-két napra. A második nap szerencsés volt a kollégák jóvoltából, egy szobát találtunk. Költözés, elhelyezkedés és ott volt szeptember 15-e. Ezt a költözködést még 6 ilyen követte a jelenlegi lakhelyemig. Az egyik kollégánk jóvoltából mindketten I. osztály kaptunk. Akkor nem létezett az új iskola B épülete. Az I-IV. osztály a falu központjában (a mai közbirtokossági) és a volt óvoda épületeiben működött. A tanévnnyitón tudtuk meg, hogy vannak tanyai iskolák is (Kalibáskő, Vészmező, Kirulysarka, Pósfalu). Ahogy

teltek a napok, ismerkedtünk és felfedeztük a környék szépségét és marasztaló erejét, ehhez hozzájárult a kollégák viszonyulása is. Így telt el a lövétei iskolánál 42 év. Örvendek, hogy adhattam valamit magamból a falu gyermekeinek. Nem volt zökkenőmentes, hiszen akkor teljesen mások voltak a követelmények. A tanítót mindenre felhasználhatták és tanítani is kellett. De tudható, hogy a buktatók, nehézségek leküzdése viszi előre az embert. Közel 300 tanulót próbáltam olvasni, írni, számolni és viselkedni (emberségre) tanítani. Mindig szívesen emlékezek vissza az eltelt évekre, tanítványaimra, kollégáimra.

Egy meglepő, de nagyon kellemes történet. Nagyon sok felkészítő (agytágító – ahogy neveztük) volt. Egy ilyen alkalomkor az egyik tanár kolléga helyettesített. Órára belépve a hangulat magasabb fokon volt a kelleténél. És a kolléga megkérdezte, ilyenkor mit csinál a tanító bácsi. Jelentkeztek többen, majd Bandika kapta meg a válasz lehetőségét, aki így szólt: Ránk néz, és azt mondja, szégyelljétek magatokat!

2009-ben befejeztem tanítói pályafutásomat. Megértem a csendesebb, nyugodtabb életre, nyugdíjba vonultam. Kívülről úgy látszik, hogy megszakadt a kapcsolat az iskolával. Felfogásom szerint, ha az ember megtette azt, amivel megbízták, hagyja a fiatalokat, hogy tovább vigyék, és hatékonyabban dolgozhassanak. A nyugdíjba vonulásom alkalmával ért egy nagyon kellemes meglepetés. Kollégáim írásban fejezték ki érzéseiket személyemről, amiből egy kis füzetet hoztak össze, képekkel illusztrálva. Többször elnézem, és kívánom, hogy őket is hasonlóan búcsúztassák majd hátrahagyott kollégái.

Botár Zoltán

**A lövétei I. számú Általános Iskola pedagógusai
az 1980/81-es tanévben:**

Név	Munkakör
Korodi Erika	óvónő/igazgató
András Magdolna	óvónő
Tókos Julianna	óvónő
Biró Jolán	óvónő
András Katalin	óvónő
Bács Judit	óvónő
Gál Margit	óvónő
Simon Áron	tanító
Tamási Béla	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Simon Erzsébet	tanító
Ráduly Emma	tanító
Kincses Tibor	tanító
Tamási Éva	tanító
Szabó Dániel	igazgató/ természettudományok tanár/tanító
Ráduly László	magyar szakos tanár
Borsos Enikő	magyar-történelem szakos tanár
Sata Anna	tanár/tanító
Mihály Katalin	román-magyar szakos tanár
Márton Emese Magdolna	rajz szakos tanár
Borsos Gábor	testnevelő szakos tanár
Korodi Csaba Attila	matematika szakos tanár
Antonya Júlia	kémia szakos tanár
Mihály Regina	román-magyar szakos tanár
Tódor Erzsébet	biológia szakos tanár
Sata Albert	fizika szakos tanár
Sándor Rozália	matematika szakos tanár
Szabó Ilona	román-magyar szakos tanár
Márton Mihály	biológia szakos tanár
Biró Bálint	

Sándor Csilla	helyettesítő tanár
Bálint Etelka Ilona	helyettesítő tanár
András Mária Hajnal	helyettesítő tanár
András Mihály	helyettesítő tanár

**A lövétei II. számú Általános Iskola pedagógusai
az 1980/81-es tanévben:**

Név	Munkakör és munkahely
György Erzsébet	tanító/igazgató/Pósfalu
Márton Margit	tanító/Pósfalu
Ladó Margit Helta	óvónő/Pósfalu

Név: Biró Bálint

Születési adatok: 1948. augusztus 13., Küküllőkeményfalva – Fenyéd község

Iskolai végzettség: Al. I. Cuza, Tanárképző főiskola, – Jászvásár

Jelenlegi foglalkozása: Nyugdíjas, betanítok néhány biológia órát a szentkeresztbányai Tamási Áron Általános Iskolában

VISSZAGONDOLVA...

*„Mindennek, ami itt remek volt,
emléke, nyoma fönnymarad.
Ki mi nagyot tett, szépet gondolt,
Örökké él, mert egyre hat.”*

Vajda János gondolataival, e kerek évforduló kapcsán, legszebb emlékeim felidézésével, elismerő megbecsüléssel gondolok volt iskolám jelenlegi és volt pedagógusaira, kisegítő dolgozóira, volt diákjaimra és szüleikre. Tisztelettel gondolok mindazokra is, akik már nem lehetnek közöttünk.

Ötven év!!! Sok ez, vagy kevés? A történelemben kis lépés, egy intézmény életében nem sok, de egy ember életében nagyon sok és meghatározó jellegű.

Emlékszem, mennyire vártam, minisztériumi kinevezéssel a zsebemben, hogy 1970 őszen elfoglalhassam a lövétei iskolában a számomra fenntartott mezőgazdasági katedrát. Mikor végre kezdő tanárként átléphettem ennek az iskolának a küszöbét, már akkor éreztem, hogy otthonra találtam. Két impozáns iskolaépület tárult elém, az egyik hét éve épült, a másik vadonatúj. Lendülettel, tettvággyal tele, csupa fiatal, szakvégeztséggel rendelkező tanerőkből verbuválódott testület fogadott barátsággal, szeretettel. Mintha egy nagy család lettünk volna, ahol jól éreztem magam. A kollégák hamarosan bemutatták az iskolát, osztálytermeket, irodákat, az évek során elért eredményeket, az előző évek történéseit, a nagyszerű lövétei gyerekeket, embereket, az ezer gyerek faluját. Valósággal öröm volt számomra, hogy ez az iskola adta az elindulás izgalmakkal teli örömét.

Hogy mit jelent számomra a lövétei iskolában eltöltött 11 év? Pályafutásom kezdetét, életem legszebb időszakát, fiatalságom azon évtizedét, amikor családot alapítottam. Fialok voltunk, mintha csak most lett volna. Mindenikünk többet és jobbat

szeretett volna tenni a maga területén. És ebben a versenyszelvényben jó volt dolgozni, ebből nyertes csakis a diák volt. Itt ismerhettem meg nagyszerű tanárkollégáim példaértékű, alázattal végzett munkáját, azokét, akikre mindig fölnéztem, mint: Márton Misi és Emese, Sándor Álmos és Rozi, Tódor Erzsike, Miklós Anikó, Gálfalvi Jutka, Borsos Gabi és Enikő, Szabó Dani, Áros Géza, Bakó Vilma, Dénes Márta, András Jóska, Berszán Lajcsi és Zsóka, Sata Berci és Anikó. Tőlük kaptam a kezdeti nehézségek leküzdéséhez a sok tanácsot, a motivációt, hogy jó az, amit csinálok, és biztatást, hogy folytassam is azt. A tanórákon végzett oktató-nevelő munka mellett ez az iskola helyszíne volt sok rendezvénynek és sok örömteli pillanatnak. Voltak feledhetetlen közös kirándulásaink Kolozsvárra, Nagyváradra, Május 1 fürdőre, gyalogtúráztunk a Madarasi Hargitára, Kirulyba, Kiruly sarkára, Szelterszbe, az almási barlanghoz, szerepeltünk, versenyeztünk, megemlékeztünk.

A közmunkából is derekasan kivettük a részünket: hónapokig krumpliszedni jártunk, az iskola környékét rendeztük, szépítettük, az új iskola elkészítésénél, berendezésénél szorgoskodtunk, a kirulysarki tábor épületét javítottuk, berendeztük, facsemetéket ültettünk, tűzifát vágunk, betonjárdát, lépcsőt öntöttünk. Újrafelhasználható anyagokat gyűjtöttünk tonnaszámra. Közben meghallgattuk egymás gondjait-bajait, csüggedtünk, lelkesedtünk, vigasztaltuk egymást, közben vitakoztunk is. A bennünk felgyűlt feszültségeket oldották a viccelődések, a bolondozások, a sok nevetés, tábortüzek, éneklések, táncok, nőnap, tanítónapi, szülinapi, névnap, farsangi bulik, közös kajálások.

A sok kellemes élmény mellett persze felsejlik a bánat is, a hiba, a fájdalom, a bántás. Ez is része az életünknek. Az idő múlása az átélt kudarcokat is enyhítette, a kellemes emlékeket még csodálatosabbá, szebbé tette.

Ez a jubileum nagyszerű alkalom arra, hogy megállva egy pillanatra, a múltba visszatekintve, az átélétekből tanulva, emlékeinkből erőt merítve, felemelt fővel tovább menjünk előre.

A 70-es évek diákjaira is nagy szeretettel gondolok. Ők voltak az a jó közeg, amely sikeressé tette munkánkat. Szófogadók, tanulni vágyók, csillogó értelmű, közösségi, dolgozni szerető, tisztelettudó munkatársaink voltak. Jelentették számomra a lüktető életet. A tiszta gyermekzsivaj, az őszinte gyermekmosoly, a közös siker, a gyerekek boldogulása örömmel töltött el, boldoggá tett.

Nehéz volt elviselni a kudarcot, de vállalni kellett, amiből is sokat tanultam. Együtt dideregtük át a tanórákat a hideg téli napokon, együtt gyúrtuk a bokáig érő sarat ősszel és tavasszal vagy az enyhébb téli napokon. Az akkori idők ideológiája, a pionírság, az ifjúságpolitika ellenére ugyanazok voltunk és maradtunk, akár a mai gyerekek és nevelők. Ugyanúgy énekeltük népdalainkat, mondtuk el kedvenc költőink verseit, jártuk a csárdást, kirándultunk, játszottunk, tanultunk, szórakoztunk, vetélkedőkre készültünk, versenyeztünk, közmunkáztunk, akár viseltük a pionírnyakkendőt és egyenruhát, akár nem.

Ennek az iskolának most azok a gyerekek fontosak, akik éppen oda járnak, rájuk kell figyelni, őket kell segíteni és szeretni, mert a mai körülmények között nagyon is szükségük van rá. Nekik több lehetőségük van az információszerzéshez, szabadidő eltöltésére, más az érdeklődési körük is, ugyanakkor több veszély leselkedik rájuk.

A gyerekek által ismertem meg sok családot, a lövétei embert, a tanyavilágot, nagyon sok Lövétéről elszármazott személyt, akik az ország különböző részein élnek megbecsült, sikeres emberként. Így értettem meg Kányádi Sándor sokatmondó szavait:

*„Becsületből akit innen
Tarisznyáltak, azt egykönnyen
Nem fogja az élet piszka,
Mert itt még a sár is tiszta.”*

Ez az iskola nemcsak a diákokat tarisznyálta fel becsülettel, alázattal, önbizalommal, tudásvágygal, tenni akarással, hanem az itt tanító pedagógusokat is. A gazdasági-társadalmi körülmények hatására, az idő múlásával szétszóródtunk. Ebben az iskolában szerzett tapasztalatok segítettek minden egyes kollégát abban, hogy könnyen beilleszkedhessenek az új munkahelyükön és értékelt, elismert pedagógusként folytathassák oktató-nevelő munkájukat.

50 éves a lövétei új iskola! Az ember 50 évesen már rég nagykorú, bölcs és megfontolt felnőtt. Céljai, vágyai, álmai nagyrészt már teljesültek, de még mindig elképzelései vannak a jövőjéről. Szébbet, még jobbat, valami nagyszerűbbet akar. Úgy érzem, hogy ez az iskola is évek során felnőtt, nagykorúvá vált. Elindult egy úton, amelyen jobb körülményeket teremtve, *egyre is válasszó intézménnyé nőtte ki magát*. Ebben nagy szerep hárult az iskola jelenlegi pedagógusközösségére, volt diákjainkra, akik akár pedagógusok, iskolaigazgatók, községi előljárók, szülők, akár az iskola szponzorai. Mindezek olyan emberek, akik Kányádi Sándor szavait megszívlevél helytállnak.

*„Az ember ott kezdődik,
És ott a pakulár,
Ha jól fogja a botot,
S ha szépen furulyál.”*

Kívánok az iskola közösségének, a helyi szervek és szülői közösségeknek kitartást, és kívánom, hogy mindig találják meg a helyes utat. Mindenben.

Biró Bálint
ny. tanár, Szentegyháza

Név: Biró Jolán Éva

Születési adatok: 1949. január 26., Brassó

Iskolai végzettség: Tanítóképző Intézet, Székelyudvarhely

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

RÉGEN VOLT, HOGY IS VOLT?

„A pedagógus hit, mely inkább természet, mint nézet dolga, kettőt tételez fel, hogy az emberek az eddigieknél különbbé nevelhetők, s hogy az eddigieknél többre taníthatók.”

A Németh László által megfogalmazott pedagógiai hittel léptem ki a tanítóképző kapuján és kezdtem pedagógusi pályafutásomat 1968-ban a lövétei iskolában, ahol 14 éven át tanítottam. Ebből két évet a kirulysarki I-IV. osztályos iskolában, egy évet a lövétei központi iskolában és 11 évet, mint óvónő az óvodánál.

Hogy mit csináltam e 14 év alatt? A válaszom ennyi: semmi különöset, csak tanítottam becsületesen, fiatalos lendülettel, közösségeket formáltam, az iskolára bízott kulturális-társadalmi munkában aktívan kivettem a részem. Az iskolai munka mellett sokat szórakoztunk és szórakoztattuk a felnőtteket is.

Úgy érzem, hogy a kollégák és a községi előljárók sokat vártunk egymástól. S így az évek során belső igényükké vált a kötelességteljesítés, a helytállás parancsa.

Immár nyugdíjasként emlékezem a jubileum kapcsán, hogy milyen is volt a kezdet. A kirulysarki iskolába érkezve, nagyon szerény körülmények, de hét kíváncsiskodó, csillogó értelmű, ragaszkodó, kedves gyermek vett körül, segítőkész szülők fogadtak szeretettel. Naponta gyalog tettem meg a Lövete – Kirulysarka közötti 10 kilométernyi oda-vissza, egyszer poros, máskor sáros útszakaszt. Napsütésben, esőben, hóban, hidegben, viharban mennem kellett pontos időben.

A tanórákat naponta 9 és 14 óra között tartottam, hisz a tanyavilág gyerekei nagy távolságokról verődtek össze. Nem egyszer félreértésre s rosszindulatú megjegyzésekre is sor került a tantestületben, hogy a kirulysarki tanítónőt háromnegyed nyolckor még Lövétén látták, máskor a megyei ellenőrző szervek nyolc és fél kilenc óra között nem találták a munkahelyén. No – de!...

De lelki elégtételt éreztem, mert a szófogadó gyerekek és a hálás szülők értékelték, szerettek. A tanítás mellett közösen ünnepeltünk tanévnyitáskor, mikulásoztunk, farsangoltunk, nőket, anyákat köszöntöttünk, születnapoztunk, tanévet zártunk ünnepi műsorral.

A nagy természet volt az igazi laboratórium. Szép időkből a szabadban tartottam a tanórák zömét, mint a földrajz, természetismeret, rajz, zene, kézimunka, testnevelés, gyakorlati tevékenységeket.

Jó érzés tölt el, hogy a Lövétén született 1963-as generációnak én lehettem az egyik tanítója, első osztályos korukban. Ők most 50 évesek, a legszebb „férfikort” élik. Már tudják, mi való-

sulhat meg ifjúkori álmaikból, de azt is, hogy felelősek a jövőért. Az iskola jövője is függ tőlük, amiért sokat tehetnek.

Nagy szeretettel emlékezem az óvodában eltöltött 11 évre, és kollégáimra, mint András Magdi, András Kati, Bács Jutka, Gergely Vilmi, Korodi Erika, Szász Magdi, Sente Anna, Tókos Juci óvónókra. Közösen beszéltük meg éves terveinket, napi foglalkozásainkat, kultúrműsorainkat. Segítettünk egymásnak. Örömmel, békességben dolgoztunk. Jó volt együtt dolgozni. A katedrai munkán kívül, az iskolai életünkhöz hozzátartozott a szórakozás, a vidámság. Havonta egyszer összejöttünk egy-egy kolléga lakásán, különböző témájú előadásokat hallgattunk. Szó esett nagy zeneszerzők életéről, munkásságukról, képzőművészetről, kultúrkuriózumokról, nevelésről, zenét hallgattunk, táncoltunk, főztünk, mulattunk.

Sok kellemes élménnyel, sok jó ismerőst szerezve, elszorult szívvel hagytam el 1982-ben a lövétei iskolát, amelyre mindig szeretettel gondolok.

Ezen a jeles évfordulón kívánok boldogságot és boldogulást minden itt tanult és tanuló diáknak, az iskola valamennyi dolgozójának. Köszönet a jelenlegi pedagógusoknak, hogy folytatják mindazt, amit ezelőtt 50 éve ebben az iskolában elkezdtek, és az egyre nehezedő körülmények ellenére is, becsülettel végzik munkájukat.

Befejezésül Kányádi Sándor szavait idézem:

*ünnep előtt
ünnep után
addig vagyunk – leszünk
amíg a lépcsők bennünk is
vásznak – vénülnek.
s újulnak a falak amíg
halljuk a csengőt
s benne a tengert
és minden rodostóban
zágont.*

(Kányádi Sándor: Öreg iskola ünnepére)

Biró Jolán Éva

NÉGY HÉT BULGÁRIÁBAN

Türelmetlenül vártam az elmúlt június 27-ét. Ugyanis ekkor kellett elinduljak Bukarest felé, hogy onnan folytathassam utamat a száz- és százféleképpen elképzelt bulgáriai tábor felé. Bukarestben találkoztam és ismerkedtem meg huszonkilenc útitársammal (akik az ország különböző megyéiből jöttek) és két professzorral, akikkel együtt mentünk Bulgáriába. Három napot Bukarestben töltöttünk, ahol pionírdalokat, nemzetközi énekeket, román népi táncot és gyermekjátékokat tanultunk.

30-án indultunk Bulgária felé. Kellemes látványt nyújtott a Giurgiu-i híd, ahol a széles Dunát megcsodálva elhagytuk az országot. Várnában találkoztunk a tolmácsunkkal, majd innen, a vonatállomásról autóbusszal vittek a Georgi Dimitrov tiszteletére épített Kranevo-i Nemzetközi Pionírtáborba. Este érkeztünk és a hosszú út kimerített, de a bolgár pionírok kellemes fogadása felvidített. Hamar megismerkedtünk a táborral és a rózsákkal

meg szegfűvekkal borított környékével, mely csakhamar megnyerte tetszésünket.

Az ünnepélyes tábornytás július 4-én zajlott le. Ekkor már ismertük az algír, a bolgár, a keletnémet, az orosz, a magyar, a cseh és szlovák, a finn, a francia és a ciprusi pionírokat, de egyenruhájukról még jobban kitűnt hovatartozásuk.

A szertartásrend hasonlít a román pioníregységek szertartásrendjéhez. Este tartottuk meg és fáklyák közt, és indulóra vonultunk a négyszögbe. Az ünnepélyes táborzászló felvonása és köszöntő után bolgár, román, magyar, német, orosz és más népi táncokban vettünk részt.

Ezen az estén azt hiszem, mindenkinek határtalan jókedve volt, mert ettől a naptól kezdve éreztük igazán otthonosan magunkat ebben a nagy zsidongó közösségben.

A tábori napot rendszerint a reggeli tornával kezdtük. A délelőttöt a strandon töltöttük. Előbb furcsa és szokatlan volt a sós vízben fürödni, majd forró homokon napozni, de később kellemes időtöltéssé vált. A legkellemetlenebb szakasza a napnak du. 2 és 4 óra között volt – ugyanis ekkor kötelezően aludni kellett.

Minden osztag abban a megtiszteltetésben részesült, hogy a hónap egy napja az ő nemzeti napjává volt nyilvánítva. Ilyenkor reggel és este ünnepélyes jelentést tettünk, az illető osztag pedig kiállítással és délutáni műsorral készült. Persze, a táncost nem maradhatott el soha.

Legelsőnek az algír pionírok nemzeti napját tartottuk meg (júl. 5-én). Ők csupán ötön voltak, de nagy sikert arattak úgy a kiállítással, mint a műsorral. Az előadáson meg is tanult az egész közösség egy algír dalt, mely mindannyiunknak nagyon tetszett.

A bolgár osztag napján (júl. 9-én) kellemes meglepetés ért: valaki medvének felöltözve közénk állt, majd vele együtt

„recsinyicá-t”⁹¹ (bolgár népi tánc) táncoltunk. A kiállításon ismertettek meg a bolgár Pionírszervezet kialakulásával, megszervezésével és Georgi Dimitrov életével, munkáságával. A pionírok előadása után szófiai színészek mutattak be néhány rendkívül érdekes műsorszámot. Fából készült hangszerekkel könnyűzenekart állítottak össze (így tűnt nekünk, de az igazi hangok magnófelvételtől hallatszottak), majd óvodásdit játszottak.

A mi napunk júl. 10-én volt. A táborriadóból meghatottan hallgattuk a reggeli bukaresti rádióműsört. Kiállításunkon román pionírlapokat, tájképeket, népművészeti tárgyakat állítottunk ki és a pionírruha tartozékaival ismertettük a látogatókat. Az előadás is jól sikerült. Román pionírdalokat, népi táncokat, szavakat és néhány könnyűzene és hangszerszóló számot mutattunk be.

Vidám hangulatot keltett mindenkiben a júl. 8-án megrendezett „Fiúk koncertje” előadás is, ahol csak a fiúk szerepeltek, „balett-táncokkal”, énekszólóval, „kórusművekkel” és szórakoztató jelenetekkel tették vidámmá a lányok estjét.

Felejthetetlen élményt nyújtottak a várnai utazások is. Megismerkedtünk a város történelmi múltjával, és a felszabadulás után elért eredményeivel. Majd ellátogattunk (júl. 14) az „1444. évi fegyverbarátságpark múzeumába”. Itt a balkáni népek (románok, magyarok, bolgárok, lengyelek, szerbek, horvátok) törökellenes harcával, a csaták vezetőivel, és harci útvonalaiikkal ismerkedtünk meg. Továbbá a város akváriumházát látogattuk meg, ahol a világ minden tájára jellemző halfajta jelen volt.

Várna jellegzetességei közé tartozik a város mellett levő tölcser alakúra vájt, magas kövekkel borított terület is, amelyet 5000 évvel ezelőtt tenger borított. Itt szebbnél szebb üregek, kőcsoportok, kisebb barlangok maradtak fenn, melyet ma sok turista látogat.

91 Ruchenitza

Július 18-án elutaztunk a közeli Albena városba is. 1969-ben építették, nagyon sok turistaszálló és vendéglő teszi széppé a várost. A tábor „népe” előadást tartott a város lakóinak, majd sétahajózni vittek.

Jelentős és érdekes tábori eseménynek számított a rajzverseny, a kirakóvásár és a karnevál is. A rajzversenyt egy nagy terepen szerveztük meg. A rajzok színes krétával készültek. Az első díjat a magyarországiak nyerték meg a „Chiléért” nevű rajzzal. Mi is kaptunk jutalmat két rajzunkért. A kirakóvásáron ügyességre ment a „játék”. Minden osztag más és más nehézségekkel állította szembe a látogatókat. Például a német csoportnál egy befejezetlen rajzot kellett kiegészíteni – bekötött szemmel. Vagy a magyar csoportnál két méter távolságról kellett hordani kanállal a vizet a csészébe. Két vagy három versenyző közül az nyert, aki leghamarabb megtöltötte a csészét. A nyertesek cédulát kaptak, melyekkel csokoládét válthattak ki.

Július 22-én volt megszervezve az álarcosbál. A mi osztagunkból díjat nyert a „török basa”, a „kislány” és a „varázslók”. A díjkiosztás után „Neptun”, a tengerek és ekkor a karnevál királya jutalmat adott azoknak, akik akkor jártak először a tengerparton és jól szembelocsolta tengervízzel, „hadd szokjanak”. Persze, én is köztük voltam. Nem volt kellemes a kényszermos-

dás, de mégis akkor mindannyiunkba vidám hangulat költözött.

Az utolsó héten már csökkeni kezdett a tábor vidám hangulata, éreztük, hogy nemso-kára el kell válnunk a

tábortól, a sok kedves baráttól. Egyenként megtartottuk a záróünnepélyeket is. A sportzáró ünnepély júl. 23-án zajlott le. Ünnepélyes ceremónia közepette bevonták a sportzászlót, majd jutalmakat osztottak ki. A román fiúk futballcsoportja a második, a volécsapat a harmadik díjat nyerte el. A „legjobb atléta” jutalmat is egy román fiú kapta. A sport terén a legszebb eredményeket a németek és az oroszok érték el. Aznap este az utolsó kultúrműsoron is diplomákat, érmekeket ajándékoztak.

A táborozó ünnepély hasonló volt a tábornyitáshoz, de ekkor sokan könnyes szemmel tekintettek a zászlórúdra, ahonnan az utolsó – a táborzászló is lesiklott.

Az utolsó három napot Szófiában töltöttük. Mielőtt elmentünk volna, elbúcsúztunk a bolgár pioniroktól, mert ők nem jöttek velünk. Egy kisebb repülőgéppel utaztunk a fővárosba, ahol egy internátusban szállásoltak el. Többször tettünk látogatást a hatalmas városba. Nekem legjobban a régi, nagy épületek tetszettek, habár új negyedek is épültek. Meglátogattuk Georgi Dimitrov mauzóleumát (ez nem volt a legkellemesebb látvány), az Alexander Nevsky templomot, melynek kupolája arannyal van fedve, és belül a rengeteg falfestmény kötötte le a figyelmet, majd egy képkiallítást és a Szabadság-teret.

Szófia forgatagában nem éreztük olyan jól magunkat. Vágytunk vissza „régii tanyánk”-ra. Vissza is mentünk, de nem nyújtott nagy örömet a látvány. Régi társaink már elmentek, mások még Szófiában voltak. Az ismerős tolmácsok, szakácsok és igazgató mellett ott voltak az újak is. Egyre több ismeretlen arc jelent meg, akik úgy tündek nekünk, mint némi idegen „táborhódítók”. Könnyhullatások közepette búcsút vettünk ismerőseinktől, a tengertől, a tábortól, majd... visszatértünk Bukarestbe.

Hamar és szinte észrevétlenül elszállt ez a hónap, de felejtetetlen élményt nyújtott számomra és azt hiszem, mindig meg

fogok emlékezni róla, mert ekkor értettem meg igazán, mit jelent a népek között igazi barátság és egyetértés.

(B. E., VIII. B osztályos tanuló beszámolója, 1974)

**A lövétei I. és II. számú Általános Iskola pedagógusai
az 1985/86-os tanévben:**

Név	Munkakör
András Katalin	óvónő/igazgató
Tókos Julianna	óvónő
Korodi Erika	óvónő
András Magdolna	óvónő
Márton Adél	óvónő
Ladó Margit Helta	óvónő/Pósfalu
Sebők Berta	tanító
Tamási Béla	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Margit	tanító
Mihály Katalin	tanító
Kincses Tibor	tanító
Tamási Éva	tanító
György Erzsébet	tanító/igazgató/Pósfalu

Márton Emese	román–magyar szakos tanár/igazgató
Szabó Dániel	biológia szakos tanár
András József	román–magyar szakos tanár
Borsos Enikő	magyar szakos tanár
Sata Anna	történelem szakos tanár
Borsos Gábor	rajz szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár
Szántó Ilona	matematika szakos tanár
Péter Éva	kémia szakos tanár
Tódor Erzsébet	román–magyar szakos tanár
Sata Albert	biológia szakos tanár
Balázs Regina	fizika szakos tanár
Szabó Ilona	matematika szakos tanár
Márton Mihály	román–magyar szakos tanár
Lakatos Mihály	franciatanár
Fazakas Éva	zenetanár

Diáklétszám az 1985/86-os tanévben:

Oszt. I-IV.	I-IV. osztály		Oszt. V-VIII.	V-VIII. osztály	Oszt. IX-X.	IX-X. osztály
	Lövéte	Pósfalu		Lövéte		Lövéte
I.	54	7	V.	57	IX.	36
II.	41	4	VI.	69	X.	32
III.	52	2	VII.	58	-	-
IV.	57	9	VIII.	75	-	-
Össz.	204	22	Össz.	259	Össz.	68

Óvoda

Korosztályok	Óvodások	
	Lövéte	Pósfalu
3 évesek	66	9
4 évesek	49	12
5 évesek	42	7
Összesen	157	28

Név: Sata Anna

Születési adatok: 1943. augusztus 22., Budapest

Végzettség: Pedagógiai Főiskola, Marosvásárhely

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas pedagógus

Tanári diplomával tarsolyomban jelentkeztem 1964. szeptember 1-jén a Lövétei Általános Iskolánál magyar-történelem szakos tanárként, az akkor érvényben lévő minisztériumi kinevezés alapján (országos szintű kinevezés útján). Nagy tervekkel indultam s ezt fokozta az, hogy szívélyes fogadtatásban részesültem, szép, új, kényelmes iskolát találtam s elmondások szerint a gyermekközösség is nagyszámú, kifogástalan volt. Mindez hamarosan be is igazolódott.

Ha jól emlékszem, amikor beléptem a ma is tanári irodának berendezett helyiségbe, 16 nő és 2 férfi ült a tanári asztalnál (fiatal és korosabb kollégák). Az igazgatói tisztséget is férfi kolléga töltötte be. Miután bemutatkoztam és átadtam kinevezésemet, engedélyezte maradásomat. Ezen kollégáim még egy ideig jól szórakoztak. Hogy miért..?

Szeptember elsejétől 15-ig munkatársaim segítségével igazi családias házigazdákra találtam, sőt közös étkezésre is befizettem. Megtudtam azt, hogy a történelem katedra teljes egészében 32 órával az enyém, magyar órára nem számíhattam, mert azt egy érettségivel rendelkező kolléganő kapta, aki már 3 éve a katedra tulajdonosa volt. Az I-IV. osztályos kollégáim szakképesítéssel rendelkeztek, a felső tagozaton már kevesebben voltak szakosok. A következő három évben a tanári közösség ilyen irányú összetétele is megváltozott.

A lövétei iskolában eltöltött 25 évem maradandó szép emléket idéz. Munkatársaim egytől egyig alapos tudással, oktató-nevelő készséggel és képességgel rendelkező, tiszteletet és szeretete-

tet érdemlő egyének voltak. Gyűléseken néha-néha összezördültek (főleg a pionír prémiumért, a cigarettafüstért), de az ezeket követő bulik elfeledtették mindezt.

Közösen végeztük „a hazafias, politikai-tudományos nevelő, kulturális munkát”. Ezek minden egyes pillanata feledhetetlen számomra, pedig nem volt könnyű szakmánál fogva sem abban az időben eleget tenni a pártelvtárs elvárásainak. Keresztúri tanároskodásom idején éreztem, hogy Lövétén olyan szellemi közösséget hagytam el, amit pótolni nagyon nehezen lehetett. Mégis hűtlen lettem szeretett iskolámhoz azért, mert három gyermekem Keresztúron kapott munkahelyet, másrészt régi kollégáim rendre eltávoztak (ki más városba, ki pedig az örök hazába). Minden tiszteletem azoknak a munkatársaknak, akik hűségesek maradtak és ma is ott élnek.

A rendezett, kényelmes, szép, új iskola munkahelyem lett 25 éven keresztül. Az osztálytermek tágasak, világosak, kényelmesen berendezettek voltak. Hiányoztak a szaktermek, de hamarosan fizika-kémia labort, egy

„társadalmi-tudományos” kabinetet rendeztünk be. Az iskolai könyvtár is az iskola épületébe költözött, sőt, szertárnak is megfelelő helyiség alakult ki. Persze, azért még voltak hiányosságok, hiszen az udvar és környéke még rendezetlen volt, a sportpálya hiányzott, a külső iskolaépület pirosban díszelgett, nem volt biológiai kabinet, sportterem. Közös erővel fogtunk munkához, ablakramákat, ajtókat festettünk, téglát hordtunk, járdalapokat

raktunk le, földet egyengettünk, az új iskolaépület mellett sétálójárdát létesítettünk. Parkosítottuk és cserjésítettük az iskola előtti teret.

A gyermekek is szívesen végezték a rájuk bízott feladatokat. A papír, üveg, ócskavas gyűjtése is szinte versenyszerűen ment. Az őszi, napsütéses határban csipkebogyót, vadalmát, körtét gyűjtöttek, de a hideg októberben a kollektív gazdaság burgonyáját is felszedték. A szénben sütött pityóka evése közben is énekeltek. Tette kész, játékos, jókedvű gyermekek voltak. Irányítójuk-irányítónk, András József (Suli) ebben a munkában is kitűnt, mint egyéb másban is. Hűsége, a szülőföld iránti szeretete, embert és tudást alakító szerepe példaértékű.

Az iskolában a gyermekközösség nagyszámú, kezelhető és tudásra szomjazó volt. Osztályonként 25-30 tanulót számlálhattunk, évfolyamonként 3-4 osztályt. Nem csoda, hogy Lövétét a 70-80-as évek idején az 1000 gyermek falujaként emlegették.

Számomra a tanári pálya első két éve az alkalmazkodással telt el, de érzem, hogy a gyermekeket hamar megnyertem, megszerettek a szülők is, hittek bennem, mindenben segítettek, a falu lakóinak tiszteletét is elnyertem. Igazi lövéteinek kezdtem érezni magam, hiszen családot is itt alapítottam. Néhai férjem, aki az iskola biológia szakos tanára volt, lövétei, itt nevelkedett három gyermekem is. Ők is érezték és magukban hordozták azt a szellemet, amit ez az iskola adott.

Tanítványaim okos, tisztaszívú, igazi jellembeli tulajdonságokkal rendelkező, tehetséges gyermekek voltak. Egyesek kiemelkedő tudással, tehetséggel rendelkeztek (ezeknek a nevet nagyon sokáig kellene sorolnom), de egyetlen egyre sem emlékszem, akikben valamilyen értéket ne tudtam volna felfedezni. Mindeniket egyformán tudtam csodálni, tisztelni, meghallgatni, egyformán tudtam éreztetni velük, hogy szeretem

őket. Lövétéről való távozásom után (amíg megtaláltam helyemet) sokszor mondtam férjemnek: „nekem vissza kell mennem a lövétei gyermekekért”. Most, őszülő fejjel is nagy örömmel szolgál, ha volt tanítványaim – akik már meglett nők, férfiak, esetleg ők is nyugdíjasok – megszólítanak, köszöntenek és azt mondják: „mindent köszönünk, tanár néni”. Én is köszönöm nekik, hogy voltak nekem. Úgy érzem, hogy életem legcsodálatosabb, legboldogabb időszaka volt a Lövétén eltöltött 25 év, még akkor is, ha az akkori rendszer gúzsba kötötte az értékeket, szellemet, akaratot, tehetséget, de nem tudta megakadályozni annak kibontakozását.

Hogy melyek voltak a legemlékezetesebb élményeim? A 25 év minden egyes pillanata, a tanítási órák, az órán kívüli tevékenységek, az iskolai múzeum anyagának összegyűjtése, a történelmi vetélkedők, a fiatalokkal, felnőttekkel végzett falumunka, az évenkénti országos kirándulások, a kiruly-sarki álmatlan éjszakák, a táncosokkal, színjátszókkal való szereplések, versenyek, megszerzett díjak, diplomák, a közös éneklések, az iskolásokkal szervezett osztályos és iskolai „elvtársias” összejövetelek (bulik), a bálók, a kortársi találkozók...

Köszönöm, hogy akkor ott lehettem, hogy a lövétei gyermekeket oktathattam-nevelhettem. Szívemben, amíg élek, magammal hordom emléküket.

Már rég megértettem azt, hogy néhai férjem miért tartotta Lövétét a világ közepének.

Üzenem a lövétei Székely Mózes Általános Iskola közösségének, hogy büszkén, becsülettel hordozzák ezt a nevet, értékeljék azt a munkát, amelyet elődeik kifejtettek a ma létező iskolabázis kialakításáért.

Hasznosítsák a tudást szülőfalujuk hírnevének felvirágoztatásáért, s ha lehetőségük van, mindig térjenek vissza, hogy „**MINDENÉRT TISZTESSÉG ADASSÉK**”.

Székelykeresztúr, 2013 márciusában

Sata Anna

TÁBOROZÁS KIRULYSARKÁN

Kellemes hétvégét töltöttünk a kirulysarki iskolatáborban. Szombaton háromkor indultunk. Velünk jöttek a kürtösök. Útközben arról beszélgettünk, ki mit fog dolgozni. Egy órai gyakorlás után megérkeztünk a táborhoz, a Vargyas-patak mentén. A csomagokat beraktuk az ebédlőbe s uzsonnáztunk. Utána elosztottuk a munkát. A lányok takarítottak, a fiúk fát vágtak, a kürtösök fát hordtak a tábortűznek. Munka után játszottunk. A fiúk a lányok ellen futballoztak, de a fiúk csak bal lábbal rúghatták a labdát. Sötét lett, de hamar feljött a hold. A holdlámpás fénye mellett felgyalogoltunk a szelterszi menedékházhoz (10 km oda-vissza). Vidám nótaszóval haladtunk. Miután elköltöttük pénzünket, borvizet ittunk és visszaindultunk. Menetközben megtöltöttük korsóinkat borvízzel. Ahogy megérkeztünk, meggyújtottuk a tábortűzet. A tűz körül osztagösszejövetelt tartottunk: kiértékeljük a munkánkat és kijelöltük a vasárnapi programot. Tábortűz után a hálókban zenés játékokat játszottunk. Fáradtan feküdtünk le. A fiúk vigyáztak a tűzre. Minden órá-

ban más-más két fiú volt az ór. Reggel frissen keltünk. A reggeli torna után megmosakodtunk a Nemezes-patak hideg vizében. Mire végeztünk, a tea is meleg volt. Reggeli után takarítottunk. Ezután játszottunk: kézilabdáztunk, futballoztunk. Közben

megérkeztek az V. A-sok. Velük is játszottunk, kézilabdáztunk, számháborúztunk. Ebéd után az ötödikesek hazamentek, mi akadályfutó versenyt rendeztünk. A legjobbak eugeniát [édes krémmel összeragasztott keksz, Eugenia névvel] és almát kaptak. Otthon boldogan meséltük a kirándulás sok élményét. Hatszor voltunk már Kirulysarkán, de most telt a legjobban.

(B. M., L. R. VIII. osztályos diákok fogalmazása, 1976)

A lövétei I és II. számú Általános Iskola pedagógusai az 1988/89-os tanévben:

Név	Munkakör
András Katalin	óvónő
Tókos Julianna	óvónő
Korodi Erika	óvónő
András Magdolna	óvónő
Ladó Margit Helta	óvónő/Pósfalu
Szikszai Berta	tanító
Tamási Béla	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Margit	tanító
Mihály Katalin	tanító

Kincses Tibor	tanító
Tamási Éva	tanító
György Erzsébet	tanító/igazgató/Pósfalu
György Regina	tanító
András József	román-magyar szakos tanár/ igazgató
Szabó Dániel	biológia szakos tanár
Ciubuc Nuța	román szakos tanár
Sata Anna	történelem szakos tanár
Moraru Carmen Adriana	matematika szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár
Szántó Ilona	matematika szakos tanár
Rădulescu Maricela/Gombos Magdolna	kémia szakos tanár
Tódor Erzsébet	román-magyar szakos tanár
Sata Albert	biológia szakos tanár
Ferencz Viola	fizika szakos tanár
Mihály Árpád	matematika szakos tanár
Márton Mihály	román-magyar szakos tanár
Nimigean Ovidiu Leonard	román-magyar szakos tanár
Both Gizella	román-magyar szakos helyettesítő tanár
Virtopeanu Cristina	latintanár
Scurtu Monica	francia szakos tanár
Szép Gyula	zenetanár
Rus Noémi	<i>helyettesítő</i> tanár
Orbán Csaba	földrajz tanár/helyettesítő tanár
Mihály Margit	zenetanár/helyettesítő tanár

Diáklétszám az 1988/89-es tanévben:

Oszt. I-IV.	I-IV. oszt.	Oszt. V-VIII.	V-VIII. oszt.	Oszt. IX-X., mechanika	IX-X. oszt.
	Lövéte		Lövéte		Lövéte
I.	62	V.	48	IX.	23
II.	47	VI.	53	X.	-
III.	44	VII.	66	-	
IV.	55	VIII.	58	-	
Össz.	208	Össz.	227	Össz.	23

Óvoda

Korosztályok	Óvodások	
	Lövéte	Pósfalu
Kiscsoport	54	11
Középcsoport	36	8
Nagycsoport	40	10
Összesen	130	29

Név: Márton Emese Magdolna

Születési adatok: 1944. április 17., Csekefalva

Iskolai végzettség: Pedagógiai Intézet, Marosvásárhely, román-magyar szak

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

Nagy örömmel értesültem egykori kedves iskolám épületének ötvenedik éves évfordulójára szervezett megemlékező ünnepségéről. Ez is tanúsítja, hogy az ötven éve felépült épületben fellobbant szikra, a láng ma is fákljaként világít az új nemzedék szívében.

Márton Emese Magdolna, született Németh, magyar szakos tanárként kerültem Lövétére 1965. szeptember 1-jétől. Csekefalván születtem 1944. április 17-én, Marosvásárhelyen a 3 éves Pedagógiai Intézet román-magyar szakán végeztem.

Jelenleg Csíkszeredában élek nyugdíjasként. 48 év távlatából csak annyit mondhatok, hogy életem, pedagógiai pályafutásom legszebb, legtermékenyebb 21 évét töltöttem ott. Bár minden kezdet nehéz, de Márton Mihály, az akkori igazgató, és az ott tevékenykedő kollégák segítségével, akik erőt, támogatást nyújtottak a beilleszkedéshez, hamar önmagamra találtam. Új épület, szép, tágas tantermek, fiatal igazgatóság, fiatal tantestület (akkor szakosodott), tele lelkes tenni akarással, önkéntelenül is magával sodort. Ott nem lehetett lemaradni, mindig többet, jobbat kellett nyújtani a közös célért – a felnövekvő nemzedék sokoldalú felkészítése az életre. Ápoltuk bennük a szülőföld szeretetét, a néphagyományok ápolását, megtartását, sokoldalú iskolán kívüli tevékenységek alkalmával – honismereti, turisztikai, népköltészeti versenyeken mélyíthették el a szülőföld kincseinek mérhetetlen tárházát. Nagyon sok értelmes, fegyelmes tanítványunk volt, akik bizonyították, hogy munkánk meghozta gyümölcsét, hisz a társadalom értékes emberei lettek, nem feledték szülőföldjüket, tovább ápolják a néphagyományokat, szívesen térnek vissza kortársi találkozókra, tovább viszik a megmaradás lángját, és továbbadják azt saját gyermekeiknek.

Persze ez mind sikerélmény, de ehhez kellett egy olyan igazgató, aki koordinálni tudta a törekvéseinket. Márton Mihály személyisége, önzetlen, töretlen célkitűzései, igényessége önmagával, s velünk szemben, pontossága, kitartása példamutató volt számunkra a továbblépéshez. Az ő igazgatósága idején épült az I-IV. osztály számára új

iskolaépület, a felső tagozaton jól felszerelt szaktermek, laborok, könyvtár létesültek, a tornaterem és műhely tervezése is neki köszönhető. Nemcsak a tanulók életre való felkészítése volt az egyetlen célja, hanem a felnőtt lakosság nevelése is. A látogatás nélküli tagozat létrehozásával biztosította, hogy a felnőttek is megszerezzék a nyolc osztályos bizonyítványt. Tett azért, hogy ne csak az iskolában érezzük otthon magunkat, hanem saját otthonunkban is. Bár szinte mindannyian magányosan érkeztünk Lövétére, rövid idő alatt itt találtuk meg párjainkat, itt alapítottunk családot. Ezért vívta ki a néptanács segítségét egy tanügyi tömbház építéséhez 12 pedagógus családnak.

Oktató, nevelő munkánk mellett aktívan részt vettünk a falu életében is. Sokat kultúráztunk, színjátszó csoportunk volt, a dalárda tagjai voltunk, nők óráját szerveztünk, kortársi találkozót irányítottunk, de népszámlálás, állatösszeírás is feladatunk volt. Ezek a feladatok talán még jobban összekovácsoltak bennünket. A nagy tantestület 40-44 pedagógusa egy húron pendült, minden kihívásra.

Végül dr. Péntek Erzsébet egyetemi lektor, a magyar szakosok módszertani szakirányítójának méltató sorait tolmácsolom a hajdani közösségünkről, amelyet Márton Mihály és Tódor Erzsébet kollégáknak címezve, de minden akkori és jelenlegi kollégához szólva fogalmazott meg:

„Ezekben a májusi napokban különös szeretettel gondolok a lövétei kollégákra, s a nem is olyan rég náluk töltött május nyolcadikára és kilencedikére. Az akkori bensőséges hangulatot magam elé idézve küldöm ezeket a sorokat annak bizonyosságként, hogy a veletek töltött órák engem is gazdagítottak.

Azok a boltívek, azok!

Hogy tudnám elfeledni őket?

Ők tanítottak engem szállani,

*fölfele törni
s egybefogózza ott fenn, kéz a kézbe,
erővé válni, biztos boltozattá,
nem hagyni ránk zuhanni az eget!
Örködni új sarjak, új nemzedékek
akarni-vágyása felett."*

(Kiss Jenő – Boltívek dicsősége)

Szívből kívánom, hogy továbbra is egymásba fogódzva, tovább tudjátok menteni magatokban a boltív-szimbólumot, mert tanárként csak így érdemes.

Dombi Zsóka"

Márton Emese Magdolna

Név: Szabó Dániel

Születési adatok: 1944. július 13., Homoródalmás

Iskolai végzettség: Babeş–Bolyai Tudományegyetem,
Kolozsvár, biológia szak

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

1976. szeptember 1-jétől áthelyezéssel kerültem címzetes tanárként Lövétére, a parajdi Általános Iskolától. Ezt megelőzően 1964–1966, 1968–1969-es időszakban helyettes tanárként dolgoztam a lövétei Általános Iskolánál. A főiskola elvégzése után Parajdra kaptam kinevezést, 3 év után pedig Lövétén folytathattam pedagógusi munkámat. Örvendtem a visszatérésnek elsősorban azért, mert ismert közösségnek lettem újra a tagja, másodsor azért, mert családalapításon gondolkozva, a szülőfalu és környéke nyújtotta számunkra a jövőképet.

Lövétén az akkori pedagógusközösség munkáját Márton Mihály kollégánk irányította, nagyszerű pedagógusi tartás-

sal, kitűnő ismeretekkel, példátlan tanári-igazgatói tapintattal. Nemcsak a természet törvényeit figyelte, nemcsak a kisasszony-papucs, salátaboglárka vagy a zergeboglár helyét ismerte Lövete határában, hanem az iskolai közösség: tanulók, nevelők helyét, feladatait, munkáját is pontosan meghatározta, irányította. Matematikai pontossággal számolt és számoltatott, s így vívta ki azt, hogy elismeréssel nyilatkoztak a szülők vagy a felsőbb szervek a lövétei iskoláról.

1979. szeptember 1-jétől igazgatói teendőkkel bíztak meg és 1984. szeptember 1-jéig voltam a lövétei Általános Iskola igazgatója. Nem volt kiképzés az igazgatói beosztás végzésére, az empíria alapján indultam a mindennapi munkámban. Nem volt könnyű dolgom, próbáltam folytatni elődöm munkáját. Általában az 1970–80-as évekre a három párhuzamos osztály volt jellemző a lövétei iskolára. Ez azt jelenti, hogy a tanulók száma 700–750 között változott az I–VIII. osztályban, ehhez hozzáadódott az akkori székelyudvarhelyi Dr. Petru Groza (ma Tamási Áron Gimnázium) kihelyezett IX. és X. osztálya, 70–80 tanulóval. Az óvodások, valamint a pósfalusi gyermekközösség is a központi iskolához tartozott. A tanulók munkáját kb.

40 tanügyi káder irányította. Az óvodások a templom melletti régi épületben, az I-IV. osztályok a „külső”, újabb épületben, az V-X. osztályok pedig a központi épületben tanultak. Ebben az időben épült a tornaterem és iskolaműhely. A vaskályhák, később a csempekályhák mellett nem volt mindig optimális a hőmérséklet a tantermekben, a kemény téli hidegben. Az iskolaigazgató legnagyobb gondja a tüzelőanyag beszerzése, felvágása volt. Ilyen vonatkozásban az iskola magára volt utalva. A 35-40 kályha tüzelőjének beszerzését az igazgató sokszor erdei vágtereken, falerakatoknál gyermekekkel, jóindulatú szülőkkel nehéz fizikai munkával oldotta meg.

Az egészségügyi problémák megoldása is igen primitív volt. A negatívumokat tetőzték az akkori hatóságok túlkapásai is. Mindezek ellenére a tantermekben a legnagyobb komolysággal végezték a pedagógusok oktató-nevelői tevékenységüket.

A tanulóközösséget általában szorgalmas, szófogadó, becsületes, fegyelmezett tanulók alkották. Kirívóbb fegyelmezetlenség ritkán fordult elő. A végzősök legnagyobb része szakiskolákban, líceumokban tanult tovább. Sokgyermekes családokról lévén szó, a fiatalabbak 60-70%-a fizikai munkát igénylő szakmák felé irányult. Büszkéek voltunk és vagyunk a líceumokban, majd egyetemeken továbbtanuló diákjainkra. A kolozsvári egyetemisták alakítottak ilyen labdarúgó csapatokat: sepsiszentgyörgyi, Szatmár vidéki, kolozsvári, lövétei... Sok, egyetemet végzett fiatal, jó szakember került ki a lövétei iskolából.

Az 1970-80-as évek iskolai közösségére, pedagógusokra nagy szeretettel gondolok vissza. A tanügyiiek legnagyobb része fiatal volt, akik elsősorban dolgozni tudtak. Jó felkészültséggel, odaadással, szeretettel végezték oktató-nevelői munkájukat. Ezt igazolja az a törekvés, amely a továbbtanulásban, tanügyi fokozatok megszerzésében is megmutatkozott. Többen végeztünk

ebben az időszakban egyetemet levelező tagozaton, a főiskolai végzettség után. A munka mellett a közösségi élet is igen szép volt, hisz ünnepelni is szerettünk. A közösség tagjainak legnagyobb részét az igazi pozitív jellembeli tulajdonságok fonták össze, mint szeretet, együttérzés, bizalom, kölcsönös tisztelet. A jó hangulat volt az eredményes tanítás-nevelés alapja.

Az életemet a lövétei iskolánál eltöltött időszak döntően befolyásolta. Életem legszebb időszaka volt, sajnos az idő irreverzibilis. Az említett időszakban alapítottam családot, végeztem egyetemet, szereztem második, illetve első tanügyi fokozatot. A szerzett ismereteknek sok hasznát vettem a mindennapi munkámban.

A lövétei iskolában eltöltött időszakban sok emlékezetes élményben volt részem. Talán a legemlékezetesebb az 1982-es év, melynek januárjában államvizsgáztam az egyetemen, júniusban hajtási engedélyt szereztem, szeptemberben pedig a második tanügyi fokozat elnyeréséért vizsgáztam sikerrel. Szép volt dolgozni a gyerekekkel, a természetjárás, expedíciók, környezetvédelmi akciók, növénygyűjtemények készítése a biológia kör tagjaival és családommal mind felejthetetlen élményt jelen-

tenek. Pedagógiai munkámban Bolyai Farkas mondása vezérelt: „Tanítani, tanulni vágyott gyönyörűség”. Ezt próbáltam bevinni a közösségbe, érzékeltetve pedagógustársaimmal is. A tornaterem és az iskolaműhely felépítése szintén nagyszerű dolog volt. Megoldódott a testnevelés oktatásának kerete, új helyet kapott az iskolaműhely és a biológiai szakterem.

Homoródalmás, 2013. március 15.

Szabó Dániel

TÁBORBAN A SZOVJETUNIÓBAN

Hargita megye pionírküldöttsége 3 hetet töltött a Szovjetunióban. A tábor júl. 1-jétől 22-ig tartott. 30 pionír volt és 3 tanár.

Június 31-én délután mentünk be Csíkszeredába. Ott megbeszélésünk volt. Reggel 7 órakor indultunk Iași felé. K. L. kísért Iași-ig. Délután érkeztünk meg. Este a „Ciric” táborban aludtunk. Reggel 4-kor autóval vittek ki a vonatállomásra. Ott felültünk a vonatra. Csak egy óra múlva indultunk. A vámnál átvizsgáltak mindenkit. Egy félóra múlva már át is mentünk a határon. Ott is megvizsgálták a csomagunkat. Ungheniben fél 11-től 11-ig vártunk a nemzetközi gyorsra, amellyel Moszkváig utaztunk. A fülkében emeletes ágyak voltak. 11-től másnap délután 4-ig utaztunk (éjjel 4 órát álltunk egy helyen, mert baleset történt, a vonat leszaladt a sínről). Ezért késtünk. A csomagokat egy másik állomásra vitték, mi pedig metróval a városba mentünk. Láttuk a Leningrád hotel, a magas nemzetközi postahivatalt. Innen akármelyik országba lehet telefonálni. 9 órakor elindultunk Novgorod felé. Pionírok vártak. Felköszöntöttek. Elvittek ebédelni. Ebéd után autóval kimentünk a táborba, 67

km-re Novgorodtól. A „Kozmosz” táborban voltunk a Valday tó partján. A tábor kapujában a tábor egységoktató parancsnoka köszöntött. Még mentünk egy keveset. Leszálltunk. Itt is virágot kaptunk. Elmentünk gőzfürdőbe megfürödni. Be kellett menni egy kis szobába, ahol nagyon meleg volt. Ott voltak összekötve ágak, és azzal megveregettük egymás hátát. Azután elhelyezkedtünk a hálóknban. Mi is az orosz pionírokhoz voltunk beosztva. Meglátogattuk az egész tábort. Este felhúzták a román és orosz zászlót, és tábortűz volt. Minden reggel 7-kor keltünk, és torna volt zenére. Az egész táborban szólt a hangszóró. Abba mondták be a tornát, és mi csináltuk. Nagyon sok verseny volt.

Az erdőben kellett szedni, gyűjteni ágakat, hogy alakjuk legyen. És amelyik osztag tudott szebbet készíteni, az lett az első. A turisztikai versenyben a mi osztagunk lett a második. Egy honvédelmi verseny is volt, az egyik osztag elbújt, jeleket hagyott maga után, és a másik csapat meg kellett keresse. A melünkön jelvény volt, az ellenség le kellett vegye. A mi csoportunk úgy elbújt, hogy nem kaptak meg. Mi kellett előjönnünk, mert ebédidő volt. Rajzoltunk pléhre. Volt énekverseny. Az osztagok kijelölték, hogy ki énekeljen, és a zsűri eldöntötte, ki legyen az első. Volt ügyességi verseny: menetelés, tornászás, betegszállítás. Egészségügyi, tisztasági verseny is volt: mindennap a doktornő ellenőrizte a hálókat, milyen a rend, por van-e törülve, a háló körül rend van-e. Volt egy nagy baba, mindennap annál az osztagnál volt, amelyiknek a hálója a legrendesebben nézett ki.

Olimpiai játékok is voltak: távugrás, magasugrás, szaladás. Megünnepeztük Románia napját. Délelőtt júl. 10-én pionírhába öltözve, az ebédlőbe mentünk, ahol beszéltek a RSZK-ról (Román Szocialista Köztársaság -D. Cs. megj.), Hargita megyéről, és az RSZK pionírjairól. Az orosz pionírokat megtanítottuk egy pionírénekre. Ezután egységösszejövetel volt. Erre már dél-

előtt készültünk. Mindenki 2 gyermekjátékot kellett bemutatson. A mi osztagunk lett az első. Azután játszottuk a nyertes játékot. A fesztivál után szerepeltünk székelyruhába öltözve. A szereplés után tánc volt. De megünnepeltük a Szovjetunió napját is. Szokásuk az, hogyha ünnepelnek, reggel 5-kor kelnek, és lemennek az erdőbe krumplit sütni. Mi is reggel felöltöztünk és elmentünk. Míg a krumpli sült, addig énekeltünk, játszottunk. Mikor megsült, ettünk, és tovább énekeltünk. Egy éneket mi, egy éneket ők, egészen 8 óráig.

9 órakor pionírruhába öltöztünk, az orosz pionírok egységösszejevetelt tartottak. Meghívtak minket is. Tőlük kaptunk egy-egy nyakkendőt. Azután mentünk a kultúrotthonba, ahol mi kérdeztünk kérdéseket a pionír életükből, és ők válaszoltak. Majd átöltöztünk tréningbe és mentünk a futballpályára, ahol szórakoztató játékok voltak. Volt egy futball is. Az is szórakoztató volt. Július 15-én volt a tónak a napja. Délben jött „Neptun” egy csónakkal és több szolgálával. A szolgálak ki voltak kenve erősen. Az osztagok félkörbe voltak állva, középen volt Neptun. Felsoroltak több nevet, s azokat a vízbe dobták ruhástól. Alig száradt meg másnapra, mert kellett hazamenni.

Este volt a búcsútábortűz. Másnap délelőtt volt a szomorú búcsúzkodás. Elindultunk vissza Novgorodba. Nagyon szomorúak voltunk. Ott ebédeltünk. Ebéd után mentünk várost nézni. Először a novgorodi Kreml-et látogattuk meg. Láttuk az öttornyú, Szent Szófia templomot, amelynek 2 tonnás csillárja volt, és a második világháborúban leesett, egy kicsit összetört. Ez futtatott aranyból van. Láttuk a 26 tonnás harangot is. Megnéztük a Szent Szófia templom alatt talált dolgokat, amelyek aranyból, igazgyöngyből vannak. A városnézés után voltunk a novgorodi pionírházhoz, amely Golikov nevét viseli. A pionírok örömmel fogadtak, itt is ajándékot kaptunk. Másnap a régi kereskedelmi

központot látogattuk meg. Sétáltunk hajóval a Volkov folyón. Meglátogattuk a porcelángyárat is, ahol az igazgató elvtárs beszélt a gyárról. A gyár 100 éve működik, de a működése 1882-ben lendült fel. Miután vége lett a háborúnak, 2500 munkás dolgozik itt.

Délután pedig találkoztunk a 13. számú iskola pionírjaival. Az iskolában az első emeleten Jurij Gagarin élete van képpen feltéve a falra. A második emeleten Lenin élete, munkássága.

Sok játékot tanultunk. Július 19-én reggel elindultunk Leningrád felé. Este pionírruhába öltöztünk, és színházba mentünk. Balettet láttunk. Másnap városnézés. Elmentünk a világ egyik legnagyobb múzeumába, az Ermitázsba. Ezt a Napóleon fölötti győzelem emlékére emelték. Erősen nagy múzeum. Ezután V. I. Lenin konyhájához voltunk, az emlékházba. Láttuk az ágyát, a paplant, a párnát és egy ingjét. Megnéztük a konyhója helyett álló emlékművet és a konyhójáról a másolatot. Láttuk a tűzhelyet, ahol mindennap ételt készített magának, az írószobáját, melyet „zöld teremnek” hívtak, mert a szabadban van.

Este Moszkva felé indultunk. Elmentünk a Vörös Térre. Nagyon sok templom, szobor van. A XVII–XVIII. században voltak építve. Láttuk a moszkvai Kreml-et, amely a XV. században készült, 500 éves, 20 tornya van. A Lenin mauzóleumát csak kívülről láttuk. Itt van V. I. Lenin holtteste bebalzsamozva. A Vaszilij Blazsennyij templom [székesegyház] 400 éves. A Paski bástyán pedig egy nagy óra van. Hossza 6 m 12 cm. Ez a torony

csillagban végződik, amely rubinból van. Ez a csillag 3 m 75 cm hosszú, súlya fél tonna. A Kreml 2 km² és 32 m²-en fekszik. Meglátogattuk az Ukrajna író szobrát, és az Ukrajna szálót, majd pedig a Lomonoszov

egyetemet, ami 240 m magas, 5.000 szobája van a bentlakásnak. 3.400 egyetemista tanul ott. A könyvtárban 1.200.000 könyv található, 7.500 tanár tanít. Az egyetem előtt Lomonoszov szobra van. A városnak ilyen nagy épülete még 7 van.

Moszkva 887 km²-en fekszik és 7.900.000 lakosa van, Moszkva a legnagyobb város Európában. Évente 1.900.000 turista látogatja. Moszkvában 11 vasútvonal, 9 állomás van. Ott található meg a legnagyobb és legszebb hotel Európában, a Russia.

Este a vonattal hazafele indultunk, másnap este fél 10 kor érkeztünk meg Unghenibe. Ott hamar autóra ültünk és jöttünk hazafele.

Legszebb élményem a táborból az utolsó nap, a búcsúzás. Nem felejttem el a pionírokkal való találkozást sem.

(T. E., VIII. A osztályos diák beszámolója, 1979. február 27.)

**A Iővétei Székely Mózes Általános Iskola pedagógusai
az 1995/96-os tanévben:**

Név	Munkakör
Tókos Julianna	óvónő/igazgató
András Magdolna	óvónő
Korodi Erika	óvónő
Ladó Margit Helta	óvónő
András Kinga	helyettesítő óvónő
Orbán Magdolna	helyettesítő óvónő
Bakó Ágnes	helyettesítő óvónő
Mihály Erzsébet	helyettesítő óvónő/Pósfalu
Szikszi Berta	tanító
Mihály Júlia	tanító
Botár Éva	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Margit	tanító
Mihály Katalin	tanító
András Gabriella	tanító
Ladó Ottilia	tanító
György Regina	tanító/igazgató/Pósfalu
Mag Zita	helyettesítő tanító
András József	román–magyar szakos tanár/igazgató
Tódor Erzsébet	román–magyar szakos tanár
Dobri Eszter	román–magyar szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár
Balázs Regina	kémia–fizika szakos tanár
Molnár Juliánna	matematika szakos tanár
Mihály Dénes	kémia–fizika szakos tanár
Lázár Ilona	matematika–fizika szakos tanár
Elekes Hajnal	helyettesítő tanár
Trinfy Leona	helyettesítő tanár
Györgylőrincz Ernő	helyettesítő tanár
Mag István	helyettesítő tanár
György Erzsébet	helyettesítő tanár
Kolozsi Zsolt	helyettesítő tanár

Mihály Domokos	helyettesítő tanár
Kolozsi László	helyettesítő tanár
Tornay Gergely	helyettesítő tanár

**Diáklétszám a lövétei Székely Mózes Általános Iskolában
az 1995/96-os tanévben:**

Iskola

Osztályok I-IV.	I-IV. osztály		Osztályok V-VIII.	V-VIII. osztály
	Lövéte	Pósfalu		Lövéte
I.	46	8	V.	46
II.	48	7	VI.	28
III.	36	3	VII.	38
IV.	49	10	VIII.	40
Összesen	179	28	Összesen	152

Óvoda

Korosztályok	Óvodások	
	Lövéte	Pósfalu
Kiscsoport	18	
Középcsoport	44	
Nagy csoport	92	
Vegyes csoport		29
Összesen	154	29

Név: Borsos Enikő

Születési adatok: 1943. szeptember 30., Marosvásárhely

Iskolai végzettség: Babeş–Bolyai Tudományegyetem, magyar nyelv- és irodalom szak, Kolozsvár, 1966

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas tanárnő

„...BÖLCS SZÍVHEZ JUTOTTAM”...

Kedves ünneplő pedagógusok, tanulók, lövétei faluközösség!

Marosvásárhelyen születtem 1943 szept. 30-án. A középiskolát az Unirea–Egyesülés Líceumban végeztem. Az érettségi vizsga után sikeresen felvételiztem a Babeş–Bolyai Tudományegyetem magyar nyelv és irodalom szakára Kolozsváron. A tanári oklevél megszerzése után 1966-tól a lövétei Általános Iskolában tanítottam húsz éven át. Lövétén családot alapítottam. Férjem Borsos Gábor, rajztanár, képzőművész. 1970-ben megszületett a fiam, Attila.

Hogyha az életrajzi adatok rideg leltározása mellett visszagondolok a Lövétén eltöltött évekre, akkor a 90. zsoltár 12. sora jut eszembe: „Taníts minket úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk”. Úgy érzem, hogy rám is igaz ez a kérelem, mert nemcsak tanítottam ebben a székely faluban, hanem sokat tanultam is. Nehezen kezelhető ifjú tanár érkeztem Lövéteire, akiben elevenen élt középiskolás diákévei iskolarendszerének nehéz politikai töltete. A magyar ötvenhatos forradalom hozzánk átcsapó hullámai addigra már lecsendesedtek, de elmosták azt a „független nyugalmat”, amelyben addig éltünk. Az oktatás keretei beszűkültek, a középiskolákat egyesítették, megszűnt az önálló magyar egyetem. Feszült légkörben tanultunk a líceumban. Szinte tapintható volt a félelem édesanyám

és tanárainm részéről, amikor közöltem elhatározásomat, hogy magyartanárr leszek.

Első találkozásom Lövétével nem idéz fel kellemes emlékeket bennem. Nagy volt az ellentét az előző és az itt talált életkörülményeim között. Aminek nagyon örvendek, hogy mégis „bölcs szívhez” jutottam, helytálltam, s lassan szívembe fogadtam, megszerettem. Lelkes tanári közösségben tanítottam. A szaktanárok szinte egymással versenyezve oktattak, neveltek. Segítették a gyerekeket a „nagy kincsnak”, a tudásnak a megszerzésében, amihez kemény munka, rögös út vezet, de az eredmény annál magasztosabb. A tanulóink pedig hozzásegítettek a sikerélményhez, hiszen fogékonyak voltak, ahogy mondani szoktuk: vágott az eszük, mint a borotva. A pedagógusok és tanulók közös munkájának az lett az eredménye, hogy az iskola elismerést, tekintélyt vívott ki magának. A tanulás mellett a gyerekek viselkedését is ki kell emelnem. Becsületesek és tiszteltudóak voltak. Bár nehezek az életkörülmények, felnőttként is megállják a helyüket. Sokan közülük értelmiségi pályára léptek, s munkásságuk kiemelkedő. Úgy érzem, hogy mindannyiunkra – egykori ifjú tanárookra, tanulókra – érvényesek voltak Ady

Endre: Üzenet egykori iskolámba című versének sorai: „Hős harc az Élet és megélni szép...”

Hogyha a sok élményből, emlékből ki akarnám választani a legmaradandóbbat, akkor feltétlenül azokat a műelemző irodalomórákat emelném ki, amelyeken a művek tartalmi és formai szépségének hatására tökéletes volt a harmónia tanár és diák között. Tudom, sőt utólag meggyőződtem arról, hogy életük alakulását is befolyásolták a remekművek eszmei kisugárzása.

Végezetül, számunkra, nyugdíjas pedagógusok számára biztatásként Albert Schweitzer szavait idézném: „A fiatalság mércéje nem az életkor, hanem a szellem és a lélek állapota: az akarat és képzelőerő, az érzelmek intenzitása, a jókedv és a kalandvágy győzelme a lustaságon.”

Gyergyószentmiklós, 2013. 03. 19

**Tisztelettel,
Borsos Enikő nyugd. tanárnő**

Név: Borsos Gábor

Születési adatok: 1945. július 11., Gyergyócsomafalva

Iskolai végzettség: 3 éves Pedagógiai Főiskola, rajztanári szak, Kolozsvár, 1966

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas tanár, képzőművész

EGY ISKOLA, EGY PÁLYA

A főiskola elvégzését követően, az akkoriban kötelező 6 hónapos katonaság után 1967 januárjában foglaltam el a lövétei rajz katedrát, ahová a kinevezésem 1966 szeptemberétől szült. Megjegyzem, az akkori hatalom „magyarolvasztó” politikája közepette egy ilyen székely vidékre, és magyar tannyelvű iskolába kapni kihelyezést (még ha az vidéki iskola is volt), az különös szerencsének számított. Arról nem is szólva, hogy a „röghöz kötöttség”, a mozgás, az áthelyeztetés kérdése a „majdnemlehetetlen” kategóriájába tartozott. Így 1987-ig megszakítás nélkül tanítottam a ma már tisztos, szép nevet viselő, szabadabb légkörben tevékenykedhető, ünneplő iskolájukban.

Az a kerek 20 év, amit Lövétén tölthettem, nagyon sokat jelentett és jelent ma is számomra, hiszen felőleli egyrészt a teljes pedagógusi pályámat (1987-től elhagytam a tanügyet), másrészt itt kezdődött a családi életem megalapozása, de biztosan belejárt szott a képzőművészi pályám további alakulásába is.

Elöljáróban azt is megemlíteném, hogy ezeket az éveket sajnos mindvégig egy bénító, mindent az akkori ideológia nyálával átítatni akaró, hazug diktatúrában kellett megélnünk mi, akkori fiatal tanárok egy olyan pályaindulásnál, ami elhivatottságot és óriási erkölcsi felelősséget igényel. Számomra most is nehéz tárgyilagoss, tömör, összegző értékítéleteket megfogalmazni

pályámnak ezen éveiről, melyek az állandó hatalmi nyomás (a „vörös vonal”) kijátszásának fárasztó igyekezetében, és önmarcangolásban teltek. Ezért a szakma, iskolai körülmények, felszereltség és egyebek elemzése helyett inkább leírom Lövétére érkezésem első pillanatait. Ez talán önmagában is egy felelet lehet arra, hogy mit is jelentettek nekem ezek az évek, és jó példa lehet a futó benyomások és az igaz megismerés viszonyáról – mert az igazságok mindig mélyebben keresendők...

Hogy is volt a megérkezés? Vegyes érzelmekkel, mivel első alkalmam volt ezen a tájon járni. Ezt bővebben is megpróbálom leírni.

Egy szürke, lucskos, sötétbe hajló januári délután, Gyergyószentmiklósról Csíkszeredába, majd busszal Szentkeresztbányára (az akkori Vlahița), onnan pedig egy agyon-

zsúfolt, gödröktől dőlő munkásjáráttal Lövete központjába érkeztem. A buszból ki se lehetett látni, csak érezni, hogy ereszkedünk mind lennebb-lennebb, talán a pokol fenekéig. A „Kutyadomb” utolsó, végső lejtőjét is elhagyva végre leszállhattam. Sáros, gödrös,

köves utcák, a pataktól s az úttól kétoldalt felfele lépcsőzetesen szinte egymásra dobálva vastag falú házak kőkapukkal. Fent a falu felett „meghasadt domb”, egy szikla képe – a „Silyedés”, ahogy a falubeliek nevezik. Mintha a természet figyelmeztető főlényének jelképe lenne... (A róla készített munkám most is a hálószobánk díszé.) Vele szemben a Kishomoród másik oldalán a magaslaton a templom, mögötte szintén dombon a szárnyként szétterülő temető látványa. Délen, a harmadik irányba ugyan-

csak magaslaton székel az iskola két aránylag új épületével, egy kisebb kerek domb (a Senye hegye) derekában. Ilyen, és ehhez hasonlóak voltak az első, eléggé lesújtónak tűnő benyomásaim. Ez lesz az igazi „Isten háta mögötti vidék”, gondoltam.

Tavasza-nyárra persze már kezdtek megváltozni bennem ezek a képek. A táj átöltözött, a kollégák kedvesek voltak, többsége fiatal, korban közel álló, majd mind szakképzett és ambíciózus – így tűrhető körülmények közt igényes szakmai munka folyt –, a gyerekek pedig egyenesen csodálatosak voltak egyszerűségükben, kíváncsiságukban és nyílt lelkületükben. A nehézségek a rendszer agonizálásával a 80-as években kezdtek tornyosodni szinte az elviselhetetlenség határáig.

A falu éppen szertelenségében volt izgalmas festői látvány, a környék pedig – a Hargita lába – fenyveseivel, a sok borvízforrásával és kiránduló helyeivel (Szeltersz, Kíruly, Nádasszék, Kirulysarka), a szikla felett elterülő Láz, ami tavasszal tele van kákvirággal (nárcisz), amivel a gyerekek mindig szívesen kedveskedtek.

Ami pedig a völgy mikroklímáját illeti, az merőben ellentéte az általam addig megszokott Gyergyói-medence szigorú klímájának. Szelíd hőmérsékletű, szél és köd nélküli, a korán beköszönő tavasz, és a hosszú, langyos ősz vidéke. És még egy, reménykeltő fontos élményem – itt mindenki köszön mindenkinek, és ami a legszebb, a kisgyermek „Dicsértessékkal” köszönnek az ismeretlennek, a szülők pedig „tanító bácsinak” szólítják a tanárokat is. Ez megtisztelő volt számomra, a befogadás jelét véltem benne fellelni.

Így hát az „isten háta mögöttség” gondolatát hamar el lehetett felejteni, volt aminek nekigyürkőzni, tanári pályát alapozni, családot alapítani, és néha éjszakába nyúlóan, szabadidőben, hétvégeken, ünnepeken a „múzsákat faggatni”... Bizonyítani,

hogy nem a körülmény, nem a hely, még bár a hatalom sem, hanem az ember a meghatározó mindenhol, mindenben...

Szép, tartalmas évekként gondolok vissza arra a 20 esztendőre, szép emlékekkel vagyok a tisztaszemű, őszinte volt tanítványokról – én voltam a tanár, de általuk figyelmes tanuló is. Jó érzéssel gondolok a volt kollégákra, s nem utolsó sorban a gyerekszerető lövétei szülőkre.

Tartalmas ünneplést! Nagyon jó, felelős munkát, erőt, jó egészséget kívánok tanároknak, nevelőknek, gyerekeknek, szülőknek, és minden lövéteinek egyaránt!

Gyergyószentmiklós, 2013. 03. 19.

**Tisztelettel:
Borsos Gábor**

A „PISZTRÁNG” EXPEDÍCIÓ

1978. augusztus 6-án elindultunk az Erdővidéket összejárni. Nagyon vártuk ezt a pillanatot. Az első estét Kirulysarkán töltöttük. Onnan a daróciakkal reggel a barlanghoz mentünk. A barlang felé turistajelzéseket készítettünk, a Nagymálon át, a sziklaoldalon beereszkedve, vízen való átkelés nélkül. A barlangot meglátogattuk. Új omlást fedeztünk fel. Estére a Mál alá értünk, ott aludtunk a csűrben. A sátrat is felhúztuk.

Másnap Erdőfülébe indultunk. A sziki borvíznél ebédet főztünk. Estére Erdőfülébe érkeztünk. Ott filmet néz-

tünk, vásároltunk, majd meglátogattuk a néprajzi múzeumot. Visszamentünk Fülébe. Másnap Kisbaconba gyalogoltunk, ahol megnéztük Benedek Elek szülőházát és képeslapokat vásároltunk. Átmentünk Nagybaconba is, ahol megpihentünk, majd Bibarcfalvára gyalogoltunk. Itt ebédeltünk. Meg akartuk nézni a borvíztöltődét, de nem engedték meg. A strand is be volt zárva.

Az expedíció hatodik napján Kuvaszóba gyalogoltunk, a Margit villa körül ebédet főztünk. Az ebéd paradicsomleves és palacsinta volt. Mindenkinek nagyon jólesett. Ebéd után futballoztunk, majd vacsorát készítettünk, túrós laska volt. Ezután lefeküdtünk. Másnap reggel megmosakodtunk a Kuvaszó patakában és tornáztunk. Aztán kitakarítottuk a Margit villát. Ismét nekifogtunk a csemeteszámolásnak. Estére visszamentünk Fülébe, ahol társasjátékokat játszottunk. Reggel újból Kuvaszóba mentünk, ahol éjszaka is itt aludtunk. Reggel indultunk haza fele a Farkasmezőn és Gyilkoskőn keresztül Kirulysarkára. Itt találkoztunk még két expedíciós csapattal : az újszékelyiekkel és a szentpáliakkal. Velük futballoztunk és hamar megbarátkoztunk. A daróciaktól vett mézet elfogyasztottuk.

Vidáman indultunk hazafelé. Nemsokára megláttuk falunkat.

(K. Zs. VIII. B. osztályos tanuló fogalmazása, 1978)

A lövétei Székely Mózes Általános Iskola pedagógusai a 2000/2001-es tanévben:

Név	Munkakör
Tókos Julianna	óvónő/igazgató
András Magdolna	óvónő
Ladó Margit Helta	óvónő
András Angella	óvónő
Egyed Tünde	óvónő
György Mónika	óvónő
Szabó Adél	helyettesítő óvónő

András Kinga	helyettesítő óvónő
Szikszai Berta	tanító
Mihály Júlia	tanító
András Mónika Mária	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Margit	tanító
Mihály Katalin	tanító
András Szilvia	tanító
Mag Ottilia	tanító
Pál Gyöngyvér	tanító
András József	román-magyar szakos tanár/igazgató
Mihály Dénes	kémia-fizika szakos tanár/ aligazgató
Dobri Eszter	román-magyar szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár
Balázs Regina	kémia-fizika szakos tanár
Molnár Juliánna	matematika szakos tanár
Svella Emese Ramona	kémia-biológia szakos tanár
Both Rita	római katolikus vallásszakos tanár
Lázár Ilona	matematika-fizika szakos tanár
Gáspár Györgydeák Lajos	helyettesítő tanár
Mihály János	történelem szakos tanár
Györgylőrincz Ernő	helyettesítő tanár
Ladó István	helyettesítő tanár
Mihály Domokos	helyettesítő tanár
Lázár Béla	helyettesítő tanár
Lázár Zoltán	helyettesítő tanár
György Gabriella	helyettesítő tanár

**Diáklétszám a lövétei Székely Mózes Általános Iskolában
a 2000/2001-es tanévben:**

Iskola 2000/2001

Osztályok I-IV.	I-IV. osztály		Osztályok V-VIII.	V-VIII. osztály
	Lövéte	Pósfalu		Lövéte
I.	29	7	V.	57
II.	41	8	VI.	54
III.	51	7	VII.	41
IV.	49	7	VIII.	54
Összesen	170	29	Összesen	206

Óvoda

Korosztályok	Óvodások	
	Lövéte	Pósfalu
Kiscsoport	29	
Középcsoport	32	
Nagy csoport	22	
Vegyes csoport		23
Összesen	113	23

Név: Tordai Árpád

Születési adatok: 1944. október 15., Böződ

Iskolai végzettség: Pedagógiai Főiskola, Marosvásárhely, román-magyar szak, majd a bukaresti Bölcsészkar hungarológia szakja

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

LÖVÉTE 1971-1977

Leírni a „kezdetet” egyenlő újraélni azt.

Maros megyei legény lévén, megismerve humoródalmási feleségemet, Szilágyi tanárnóm segítségével és jó (vagy talán rossz) sorsomnak köszönhetően, 1971 nyarán, friss főiskolás diplomával helyeztek a Hargita megyei Lövétére román szakos tanárnak. A kihelyezésben nagy szerepe volt márciusban kötött házasságunknak, mely elég kemény fogantyúnak bizonyult annak idején, hogy „családalapítás” jelszóval ne Moldvában kösünk ki, hanem valahol Erdélyben kapjunk katedrát.

Lövétei bevonulásom rosszul sikerült, mert segédkőművesként kezdtem tanári pályafutásomat, kellett az „induló” pénz, hogy fészket rakjunk egy kis faházban, amelyet béreltünk Almáson. Egész nyáron dolgoztam és iskolakezdet előtt kölcsön biciklivel tettem „inkognitó” látogatást pedagógusi pályafutásom kezdetének színhelyére. A látogatás balul kezdődött, mert amint a járgányt nekitámasztottam a posta oldalának, bementem, képeslapot vettem és sebtiben adtam hírül, itt vagyok, más nem tehetek, izgatottan várom a kezdést. A postán szemre való hölgyike előtt egy halom pénz, ő meg szívélyesen cseverészett egy „menő” emberrel, akire rászólt, mihelyt engem meglátott, hogy „Domi bácsi maradjon még egy kicsit”. Két hét múlva, is-

kolai évnyitón, az ünnepi megnyitó után, poharazgattunk, amikor Domi bácsi, a szülőbizottság elnöke, nagy hangon közölte a „tanügyi káderekkel”, hogy a postásnő két héttel azelőtt visszatartotta, mert egy betörőnek látszó idegen képeslapot vásárolt és félt egyedül maradni a postán a sok kirakott pénzzel, és nagyon örvend, hogy ebben a „betörőben” az új román tanár elvtársat ismerheti meg.

Mezőgazdasági gyakorlattal kezdtük a „tanulást”, ami abból állt, hogy a tanárok, meg tanulók fele pityókaszedni ment a „Vörös zászló” fiókkollektívbe, a másik fele szabadnapot vett, így dolgoztunk felváltva, amíg a pityóka be nem fogyott. A végén kaptunk, mi tanárok, egy-egy zsák krumplit, az enyémmre még egyet rátettek, mondván, megérdemli, látszik, falusi ember, mert azt mondta: „gyerekek, a krumpli eledel, ne tapossátok bele a földbe, ha már dolgoztok, végezzetek tiszta és becsületes munkát”.

Közben tudatták velem, hogy nem vagyok kedves „vendég”, mert itt román tanár annyi van, hogy „disznót lehetne velük hizlalni”, és a katedra, amelyre kineveztek, foglalt. Ezt a pletykát megerősítette az igazgató elvtárs is, egy borítékot nyomott a kezembe, hogy adjam oda a káderesnek, Zoli bácsinak és kérdezzem meg, engem miért küldtek Lövétére? Tényleg sokan voltunk, Zoli bácsi úgy oldotta meg, hogy minden román szakos, négyen lettünk, betanított egy elemi osztályba, így „kijött” mindenkinek a katedrája. Suli volt, akinek a katedráját imposztorként elfoglaltam, nem is táplált nagy szeretettel irányomba, de becsületére legyen írva, mint pionírparancsnok, ő osztotta a pionírmunkáért járó év végi prémiumot, minden évben nekem adta, az iskolai párttitkár bosszúságára, azzal az epés megjegyzéssel, hogy „én jobban utálok Tordait, mint te, de ez van, ő dolgozik a legtöbbet”. S ha már itt tartunk, hát hadd írjak erről a pionírmunkáról, amit „foglalkozásnak” nevezünk. A kirulysarki iskola, mivel

megszűnt az oktatás benne, táborozási lehetőség lett. Oda lehetett hét végén menni az osztállyal és hasznos időtöltéssel zárni a hetet. Sulisarkának hívtuk, méltán jogosan, mert András József barátomnak (Suli) az volt a vesszőparipája, hogy aki időt áldoz és ott tölti az osztályával a hét végét, az végez rendes nevelő munkát. Én ebben jeleskedtem, több okból. Ott ismerhettem meg tanítványaimat, ott lehetett közösséget formálni, magam is kikapcsolódhattam, a gyerekek is szívesen jöttek, mert nem kellett a mezőre menni, ugyanis a gyárban dolgozó szülőknek csak vasárnap volt idejük betakarítani a termést.

Erős, aránylag fiatal tantestületünk volt. Bár kötelező volt a kulturális tevékenység, mi valamennyien hivatásnak vettük, a nép is igényelte, hisz, bár nagyközség volt Lövéte, a hivatásos színházak ritkán látogatták, a kicsi színpadra nem fértek föl a díszletek. Magunknak kellett a téli hónapokra, főleg a böjti idejére szórakozást biztosítani. Híres volt a „tanügyi” színjátszó kör. Bár a „párt” nem nézte jó szemmel, színre vihettük Szigligeti darabjait. Szemet hunytak az „elvtársak” a verses megemlékezéseink fölött is. Egész estét kitöltő verses műsoraink (Petőfi, Ady, Vörösmarty), melyen doktor és pedagógus, mindenki verset mondott, telt házban, az emberek büszkék voltak ránk, hogy ezt is meg azt is ki merünk mondani, talán ezért fogadtak szeretettel még akkor is,

amikor arra kényszerített a hírhedt kommunista párt, hogy járjuk a házakat, pityókát „rekviráljunk” az állam részére.

Közben ketten is beiratkoztunk a Bukaresti Filológia hungarológia karára, tanulmányaink bővítése végett. Lelkesek voltunk, a magyart tanító kollegákkal közösen szerveztük az irodalmi estjeinket. Emlékszem, én egyszer a tanítványaimmal egy román nyelvű szavalóestet tartottam, melyre a szülőket, kollegákat is meghívtam. Az egyik szülő mondta is, „tanár elvtárs, én nem tudom ki volt az a stojoszif (Ștefan Octavian Iosif), de tetszett a műsor”.

Élményszámba ment a 44-esek 30 éves találkozója. Nagy port vertek, hisz egyidősek voltunk a „köztársasággal”. Nem sikerült, azaz a párt részére nem sikerült a húhó, mert egy igazi népünnepély lett. A TV magyar adása bemutatta az „Ezer gyermek faluja” átfogó műsorát. Ennyi gyerek volt az iskolában. Énekeltek, szavaltak, gyermekjátékokat mutattak, este a székely ruhában öltözött 30 évesek bálja, igazi székelyes műsorral, milyen büszke voltam, hisz egyik szervezője én voltam ennek a csodálatos ünnepnek.

Lövéte, pedagógussá válásom bölcsője kitörülhetetlen maradt életem hátralevő részében. Itt akartam letelepedni, szókimondó, harcos típus vagyok, nem mindenki értett meg. Kötelező volt a politikai körök megtartása, az igazgató vezette, szerette betartani a fentről kapott utasításokat. Jeleskedtünk, vitattuk a pártpolitikát, kerestük a lényegét, erőlködtünk, hogy megértsük, nem igen sikerült. Volt egy mutuális egyezés közöttünk, úgy tettünk, mintha hinnénk, amit mondunk, de hamar túlestünk a hivatalos felén, jöttek a kötetlen beszélgetések, a poharazgatások, jó csapat voltunk.

Fazakas Lajos elvtárs (a Kicsi Fazakas, mert volt a János bácsi a minisztériumban, ő volt a Nagy Fazakas) jött látogatóba,

választási kampányban ígérte, hogy tömbházat épít a tanügyiek számára. Kérdeztem, úgy-e, mint az Elveszett levélben, hiába no, fitogtatnom kellett román irodalmi ismereteimet. Meglepő, ismerte a Caragiale művet, azt mondta, nem, és igaza lett, mert Lövétén 1975-ben elkezdtek a tömbház építését, melyben én is kaptam egy lakrészt. Sokat közmunkáztunk, én odáig jutottam, hogy már lakkoztam a parkettát, amikor Kardalus, nem igen kedveltük egymást, érthető, hisz ő is román szakos volt Almáson és igazgató, bekerült a Hargita Megyei Népi Alkotások Házához igazgatónak és az ő javaslatára 1977 őszén áthelyeztek a szentegyházi Művelődési Házhoz igazgatónak. Itt el kell mondanom, a kommunizmusra jellemző fonáságok közé tartozott, hogy Dobri Eszti, kolléganőm, aki szintén Vásárhelyen végzett, Lövétéről ingázott Almásra román tanítani, én meg Almásról Lövétére szintén román tanítani. Hat év alatt nem volt lehetőségünk cserélni.

Még maradjunk Lövétén, bár én igazából soha nem váltam meg tőle, az iskolaközösség alapját a házastársak alkották. Megfelelő szakképesítéssel rendelkező családok. Az igazgatóék, Márton Mihály és Emese irodalom szakosok, Berszán Lajos és Zsófia matematika és francia, Sándor Álmos és Róza fizika, valamint magyar-román szak, Sata Albert és Anikó biológia és történelem, a tanítóknál a Tamási, a Simon, a Botár házaspár, ide csatlakoztak az egyedüliek, Tódorné román, Szabó Ilonka matek, jómagam román szakos, meg a fiatalabbak, Both Soós Réka zene, Korodi testnevelés, a többitől bocsánatot kérek, nem jut eszembe a nevük. Summa summárum erős, jól képzett szakértársaság, élmény volt velük tanítani.

A sportéletet is fellendítettük, mi alkottuk a röplabda csapatot, amellyel évente részt vettünk az „Arató kupán”, ezt a KISZ szervezte falusi csapatok részére. Nem volt tornaterem, sőt az

udvaron is alig volt annyi lapos terület, amelyen az én 46-os cipőmmel meg lehetett volna állni. Lapáttal, csákánnyal, saroglyákkal szélesítettük az udvart, a mi munkánk nyomán alakult ki a mai sportpálya és a tornaterem alapja. Nem tudom, talán több volt a szív, a lélek, a lendület, a tenni akarás, pedig a párt leértékelt bennünket, azzal, hogy képzetlen titkárhelyetteseket osztott a nyakunkra, akik a tanügyért feleltek, de nem értettek a nevelő munkához. Nagy hangsúlyt fektettek az osztályfőnöki órákra, a pionírmunkára, itt kellett a kommunista erkölcsöt belesulykolni a gyerekekbe, honnan, mikor bennünk se volt. Tenni kellett és mindenki úgy végezte ezt a nevelést, amilyen volt a habitusa. Én bevittem az Előre újságot, az első oldalán hatalmas Ceaușescu-képpel, legtöbbször meg se mutattam, a magyar szabadságharcosokról beszélgettünk, Tamásit olvastunk a pionírfoglalkozáson, hamar átestünk a ceremóniai részen, népdalokat tanultunk, asztalitenisz versenyeket szerveztünk, megértettük egymást gyerekekkel, kollégákkal, valamennyien éreztük a hamis álhazafiságot, mely szemben állt mindennapjaink gyakorlatával.

Mint említettem, magyarságunkat közművelődési tevékenységünkkel ápoltuk a leghathatósabban. Műsorainkra olyan sokan eljöttek, hogy volt előadás, melyet meg kellett ismételnünk. Befejezésül hadd idézzem Ignác bácsit, a molnárt, aki egy előadás után azt mondta: „milyen buták vagyunk mi, ezek a tanárok annyi szépet s jót mondanak a színpadról nekünk és mi nem figyelünk oda”. Most évtizedek távlatából, a volt tanítványaink kortársi találkozóin megtapasztaltam, odafigyeltek, szellemünk jelen van műsoraikban, magatartásukban, életfelfogásukban, nem éltünk hiába.

Tordai Árpád

AZ „OMLÁS” TALÁLKOZÓ

1976. október 2-3-án iskolánkból hárman vettünk részt a Székelykeresztúron megrendezett tájékoztatói versenyen, amely az „Omlás” találkozó nevet kapta és a Sósokútnál volt megrendezve. Szombaton délután 13 órakor kezdődött a verseny a tájékoztatóval. Négy különböző távolságra fekvő pontot kellett megkeresni. Minden 3 percben indult egy csapat. Összesen 31 csapat vett részt. Mi lövéteiek a 14-ik csapatot alkottuk. Az első és a második pontig kifele, a harmadik és negyedik pontig pedig lefele kellett haladjunk. Összesen 18 km volt az út. Mi 13 óra 57 perckor indultunk és 17 óra 45 perckor értünk cél. A tájékoztató után este 19 órakor kezdődött a főzési verseny. Székelygulyást és hígpalacsintát kellett készítsünk. A székelygulyás nem sikerült jól, mert nyerskáposztából csináltuk, édes lett, megeceteztük, és igen ecetízű lett. A hígpalacsinta ennek ellenére elég jó volt. A székelygulyásra kaptunk 6,7 és 8-as, a hígpalacsintára 8,9 és 9-es, a tűzhelyre 8,9 és 10-es jegyeket. Az esz-

tétika 6,6 és 7 volt, mert bőröndre pakoltunk és a palacsintasütőt nem pakoltuk el. A főzésbe gyengék voltunk, de voltak olyan csapatok, hogy mindenből 10-est kaptak, esetleg egy-két 9-est. Este 21 óra 30 perckor végeztünk a főzéssel és ekkor volt a lefekvés. Szép villákban helyeztek el. Másnap délelőtt volt a tippverseny. Meglátogattuk a vajgyárat, Petőfi körtefáját, szobrát és Keresztúr múzeumát. Sok érdekes dolgot mondtak el Petőfiről, amit még nem tudtunk. Amit itt láttunk és hallottunk, abból volt a kultúrotthonban a verseny, ezután pedig az ügyességi verseny. Minden csapatnak más-más dolog volt a feladata. Egy számot kellett húzni és mondták, hogy mit kell csinálni. Sokféle jó dolog volt, mint például: le kellett játszani a borotválást, különböző állatok hangját kellett utánozni, az egyik csoport a másikat le kellett szidja vagy megdicsérje, táncolni kellett a színpadon, vagy utánozni egy ismerőst... A mi csoportunk tagjai négypatás állatok hangját kellett utánozza. Ervin a kecskét, Zita a tehenet, és Márton a lovat utánozta. Márton lova nem négypatás volt, ezért egy kötelező éneket kellett elénekeljen. Ezután kiosztották a díjakat. Mi az ügyességi versenyben harmadik helyezést kaptunk. Délután 13 óra 30 perckor ért véget a találkozó. Nagyon jól telt és még szeretnénk részt venni tájékoztató versenyeken, persze jobb eredménnyel.

(M. Z. VIII. B. osztályos diák fogalmazása, 1976)

Név: András József

Születési adatok: 1944. március 14., Lövéte

Iskola végzettség: Tanárképző Főiskola, Marosvásárhely, román-magyar szak (1968)

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

1963. december elsején kezdtem tanítani Lövétébányán. A szülési szabadságon levő Pethő Mária tanítónőt helyettesítettem tanév végéig. Időközben megszerettem a tanítói szakmát, s eldöntöttem, hogy tanár leszek. Eszményképem a nővérem, György Margit volt, aki rövid ideig igazgató is volt.

Sikeres felvételi után beiratkoztam a Marosvásárhelyi Tanárképző Főiskolára. 1964. szeptember elsejétől kineveztek helyettesítő tanárnak a lövétei iskolához. Tanultam és tanítottam. Kezdetben magyart tanítottam, majd nyelveket (francia, orosz) szükség, illetve lehetőség szerint. Diplomaszerezés után (1968-1969) román nyelvet tanítottam, majd 1990-től magyart. Lövétén kezdtem és végeztem oktató-nevelői munkámat. A 37 évből 34-et a szülőfaluban dolgoztam, ebből 29 évet vezető beosztásban. 2001. június 15-én vonultam nyugdíjba.

Tanítani az új iskolában kezdtem, amely akkor már „egy-éves” volt. Szép és csendes környezetben van az épület a Senye hegye tövében, az Udvarkert dűlőben, távol a világ zajától, védett helyen. Kezdetben tíz tanterem volt (most 8), tanári szoba, irodák és szertárak. Tágasak és világosak a tantermek. Új bútorzat mindenütt. Az oktatáshoz viszonylag sok szemléltető eszközünk volt, és évről évre gyarapodott.

Nemsokára, az 1967-68-as tanévben még egy iskolát épített a falu dolgos népe, ugyancsak közmunkával az I-IV. osztályosok számára. Majd 1986-ban tornaterem is épült. Szükség volt rá, mert volt gyerek bőven. Lövétét sokáig az ezer gyerek falujának nevezték, hiszen 1975-ben 950 általános iskolai tanuló és 230 óvodás volt a községben. Általában 2-3 párhuzamos osztály működött.

Az iskolában rend és fegyelem uralkodott, a gyerekek egyenruhában jártak az iskolába, illedelmesek és tiszteletudóak voltak, tanórákon meg fegyelmezettek. Szerettek tanulni és bekapcsolódtak az iskolán kívüli tevékenységekbe is. Mind a tanulmányi versenyeken, mind pedig a kulturális, sportrendezvényeken becsülettel helytálltak, ritkán tértünk haza díjazás nélkül. Nemcsak a körzetben, hanem a megyében is az élenjáró iskolák közé tartoztunk, hisz nagyon sok tehetséges és ügyes tanulónk volt, akik továbbtanulva a középiskolákban és egyetemeken is helytálltak.

Súlyosabb fegyelmi kihágás (lopás, verekedés, cigarettázás) csak nagyritkán történt. Késő délután és esténként a gyerekek nem kószáltak a faluban. Bálozás és mozilátogatás is tiltva volt. Létezett akkor szülői szigor. Jó volt a tantestület kapcsolata a szülőkkel, akik szívesen segítettek az iskolai teendőkben (pl. farakás, favágás, meszelés). Bizony sokszor nekik köszönhattük, hogy zökkenőmentes volt az oktató-nevelői munka. Nevelő jellegű előadásokat tartottunk a szülőknek, közös kirándulást és szülők bálját is szerveztünk.

A pedagógusok száma 25–32 között változott, az érvényben lévő törvények szerint. Alig volt szakképzetlen tanerő 1965–1989 között. Igaz, voltak román ajkú tanáraink (egy adott időben öten is), de ezek a rendszerváltozás után eltávoztak. 1990. február elsejétől őket helyettesekkel kellett pótolni, de lassan minden

megoldódott a fiatal lövétei végzetekkel, szakosokkal. Az említett időszakban igen jó, összeforrott munkaközösség volt iskolánkban. Mindenki kivette részét mind az oktató, mind a nevelő munkából képessége és ügyszeretete szerint. Ezen kívül tevékenyen részt vettünk a faluközösség életében. Lelkes hozzáértő tanerőink színdarabot, táncot tanítottak, műsoros előadást vagy országjáró kirándulásokat szerveztek. A lövétei iskolában eltöltött időszak számomra meghatározó volt, hisz itt éltem le életem nagyobb részét és igaz barátokra találtam. A kollégákkal együtt voltunk jóban-rosszban, s mindaz, amit elértünk az évtizedek során a századvégen, az csakis az összefogás és közös munka eredménye volt.

Melyek a legemlékezetesebb élményeim? Nehéz erre válaszolni, mert számomra minden megvalósítás, kiváló eredmény sikerélményt is jelentett. Rangsorolás nélkül felidézek egynéhányat:

1. A már meglévő iskolai sportpályára építették a legújabb, a „külső” iskolát, így újból pályaépítéshez kezdtünk. Közel tíz évig készült el a sziklába vájt új pálya. Nehéz, kétkezi kubikusmunka volt, amelyből majdnem minden gyerek kivette részét a pedagógusok irányításával.
2. Miután Kirulysarkán megszűnt a tanítás, az iskola helyiségeit átalakítottuk iskolatáborrá. Egy évig tartott a munka, mert csak hétvégéken tudtunk dolgozni. A VII-VIII. osztályos fiúkkal és nevelőikkel együtt valósítottuk meg a tervet. Az első táborozók 1972. dec. 28-29-én voltak itt. Támogatóink voltak az iskola igazgatósa-

ga, a helyi tanács és a homoródi tábor igazgatója, illetve a szülőbizottság.

3. Jelentősebb iskolai rendezvények:

- 1975-től évente részt vettünk a Homoród Kupa Sportvetélkedőn. Kétévente iskolánk szervezte a versenyt. A végén csak lány és fiú kézilabda bajnokság maradt versenyben, ugyanis a szervezőbizottság a minifutballt kiiktatta a versenyből, mert hét éven át csak a lövéteiek nyertek. Ezt pótolandó, 1997 őszétől Áros Géza Emlékkupát alapítottunk.

- 1983 tavaszán megszerveztük a „Várnyaka” turisztikai találkozót. Kétnapos volt, Hargita és Kovászna megyéből 101 csapat vett részt, 66 kíséző tanárral.

- 1975–85 között 40 turisztikai találkozón vett részt iskolánk csapata, és ritka volt, hogy diploma és díj nélkül tértek volna haza. Emlékezetesebbek voltak az Édesvíz, Íjász, Rapsonné vára, Vadas, Omlás, Rika Találkozók.

- Sikeres író-olvasó találkozó Kányádi Sándor költővel 1983-ban.

- Tornaterem avatás 1986. június 11-én volt.

- 1990. május 11-én iskolánk felvette az egyetlen székely fejedelm, Székely Mózes nevét.

- Az első számítógépet Kishonthy Zoltán barátomtól kaptuk, aki Lövéte díszpolgára volt.

- Harangszentelés volt 2000 májusában, a csengettyút Silye Ferenc mérnök adományozta.

- Lelkes kollégáink expedíciós gyalogtúrákat szerveztek: „Pisztráng” (Szabó Dániel, 1987), „Kakukk” (Botár Zoltán, 1979), „Fekete gólya” (Simon Áron, 1980), „A só útja” (Biró Valentin, 1981), „Kék ég alatt” (Kincses Tibor, 1982).

- Évente több országjáró és jutalomkirándulást szerveztünk.

- Iskolánk kiváló tanulói kiváló eredményeket értek el or-

szágos szinten a különböző sport- és kulturális vetélkedőken, mint: asztalitenisz, tájfutás, céllövészet, rádiótávírdászat, illetve népi tánc, bábelőadás, fúvósok.

- Határon túli táborozásban is részesült egynéhány tanulónk jutalomként, így Makón 2 tanuló (1977, 1979), Bulgáriában 1 (1974), Novgorodon 4 tanuló (1977, 1978, 1979) és egy kísérő volt. Ráadásul a Lövetei Magyar Diák Verseny díjazottai egy-egy hetet töltöttek Magyarországon (2000–2010 között) Parlagi Endrénéél, az alapítónál, Lövete díszpolgáránál.

- Különleges élményt jelentettek tanulóinknak a csónaktúrák a Dunán, illetve a Tiszán. Az Újpesti Hajóklub meghívására (személyesen Varga Jánosnak köszönhető) négy nyáron át 10–10 tanuló (1995–1998-ban). Kísérők voltak: Mag István, Mag Ottilia, Ladó Margit Helta, György Zsolt, András József.

Jelen emlékidéző beszámoló természetesen csak „ízeltő” a számtalan oktató-nevelői és iskolán kívüli tevékenységekből, amelyeket lelkes és hozzáértő kollégáim szerveztek, valósítottak meg a sok-sok ügyes és tehetséges diákkal. Minden elismerésem és köszönetem az övék. Az iskola életével kapcsolatosan részletesebb adatok az iskola „Aranykönyvében” olvashatóak.

Lövete, 2013. március

András József

**A lövétei Székely Mózes Általános Iskola pedagógusai
az 2005/2006-os tanévben:**

Név	Munkakör
Tókos Julianna	óvónő
András Magdolna	óvónő
Ladó Margit Helta	óvónő
Kelemen Angella	óvónő
Egyed Tünde	óvónő
Varga Melinda	óvónő
Pál Gyöngyvér	óvónő
Szikszai Berta	tanító
Mihály Julianna	tanító
András Mónika Mária	tanító
Botár Zoltán	tanító
Márton Margit	tanító
Török Katalin	tanító
András Szilvia	tanító
György Regina	tanító
Tamási Éva	tanító
Molnár Juliánna	matematika szakos tanár/igazgató
Mihály Dénes	kémia-fizika szakos tanár/aligazgató
Dobri Eszter	román-magyar szakos tanár
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár
Balázs Regina	kémia-fizika szakos tanár
Lázár Ilona	matematika-fizika szakos tanár
Lázár Emília	magyar-finn szakos tanár
Demeter Csanád	történelem szakos tanár
Sárvári Imre Zsolt	földrajz szakos tanár
Lázár Béla	zene szakos tanár
Csergő Ildikó	földrajz szakos tanár
Gergely Erika	helyettesítő tanár
Pál Erzsébet	helyettesítő tanár
Györgylőrincz Ildikó	helyettesítő tanár
György Gabriella	helyettesítő tanár

**Diáklétszám a lövétei Székely Mózes Általános Iskolában
a 2005/2006-os tanévben:**

Iskola 2005/2006

Osztályok I-IV.	I-IV. osztály		Osztályok V-VIII.	V-VIII. osztály Lövete
	Lövete	Pósfalu		
I.	33	1	V.	38
II.	35	6	VI.	36
III.	38	6	VII.	49
IV.	24	1	VIII.	54
Összesen	130	14	Összesen	177

Óvoda

Korosztályok	Óvodások	
	Lövete	Pósfalu
	Kiscsoport	25
Középcsoport	46	
Nagy csoport	48	
Előkészítő csoport	22	
Vegyecs csoport		19
Összesen	141	19

Név: András Magdolna

Születési adatok: 1950. április 12., Lövete

Iskolai végzettség: Pedagógiai Intézet, Csíkszereda

Jelenlegi foglalkozása: nyugdíjas

*„Másnak csak táj és síkvilág,
Nekem akác és hársvirág.
Másnak most kapott otthona,
nekem édesszép mostoha...
Olykor jégszívű jégverem,
ahol tőkén is jég terem,
máskor ribiszke gyöngyei,
pipiske szőke könnyei.*

*Ismerem dombját, katlanát,
fölöttük életem lobban át,
babona, rémség, fürtelem,
de élet: életed s életem.”*

(Fehér Ferenc)

Lövétén születtem, abban az időben, amikor még az óvoda nem volt kötelező nevelési-oktatási forma (ezt később 40 évig pótoltam). Ez lehet az oka, hogy az iskola első napján szorongással telve vágtam neki az ismeretlennek. Az első és második osztályt a mai szociális konyha helyén lévő romos épületben végeztem. Aztán volt még két iskolám, amíg felépült az új iskola. Hatodikos voltam, és arra is emlékszem, ahogyan – nagy kedvvel – szépítettük osztálytermünket s az iskola környékét. Szerettem ezt az iskolát, lelkes tanárok tanítottak, én főként a román és a magyar tanáraimra emlékezem szívesen, ők szeretették meg életre szólóan az irodalmat. Hamar megkedveltük a szép természeti környezetben lévő iskolát.

A nyolc osztály elvégzése után a szentegyházi, matematikai profilú líceum felé vezetett utam, ahol a tanárok az irodalmi műveltség gyarapítását is fontosnak tartották.

Érettségi után helyettes tanárként tekintettem be a lövétei gyermekek, tanárok mindennapjaiba. Sok olyan problémával találkoztam, amivel később pedagógusként is szembe kellett néznem.

Utána felvételiztem a csíkszeredai Pedagógiai Intézetbe (a mai Márton Áron Gimnáziumban tanultunk), ide is sok élmény fűz, igazi élet-lecke volt. Óvónői képesítéssel, tele tenni akarással, több választási lehetőséggel a szülőfalu mellett döntöttem. Három évet laktam Lövétén, de választott lakhelyemről, Szentegyházáról közel negyven évet ingáztam. Saját döntésem volt, ezért nem is lehet helye panaszkodásnak, s biztosan tudom, hogy az itt letöltött közel négy évtized alatt azért nem változtattam munkahelyet, mert ragaszkodtam a szülőfalumhoz. Ez alatt a hosszú idő alatt volt részem jóban, rosszban, lévén, hogy aktív tevékenységem felét a múlt rendszer idején fejtettem ki. A legjobbak és a legrosszabbak maradtak meg emlékezetemben. Ezeknek is csak töredékét említhetem. Tanítottunk szindarabot, volt szavalóest, szülői bálók, gyermekműsorok, rengeteg iskolán kívüli munka. A közösségi élet talán jobb volt, az emberek összetartottak, ám nem volt egyáltalán konfliktusmentes.

Nem szeretek visszagondolni a véget nem érő pártgyűlésekre, soha nem voltam párttag, mégis részt kellett vennünk ezeken. Kisebbik lányom felnőttként mondta el, hogy mennyit szorongott: „Mindig azt hittem, anyu, hogy nem jössz haza”. Állíthatom, hogy a nemzet napszámósainak nem jutott sok idő a családra. Olyan gyűlésen is voltam, télen, nagy havak idején, jéghideg mikrobusszal vittek Homoródszentmártonra – tömegnek –, ahol azt magyarázták meg, hogyan kell szántani (hegy-

nek fel? hegynek le?). Hát ez már meghaladta a kompetenciámat. Az óvodában is bent volt a politikum, minden hétfőt egy románul elmondott legendával kezdtük. Az igazi gyermekközpontú tevékenység csak '89 után bontakozhatott ki. Bár azóta is változnak az elvárások, mégis teret adtak a pedagógusok kreativitásának.

A körülmények siralmasak voltak, ezt mindenki tudja, hosszú éveken át szélmalomharcot vívtunk és mégsem sikerült kiüzdeni egy megfelelő óvodaépületet s egy felszerelt játszóteret az akkor még nyolc csoportot számláló lövétei gyermekeknek. Beláttam, hogy sok máshoz hasonlóan, én sem lettem próféta a saját hazámban. Az utolsó évben nem kis meglepetés ért, amikor szeptember 15-én délután egy telefonhívás leírt volna az aktív, jogos tanítási tevékenységből. Ennyit ér az ember, ha pedagógus?

A mai pedagógusoknak másfajta gondjai vannak, látom nagyobbik lányom egész embert kívánó munkáját. Azt is megtanultam az évek során, hogy az óvónőket óvónő társaik értékelik legjobban. A külső szemlélő nem látja a pálya nehézségét. Most, miután nyugdíjasként kipróbáltam az iskolai tanítást is, azt mondom, nehéz volt óvónőként dolgozni. Ha valaki megkérdezné, újra ezt tenném-e, ezt választanám-e... talán igen, talán nem... Valószínű, hogy a gyermekek miatt ma is így tennék. Az egyik kolléganőnk, sok évvel ezelőtt azt mondta, hogy Lövétén találkozott a legtöbb „jőfejű” gyerekekkel.

A következő években is nyomon követem a falu, s benne az iskola életét. Csak remélni tudom, hogy egyszer majd eljön a tudás, a kultúra megbecsülése. Több motivációja lesz a tanulónak, hogy tanuljon, a pedagógusnak, hogy tanítson. A nemzet felemelkedése az iskolán át, „a könyvön át vezet”. Egyik soproni tanárnő nagyon tanulságos példát mondott el egy továbbkép-

zón: amíg a zsidó ember a gyerekének a kezébe adta a könyvet, a magyar kivette a gyereke kezéből. Nem születünk szolganépnak, de sajnos ma is külföld modern rabszolgái vagyunk. Hiszem, hogy nem erre vagyunk hivatva, és hogy a könyvek által fog elébb menni a világ.

András Magdolna

Név: Korodi Csaba Attila

Születési adatok: 1950. június 4., Csíkszereda

Iskolai végzettsége: 3 éves Tanárképző Főiskola, Nagyvárad

Jelenlegi foglalkozása: testnevelő tanár a lövétei Székely Mózses Általános Iskolában

1972-ben jöttem életembe először Lövétére – ide neveztek ki –, azaz én választottam abból a kevés hargitai faluból, amely akkor meg volt hirdetve. Nagyváradon végeztem a 3 éves tanárképző főiskola testnevelés szakán és mivel szüleim Tusnádújfaluban laktak, igyekeztem közel kerülni a családnhoz, de közelebb nem volt hely. Az akkori kinevezés média szerint történt, minden központ telefonkapcsolatban állt a bukaresti minisztériummal, előttem Románia térképe, mondtad, hová szeretnél kerülni, és ha nem volt ellenjelölt, nagyobb médiás, akkor kis szerencsével megkaptad az általad választott helyet. Így kerültem Lövétére.

Hogy milyen volt az akkori iskola? Ha jól emlékszem, a külső épület vadonatúj volt, alig egy évet használták a kollégák, alig melegedtek meg benne. A belső iskola is újszerű állapotban volt, hisz alig volt 10 éves. Felszereltsége más környékbeli iskolákhoz (pl. az almási, oklándi) jónak, esetenként nagyon jónak nevezhető, köszönhető ez a szaktanároknak, pl. Sándor Álmos fizi-

ka, Gálfalvi Judit kémia, Biró Bálint és Dénes Márta biológia, no meg az iskolaigazgató néhai Márton Mihály szakszerű, sokszor diplomatikus munkájának, hozzáállásának, hiszen ő az iskolaépítő igazgató. Én egy olyan közösségbe kerültem, amelyben nem igen voltak már helyettesítő tanítók és óvónők, mind címzetesek, a tanár kollégák pedig tovább tanultak, mint pl. Szabó Dániel későbbi iskolaigazgató vagy a néhai Sata Albert biológia szakos, később kultúravezető.

A 70-es évek diákja? Hogy emlékszem vissza azokra az évekre, időkre? Én kérem szépen nagyon nagy szeretettel emlékszem az ezer gyermekes lövétei iskolára és megvallva az igazat, ha ők nem lettek volna, akkor talán elmegyek ebből a völgyből. Az első tanévkezdesi ünnepen látottak-hallottak a sok okos, kerek fejű, kopaszra nyírt fiúcska, no meg a fonott hajú barnák, szöszök, csillogó szemekkel, maga a látvány érlelte meg bennem a döntést, itt kell maradni! Itt kell dolgozni, akármilyen nehéz lesz is, mert az volt főleg a kezdet. Segítettek a kollégák, az igazgató, és a legényember maradt, 22 éves voltam. Sportfelszerelés nem volt semmi, egy-két kopott labda, 2-3 évig tartott a gumicsizmás korszak, utána már tartottam órákat a Népházban, de legtöbbit a szabad ég alatt – építkeztünk sportból –, kezdtek jönni az eredmények, meghonosult a foci mellett a kézilabdázás, sakk, asztalitenisz, szánkózás, sízés, tájfutás és turisztika.

A 70-es évek híres sakkbajnoka, Mihály Csaba kétszeres megyei bajnok, nyolcadikos korában azért lett csak a máso-

dik a megyein, mert neki jobban tetszett a hátizsák, amelyet a II. helyért adtak. Megyei szánkóversenyeken (Hargitafürdő, Gyergyószentmiklós, Homoródfürdő) előkelő helyezést értek el András Margit D., György Rozália, Mihály Ilona, Márton Mihály, Egyed Gáspár. György Zoltán (Kendzsi) megnyitja az asztaliteniszezés megyei bajnokainak névsorát, felejtethetetlen élmény, hogy egy „falusi” sorra veri a városi nagymenőket.

Az évek során megyei bajnokságot nyernek György Ervin kétszer, Szebeni Lajos, György Ede Zsolt, Mihály Imre, Márton Csaba, Forgács István is kétszer. György Ede Zsolt a ploiești-i országos bajnokságon 21-ik lett és attól a kolozsvári versenyzőtől kapott ki, aki végül első lett. Ez az akkori idők legjobb lövétei sporteredménye. Igaz, a céllövő lányok országos bajnokságon elért eredménye sem volt kis dolog, Alexandrián III. díjat kaptak. Csapattagok a következők voltak: Márton Lenke, Török Noémi, Lázár Éva.

Ebben az időszakban nagyon fellendült a turisztikai tevékenység András József akkori pionírparancsnok vezetése alatt. Sok megyei szintű versenyt megnyernek tájfutó csapataink, pl. 1977-ben megyei I. helyet értek el Egyed Ibolya, Demeter Emese, Kelemen Zsuzsa, vagy 1979-ben ugyancsak I. díjat nyertek Pál Zsófia, Mihály Magda. Híres tájfutók voltak: Gergely Enikő, Lázár Hajnal, Kelemen Zsuzsa, Orbán Zsolt, néhai Gergely Zoltán, György Ede Zsolt, Tódor Edit, Sata Attila és sokan mások.

1976-ban iskolánk bekapcsolódott a Homoródok Kupája versenysorozatba, kézilabdázás (lány és fiú) és minifoci verseny a két Homoród mentén. Az első megjelenésünk Szászhomoródban már felborítja az addigi sorrendeket. A focisok megnyerik a bajnokságot, míg kézilabdába mindkét csapat II. helyen végez. A 80-as évek végéig csapataink több mint 20 első helyezést érnek el a Homoródok Kupákon, olyan sorozatot is produkálva, mint

a focisok, akik zsinórban 9 győzelmet arattak és ez oda vezetett, hogy úgy döntenek a résztvevők képviselői, a foci maradjon ki a kupából, mert mindig Lövéte nyeri.

Kézilabdázásban a lánycsapatok 11 győzelmet szereztek 1989-ig. Soroljuk fel a gólkirálynőket: Gergely Enikő, Gergely Éva, András Éva, Forgács Angella (kétszer), Mihály Erzsébet, Gál Emma, György Renáta, Mihály Mónika vagy 2000 után András L. Mónika, Mihály Sarolta, György Ibolya (kétszer), Márton Annamária, András Andrea, Égei Enikő. Sokan lettek „legjobb kapus” díjasok: András Magda, Mihály Ildikó, Orbán Erika, Kolozsi Adél, Deac Irén, András A. Emőke, Márton Tünde, Mihály Edit (2 alkalommal is). Nagyon jó irányító játékosok voltak: Gergely Éva, Bálint Ildikó, Forgács Angella, György Kinga, Török Annamária, Tódor Erzsébet, Mihály Mónika „Mini”, György Ibolya, Márton Melitta, Deac Erzsébet. A fiúk közül is az évtizedek során sokan voltak kiváló sportolók, pl. néhai Gergely Zoltán, Pál Emil, Trinfuly András (nyugodjanak békében). Az élők közül megemlítem: Egyed Gáspár, Márton Mihály, György Ervin, Égei Márton, Lázár Zoltán, Lázár Árpád, Kelemen János, Györgylőrincz Ernő, Kolozsi Árpád, Márton Csaba, Fazakas József és Attila, Tókos Attila, Forgács István, Balázs Ignác, Egyed János, Ferencz István, Török Imre, Pál Lajos, Kicsi János gólkirályok, legjobb kapusok és játékosok különböző versenyeken, vettélkedőkön. Hát ilyenek voltak ők, küzdő, nyerni akaró kismemberek, ma már szülők, sőt az idősebbek közel a nagyanya, nagyapa státushoz, hiszen 30–40 év múlt el azóta sokunk életéből.

Említettem már, hogy ide jöttömkor – szerintem – egy kialakult, összeforrott társaságba, közösségbe kerültem. Az iskola személyzete képzett, jól felkészült, napirenden voltak a fokozati vizsgákra készülések, vizsgázások. Érdekessége volt a közönségnek, hogy több házasság itt születik a pedagógusok között,

helybéli és idegenből jöttek házasodnak és dolgoznak együtt, pl. Márton, Tamási, Botár, Borsos, Simon, Sándor, Sata, Biró, Szabó, Ráduly, Korodi családok. Talán ez a „családias” légkör is hozzájárult ahhoz, hogy jó barátságok alakultak ki, összejártak, névnapoltak, nagyon sokat szerepeltek a színpadon is. A színdarabokat Tamási Éva, Simon Erzsébet, András Katalin, Tódor Erzsébet, Márton Emese és mások tanították be.

Ráduly László és Sata Albert kultúrigazgatók alatt sok felejthetetlen előadásra került sor, sokszor közkívánatra is elő kellett adni a betanult darabokat.

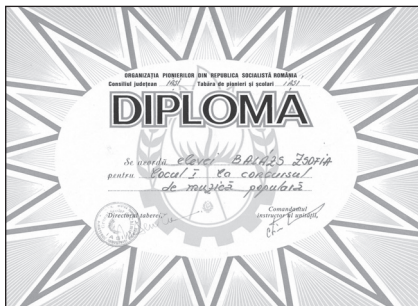
A környék falvaiban is szerepelt nem egyszer a tanügyi színjátszó csoport. A bevételeket felpótoltuk és közös kirándulásokat, nyaralásokat szerveztünk, pl. dél-erdélyi-bánsági-bihari 7 napos kirándulást, vagy sikeres volt a nagyváradi-püspökfürdői egyhetes táborozás.

Elmaradhatatlanok voltak a tanévkezdő almási barlangi kirándulások, mindenki ott volt, pedig nem volt kötelező. Az őszi-tavaszi kirulysarki, nádasszéki kirándulások tájékozási versennyel egybekötve napirenden voltak I. osztálytól X. osztályig. Hát ezek felejthetetlen élmények voltak, kikapcsolódást, pihenést jelentettek a kommunista hajszában. Volt kollégáimra, függetlenül, hogy sajnos már nincsenek közöttünk, mint György Margit, Csató Ilona, Botár Éva, Ráduly Emma, Tamási Béla, Sata Albert, Márton Mihály, Kincses Tibor (pihenésük legyen békés), vagy elköltöztek más településre, nyugdíjba vonultak, csak sze-

retettel tudok visszagondolni. Olyan emberek voltak, akik teljes odaadással, szívvel-lélekkel azért dolgoztak, hogy javára legyenek a lövétei gyermekeknek és az iskolai közösségnek.

Hogy milyen hatással volt/van az életemre a lövétei iskolában eltöltött több, mint 40 év? Hát ezt bizony végig kell gondolni. Mivel én mindig itt oktattam, nincs összehasonlítási alapom, ami a különböző hatásokat illeti, hogy van-e ilyen? Más iskola más hatás? Hogy eddigi életem 65%-át éltem le az iskola szomszédságában, biztosan sokféle hatással volt rám nézve, hogy jellemformáló volt, az biztos. Talán korszakokra kellene felosztanom az eltelt időt, hogy rájöjjenek, melyek voltak a legfontosabbak. A legénykori időszakom megalapozta a kollégákkal a közelebbi baráti köröm, persze ők mint idősebbek hatottak rám, próbáltak nevelni is, mert volt kit. Én ikrek lévén mindig érdeklődtem valami, valaki iránt, kíváncsiságom, néha izgágaságom vagy türelmetlenségem hajtott az új, az ismeretlen felé. Jól fogott az idősebb kollégák „könyvtára”, vagy András József könyvei között csemegéztem. A labdarúgó edzősködésem is erre az időszakra esik, sok embert megismerek, „társasági ember” lett belőlem, ettől az időtől kezdek „lövétei” lenni.

Az akkori (1970-es évek) szokásoknak megfelelően itt talákoztam feleségemmel, itt nősültem meg 1976 nyarán. Élmény volt az iskolában tartott harmadik lakodalom, gondolom, nem

csak számunkra. A házasság élet nehézségekkel járt, nem volt megfelelő lakásunk, költöztünk innen oda. Elvesztettük első gyermekünk, ami borzasztó csapás volt számunkra, volt rossz is elég ebben az időszakban.

Végre megkaptuk a szolgálati lakást, új fejezet, új tervek, gürcölés, küszködés.

Közben vizsgák, sikerek, kudarcok, hatások, hatások!

1985 tavaszán életünk nagyot változik, megszületik Réka lányunk, új fejezet, új hatások, de jön életünkben a legsötétebb kommunista szakasz. Nincs az üzletekben semmi, kenyérjegy, olaj-cukor kvóta, éjszakai, sőt később nappali áramszünetek, leírhatatlan nyomor. Egy példa: 5 literes téli benzinadag, öt hónapig kellett gyűjteni egy Marosvásárhely és retúr útra. Az iskolai közösségünk is ebben az „aranykorszakban” bomlik meg. Megy el, aki teheti, külföldre, városra, máshova, el innen. Jönnek a román anyanyelvű kollégák, szegények, igen sajnálni valók, mert nem tehetnek semmit sorsuk ellen, ide helyezték őket. Nekik az hihetetlen, hogy nem tudnak itt románul, az emberek nagy része ha tud, sem beszél velük, a gyermekek beszélnének, de nem tudnak. Most kezd hanyatlani az oktatás, romlik a fegyelem, a tanár mondja a magáét, a tanuló nem érti az elmondottakat, egy ideig kínlódik mindkettő, majd – egye fene alapon – mindkét fél felhagy a kínlódással. Szerencsére 1989 decembere meghozza a változást és sok minden másképpen kezd alakulni, új idők, új hatások.

A Ceaușescu-klán eltávolítása, a kommunista rendszer bukása után az 1990–1996-os posztkommunista időszak jön. Zűrzavaros idők, „Egyetem-tér”, bányászjárások, új alkotmány stb. Az Iliescu-ország legnagyobb vívmánya a demokratikus szabadságjogok alkotmányos elismerése. Szabad véleménynyilvánítás, szidható a rendszer, a kormány, mindenki, közben az életszínvonal csökken, a pénz egyre romlik, „milliomosok” leszünk. Ezek úgy 15–20 évvel ezelőtt történtek, az iskolai élet a politikai széljárás áldozatává válik, ahány kormány, annyi tanügyminiszter, mindenki újító akar lenni és mire bevezetné programját, már le is váltották.

A helyzet ma sem sokkal jobb, de élünk és remélünk, mert ugye a remény hal meg utoljára.

Én személy szerint minél hamarabb kipróbálnám, milyen hatással lenne az életemre a „nyugdíjas korszak”.

Lövéte, 2013. febr. 15–17.

Korodi Csaba

Név: Molnár Juliánna

Születési adatok: 1961. március 23., Székelyudvarhely

Iskolai végzettség: Al. I. Cuza Egyetem, Jászvásár (Iași)

Jelenlegi foglalkozása: matematika tanárnő a lövétei Székely Mózes Általános Iskolában

VISSZAPILLANTÓ...

Pályafutásom elég bonyodalmasan indult. Miután lediplomáztam a jászvárosi Al. I. Cuza Egyetemen matematika karán, egy moldovai iskolánál igyekeztem feladatombnak eleget tenni, távol a kis családomtól. A családegyesítés három nehéz év után történt meg, mikor sikerült Hargita megyébe kerülnöm. Az oklándi iskolához kaptam az áthelyezésemet, de kellett vállaljam az igazgatói funkciót is. Nagy fába vágtam a fejszét, mert nem is tudtam igazából, miben áll egy iskola vezetése, a három éves pedagógusi régiséggel.

Nem tartott sokáig, mert a „rendszer váltás” után a lövétei iskolánál sikerült folytatnom tanári munkámat, ami András József iskolaigazgató nyugdíjba vonulásáig tartott. Azt szerettem volna, hogy jó kezekbe kerüljön az iskola. Az iskola nevelő-

tanácsa is támogatta az elképzelését. Így részt vettem a vezetői versenyvizsgán, ahol négy évre szóló kinevezést kaptam a lövétei iskola vezetésére, 2001. június 15-tel kezdődően. Vezetői képzésen vettem részt, mielőtt tisztségbe léptem volna, de egészen más feladatokkal kellett megküzdenem, ugyanis papíron nem éppen úgy működik a vezetés, mint a valóságban. Sok fehér éjszakám volt, mintha ezek meg tudták volna oldani a gondokat. Az oklándi iskolánál szerzett tapasztalat majdnem semmit nem jelentett. Úgy éreztem, nem nekem való feladat, de a munkatársaim állandó támogatásával, segítségével sikerült legyőzni. Így négy év lejárta után évente kaptam a megbízott igazgatói kinevezéseket. Nagyon sokféle kellett figyelni, gyermekekre, pedagógusokra, szülőkre s persze nem utolsósorban az adminisztratív részre. Kitűztem magam elé, mit is szeretnék aznap megoldani, de persze az nagyon ritkán történt meg, mert legtöbbször olyan munkákat kellett elvégezni, amit reggel tudtam meg, hogy már a tegnap meg kellett volna legyen. Az első év után ezek többnyire kiküszöbölődtek. Ez természetes dolog, ugyanis a tapasztalat lassan meghozta gyümölcsét. Sokirányú vezetéssel foglalkoztam, mert a nevelési-oktatási feladatokon túl kellett érteni a közbeszerzési, építkezési feladatokhoz is. A kormány fejlesztési programjai keretében anyagi források, pályázati lehetőségek adódtak az iskola fejlesztésére. Új termet tudtunk berendezni és felszerelni különféle iskolai és iskolán kívüli tevékenységek lebonyolítására. Sikerült javítani az iskola arculatán, ami természetesen a helyi önkormányzat anyagi támogatása nélkül nem haladt volna ilyen jó ütemben.

Közel hat évet nem volt katedra kötelezettségem. Annyira eltávolodtam a tanítástól a sok egyéb teendők miatt, hogy hiányérzetem kezdett lenni. Nehéz volt eldöntenem, mit is akarok, felhagyok az iskolavezetéssel vagy sem? Egy kerek esztendőbe telt

a végső válasz megadása, így tizenegy év után visszavonultam és tanítom „felfedezni (...) látni, amit mindenki lát, és közben arra gondolni, amire még senki” (Szent-Györgyi Albert).

Lövéte, 2013. április 8.

Molnár Juliánna

**A lövétei Székely Mózes Általános Iskola pedagógusai
a 2012/2013-as tanévben:**

Név	Munkakör	Iskola
Kelemen Angella	óvónő	Lövéte
Török-Lázár Anna	óvónő	Lövéte
Ladó Margit Helta	óvónő	Lövéte
Szöcs Edith	óvónő	Pósfalu
András Szilvia	tanító	Lövéte
György Regina	tanító	Lövéte
Egyed Tünde	tanító	Lövéte
Márton Margit	tanító	Lövéte
Mihály Julianna	tanító	Lövéte
Mag Ottilia	tanító	Lövéte
Szikszai Berta	tanító	Lövéte
András Mónika/Toth Júlia*	tanító	Lövéte
Dr. Demeter Csanád	történelem szakos tanár, igazgató	Lövéte
Mihály Dénes	kémia-fizika szakos tanár/aligazgató	Lövéte
Molnár Juliánna	matematika szakos tanár	Lövéte
Silye Erika	román-magyar szakos tanár	Lövéte
Korodi Csaba Attila	testnevelő szakos tanár	Lövéte
Balázs Regina	kémia-fizika szakos tanár	Lövéte
Lázár Ilona	matematika-fizika szakos tanár	Lövéte
Lázár Emília	magyar- finn szakos tanár	Lövéte
Orosz Emese Ramona	biológia-kémia szakos tanár	Lövéte
Ladó István	angol-német szakos tanár	Lövéte
Sárvári Imre Zsolt	földrajz szakos tanár	Lövéte
Lázár Béla	zene szakos tanár	Lövéte
György Gabriella	római kat. hitoktató tanár	Lövéte

*Toth Júlia helyettesíti András Mónikát, aki gyereknevelési szabadságon tartózkodik.

Nem didaktikai személyzet

Név	Munkakör
Trinfuly Leona Júlia	főkönyvelő
Lázár Rozália	titkár/adminisztrátor
György Enikő	takarító
Fazakas Erzsébet	takarító
László Margit	takarító
Márton Teréz	takarító
András László	karbantartó

A 2012/2013-as tanév diákjai:*Iskola*

VIII. A osztály
ANDRÁS EDIT
ANDRÁS ELŐD
ANDRÁS GÁBOR RÓBERT
EGYED IMRE
EGYED NORBERT
FAZAKAS ÁKOS
LÁZÁR HUNOR
LÁZÁR SZIDÓNIA
MAJLÁT ENIKŐ
MIHÁLY ZSOLT
ORBÁN ANDREA
PÉTER ANDRÁS
PÉTER SZABOLCS ATTILA
SZÁSZ RAJMOND
SZIKSZAI CSILLA MÁRIA

VIII. B osztály
ANDRÁS ROLAND
ANDRÁS TAMARA
DEMETER KRISZTA EDINA
DEMETER SAROLTA
FERENCZ DÉNES
FORGÁCS EMŐKE
GYÖRGY LÁSZLÓ TAMÁS
KOLOZSI RÉKA
LÁZÁR SZABOLCS
LÁZÁR ZOLTÁN
MÁRTON HUNOR
MÁRTON ROLAND
PÁL SÁNDOR
SATA SZILVIA
SIKLÓDI KÁROLY NORBERT
SZÁSZ BERNADETT

VII. osztály
ANDRÁS BERNADETT ANDREA
ANDRÁS KINGA
BALÁZS SZABINA
BALÁZS SZIDÓNIA
BENCZE KINGA
BUGJA EMÍLIA
BULZÁN EMÍLIA
EGYED EMIL RAJMOND
EGYED JANKA HENRIETTA
FORGÁCS TÜNDE
GYÖRGY ISTVÁN
GYÖRGY NORBERT
GYÖRGYLŐRINCZ ISTVÁN RAJMUND
GYÖRGYLŐRINCZ TÍMEA
KALÁNYOS ANITA ANDREA
KELEMEN KAROLA
KELEMEN HUNOR
MAG ARNOLD
MIHÁLY LÁSZLÓ
MIHÁLY NORBERT
MIHÁLY SZENDE TÍMEA
SORBÁN ÁDÁM
STÉLIK ÁKOS LEVENTE
TAMÁS DALMA
TÓKOS KINGA
TÖRÖK HENRIETTA

VI. A osztály
ANDRÁS NOÉMI
GYÖRGY CSONGOR
GYÖRGY ERIKA
GYÖRGY KRISZTINA
GYÖRGY SZIDÓNIA
LADÓ ATTILA
LADÓ CSABA
LADÓ DÉNES
LÁZÁR ATTILA
MÁRTON ANDRÁS
MIHÁLY BERNADETT
MIHÁLY DÉNES
MIHÁLY KINGA
MIHÁLY ISTVÁN
MIHÁLY MÓNICA
MIKLÓS NÓRA
ORBÁN CSABA
PÁL ERNŐ
PÉTER LÁSZLÓ

VI. B osztály
ANDRÁS BERNADETT
ANDRÁS ISTVÁN
BALÁZS SZILÁRD CSONGOR
BENCZE EDE
BÁLINT KRISTÓF
ÉGEI EMÍLIA
FAZAKAS ANDREA
FAZAKAS EMŐKE GABRIELLA
GÁBOS ALPÁR
FERENCZ BEÁTA
FÓRIKA ZOLTÁN
GÁBOS EMÍLIA
GYÖRGY NORBERT ANDRÁS
LÁZÁR HUNOR IMRE

LÁZÁR IGNÁC
MIKLÓS ILDIKÓ
ORBÁN SÁNDOR
SZAIN SZABOLCS

V. A osztály
ANDRÁS CSONGOR
BÁLINT EMÍLIA
FERENCZ ROLAND SZABOLCS
FORGÁCS ISTVÁN
GERGELY RÓBERT
GYÖRGY ÁRPÁD
GYÖRGYLÓRINCZ RÓBERT
LADÓ ROLAND
LUKÁCS BORÓKA
MIHÁLY BARBARA
MIHÁLY JÁNOS
MIHÁLY SZILÁRD
MIHÁLY TAMÁS
PÁL RÉKA
PÉTER ADRIENN
POP EDINA

V.B osztály
BULZAN ISTVÁN
FEHÉR TAMÁS
FÓRIKA EMIL
GÁL IMRE
GÁL MELITTA
GYÖRGY BERNADETT
GYÖRGY NIKOLETTA
IAKAB BEÁTA AMÁLKA
GYÖRGYLÓRINCZ ANDREA
KOLOZSI NORBERT
KOLOZSI TIBOR
MIHÁLY ENIKŐ

MIHÁLY TÍMEA MÓNIKA
MIKLÓS DÓRA
PÁL BOTOND
ORBÁN NÁNDOR ZOLTÁN
TÓKOS ANTAL CSABA

IV. A osztály
ANDRÁS ANDOR
ANDRÁS RÓBERT
ANDRÁS ZSOLT
EGYED ÁBEL
FAZAKAS EMÍLIA
FERENCZ NIKOLETTA
GYÖRGY BÉLA GORDON
GYÖRGY KLEMENTINA ANASZTÁZIA
GYÖRGY KRISZTIÁN ISTVÁN
GYÖRGY MIKLÓS KRISZTIÁN
GYÖRGY MÓNIKA AMANDA
KOLOZSI ÁDÁM
LÁZÁR ERVIN
LÁZÁR OTTÓ
LÁZÁR SÁRA
MÁRTON LÁSZLÓ
MIHÁLY ANITA
MIHÁLY ISTVÁN
MIHÁLY KLEMENTINA
MIHÁLY TAMARA JÚLIA
NYESZTER AMANDA
SATA BARBARA
SZAIN JÁNOS

IV. B osztály
ANDRÁS GYÖRGY TAMÁS
ANDRÁS ISTVÁN
ANDRÁS SZABOLCS

BÁLINT KLAUDIA
ÉGEI KLAUDIA
FORGÁCS ROLAND
GÁBOS EMŐKE
GÁBOS IMRE
GÁL ERIKA
GYÖRGY FERENC
GYÖRGY SZILÁRD
KELEMEN KRISZTA
KOLOZSI TÜNDE
LADÓ ANDREA
LÁZÁR ANDREA
LÁZÁR ATTILA MIHÁLY
MIHÁLY ANDREA
MIHÁLY ZSOLT
MIHOK ATTILA
MIKLÓS BERNADETT
SORBÁN ANETT

III. osztály
ANDRÁS LÁSZLÓ
ANDRÁS ELŐD ÁRPÁD
BALÁZS VIKTÓRIA
BERKECZI CSABA
ÉGEI KRISZTA
ELEKES SZABOLCS
GÁBOS LÓRÁNT
GYÖRGYLŐRINCZ CSABA
GYÖRGYLŐRINCZ MIHÁLY
GYÖRGY SZIDÓNIA
KELEMEN ZALÁN
KOLOZSI SZILÁRD
LADÓ IMRE ELŐD
LÁZÁR RÓBERT VENCEL
MAG BOGLÁRKA
MÁRTON FANNI
MIHÁLY SZENDE KINGA

PÉTER ÁRON
SZAIN TIBOR
SZAIN ZOLTÁN OLIVÉR
SZÁSZ EMŐKE EMÍLIA
TÓKOS LEHEL

II. A osztály
ANDRÁS KRISZTA ANNA
EGYED BARBARA PIROSKA
EGYED CSONGOR
EGYED ZSOLT
FERENCZ ERZSÉBET BARBARA
FERENCZ ATTILA
FERENCZ SZILÁRD
GYÖRGY ALEXANDRA
GÁBOS KAROLA
GERGELY TÍMEA
GYÖRGY ROLAND
GYÖRGY SZABOLCS
KICSI LAURA
LÁZÁR SOMA
MIHÁLY KRISZTIÁN
MIKLÓS NIKOLETTA
MIKLÓS TÜNDE
PÉTER DÓRA

II. B osztály
BÁLINT BARBARA
DEMETER MÓNIKA
EGYED ANITA ÉVA
FAZAKAS BEÁTA ADÉL
GÁL LEVENTE
GYÖRGY BENEDEGÚZ
KELEMEN EMŐKE
KELEMEN SZIDÓNIA
KOLOZSI SZABOLCS

LÁZÁR ISTVÁN
MAG ESZTER
MIHÁLY ÁRON
MIHÁLY KRISZTINA
PÉTER-BALÁZS KITTI
SATA RÓBERT
SOMOLYÁK JÓZSEF
SZIKSZAI HENRIETTA

I. A osztály
ANTAL LEONÁRD JÓZSEF
BENCZE EVELIN
GÁBOS NÓRA
GÁBOS IMRE
GYÖRGY BOGLÁRKA
GYÖRGY RÓBERT
GYÖRGY TIBOR
GYÖRGYLŐRINCZ KATA
GYÖRGYLŐRINCZ MÁRIA TERÉZIA
KÁLLAI DÁVID DÁNIEL
KELEMEN LÁSZLÓ ALEX
MÁRTON NORBERT
MÁRTON SZABOLCS
MIHÁLY BERNADETT SZIDÓNIA
ORBÁN DÁVID
ORBÁN MILÁN
SZÁSZ ROLAND
TŐKE RÉKA

I. B osztály
ANDRÁS DÓRA
ANDRÁS NÓRA
BALÁZS MÁRK
EGYED EMŐKE
GERGELY LÓRÁND

KOLOZSI NÓRA MÓNIKA
LADÓ NORBERT
LÁZÁR ZOLTÁN
MÁRTON RAMONA ILDIKÓ
MIHÁLY BOGLÁRKA
MIHÁLY RÉKA
MIHÁLY RENÁTA
MIHÁLY SZIDÓNIA
MIKLÓS ÁDÁM
NYESZTER SZABOLCS
SZIKSZAI ANITA
TÖRÖK-LÁZÁR LÉNÁRD

Előkészítő
ANDRÁS BARBARA
ANDRÁS SZANDRA
ANDRÁS SZIDÓNIA
DEMETER ENIKŐ
GÁL NÁNDOR
GYÖRGY NÓRA
GYÖRGYPÁL ATTILA
KOLOZSI BÍBORKA
KOLOZSI TAMÁS
LADÓ BOTOND
LÁZÁR ERNESZTINA
LÁZÁR MAGOR
MÁRTON ZSANETT
MÁTÉ ANETT
MIHÁLY ÁRON
MIKLÓS ZOLTÁN
TÖRÖK KATALIN
TRINFULY ANDRÁS
VIZI VIKTÓRIA

Óvodások

Nagy csoport
ANDRÁS GÁBOR
ANDRÁS KAMILLA
ANDRÁS KATA
ANDRÁS ORSOLYA
ANDRÁS TÍMEA
BALÁZS ISTVÁN
ÉGEI DÁVID
EGYED BOTOND
FAZAKAS NOÉMI
FEHÉR BALÁZS
FORGÁCS RAJMOND
GÁBOS ATTILA
GÁBOS LEHEL
GÁL ISTVÁN
GÁL TAMÁS
GÁL VANDA
GÓLICZA TAMÁS
GYÖRGY BERNÁT
GYÖRGY BETTINA
GYÖRGY BIANKA-ERZSÉBET
GYÖRGYLŐRINCZ EDINA
GYÖRGYLŐRINCZ ROLAND
KELEMEN SÁNDOR
KICSI RENÁTA
LADÓ RÉKA
LÁZÁR ANDRÁS
LÁZÁR NÓRA
MÁRTON VANDA-NÓRA
MIHÁLY BALÁZS

MIHÁLY BENCE
MIHÁLY DÓRA-KATA
MIHÁLY GÁBOR
NYESZTER BEÁTA
NYESZTER TÍMEA
ORBÁN ERNŐ
SZAIN SZABINA
SZIKSZAI NATÁLIA
TÓKOS LÓRÁNT

Közép csoport

ANDRÁS ÁRON
ANDRÁS HUBA
ANDRÁS ISTVÁN
ANDRÁS SZABOLCS
BALÁZS CSENGE
BALÁZS DÁVID
BALÁZS KINCŐ
ELEKES NORBERT
FAZAKAS ZALÁN
GYÖRGY ANDREA
GYÖRGY ARTÚR
GYÖRGY ERVIN
GYÖRGY JÁZMIN-DALMA
GYÖRGY KAROLA
KELEMEN CSILLA-MÁRIA
KOLOZSI ORSOLYA-IZABELLA
MAG DÁVID
MIHÁLY LÁSZLÓ-BENCE
MIHÁLY TÜNDE

MIHÁLY ZALÁN-FERENC
NYESZTER ZSUZSA-TÜNDE
ORBÁN ZSELYKE
SILYE AJTONY
SZIKSZAI HUNOR
TÖRÖK NOÉMI

Kicsi csoport

BALÁZS RAMONA
EGYED ATTILA
FAZAKAS ALPÁR
FAZAKAS FANNI
FORGÁCS LÉNÁRD
GYÖRGY ATTILA
KELEMEN GYÖRGY
LADÓ KITTI JULIANNA
LADÓ KLAUDIA
MIHÁLY BALÁZS
MIHÁLY NOÉMI
PÉTER MILÁN
SZAIN ERIKA
VIZI RÓBERT-ATTILA

Mihály János

ISKOLÁNK NÉVADÓJA: SZÉKELY MÓZES

(KB. 1553 – 1603)

Erdélyország történetének talán a legnevezetesebb, de egyszerűs mind legizgalmasabb és legszomorúbb évei alighanem a XVI. század második felére és a XVII. század első tizedére esnek. E kis ország – kényeszerpályán a nagyhatalmak szorításában – mintegy ötvenéves története egyszerre reménykeltő és lehangoló, annyi tragédia, annyi széthúzás, szakadás, annyi fájdalmat okozó esemény pergett le e félvőszázadnyi idő alatt. Rendkívüli idők voltak ezek, s a rendkívüli idők rendkívüli embekeket kívántak. Közéjük tartozott Székely Mózes is, akinek a személyében, ha röved ideig is, de székely fejedelme lett a „Tündérországnak”.

Sókereskedőből katona

Székely Mózes családjáról, származásáról nagyon keveset tud a történelem. A korabeli történész, Szamosközi István szerint „az Udvarhely (latinul: *aulae locus*) nevezetű szék ugyanilyen nevű városából származott, nem éppen hitvány, de híres tetteiről sem ismeretes családból.” Születésének időpontját kb. 1553-ra tehetjük. Atyja székely lófőember volt. A korabeli krónikákból, oklevelekből azonban csak az derül ki, hogy János deáknak hívták és 1591 októberében halt meg. Személye azonos lehet azzal a „Literati” Jánossal, akit 1556-ban Udvarhelyszék jegyzőjeként, 1568-ban pedig a II. János király, azaz János Zsigmond uralkodása alatt Sófalván felállított sókamara intézőjeként említenek forrásaink s akit 1576-ban az 50 dénáros adó összeírásakor az udvarhelyszéki Szentmiklóson lévő jobbágyai után 5 fl. 50 dénár adóval róttak meg. 1577-ben, Báthori Kristóf utasítására egy

csíkszéki birtokbeiktatáson részt vevő udvarhelyi János deák is valószínűleg az ő személyét takarja. Ezen adatok fényében Dr. Vass Miklós Székely Mózesst vagyonosabb székely primori családból származtatja. A korabeli oklevelekből három testvérét ismerjük még: Istvánt, Jánost és Pétert.

Az ingerlékeny, heves vérmérsékletű Mózes, „akinek fiatalságát verekedések tették emlékezetessé” – Szamosközi, valamint az ő nyomdokain járó Bethlen Farkas történetíró szerint – ifjúsága első éveit apja mellett, sókereskedéssel töltötte. A „tetszetős megjelenésű, közepesnél magasabb termetű”, de igen vakmerő ifjú végül is vérmérsékletének megfelelőbb szakmát választott: katonának állt Báthory István hadseregébe.

Báthory István szolgálatában

A személyes bátorságának első tanújelét Báthori István fejedelemnek Bekes Gáspár ellen vívott háborújában (1575. június 1. – július 9.) adta (egyik ellenfelével úgy végzett, hogy kardját fogai közé szorítva úszott át a Maroson) az alig 22 éves „derék ifjú”, aki Kerelőszentpálnál (Küküllő vm.) lezajló döntő ütközetben az udvari lovasságot és a gyalogos testőröket (akiket ruhájuk színéről kék darabontoknak neveztek) vezényelte. A hírt és nevet szerzett ifjú vitéz 1576-ban Bátori Istvánt elkísérte, leendő apósával, a „nagy” Kornis Farkassal, ahogy kortársai nevezték, együtt Lengyelországban is. Itt részt vett az oroszok elleni harcokban s „katonai kötelességét katonai bátorsággal teljesítette; az egyes csatákban nemcsak jelen volt, hanem bátorságát és István király iránti hűségét vére kiömlésével is megbizonyította; Plock és Plesko bevételénél a legbátrabb küzdők között ágyutól és nyiltól nehéz sebeket kapot; majd pedig a velicoli, zavoloczi és corperni várak ostrománál jeles tetteket vitt véghez”. Dicső tetteiért Báthori István őt „szentelt vitézzé” avatta. Címerét is a

maga vitézségével érdemelte ki „István királytól” (címerképe: két ágaskodó oroszlán tart első lábával egy kivont kardot, míg felül két csillag, valamint két-két növekvő és fogyó hold látható).

Székely Mózes „Erdély nagyságosai” között

Székely Mózes Lengyelországból visszatérve, apja örökébe lépve, a sófalvi sóbánya kamaraispánja lett. Lengyelországi tetteiért Báthori Zsigmond 1583. június 10-én Lövétén 10, Siménfalván 6, összesen 16 nemesi részjossal és azok tartozékaival jutalmazta meg. Folyó év november 7-én kelt adománylevélben egész életére megkapta Körösön, Segesvárszékben a dézsma negyedét, s a csíkcsatószegei birtoka helyett ismét kapott Siménfalván egy birtokrészt. Előneve is e székely falutól származott (templomának 1585-ben egy harangot öntetett).

Később, 1591. február 5-én, megnyerte Báthori Zsigmondtól Lövétén azokat a részjásokat, amelyek közül egyiket a birtok területén levő vasbányával (ideértve a hámort is) együtt István lengyel király és Kristóf vajda adománya alapján már eddig is birtokolt, a másik pedig azelőtt Udvarhely várához tartozott. E birtokok és a házassága (benősült a híres-neves homoródszentpáli Kornis családba) biztosították fölemelkedését és befolyását. Székely Mózes ezután már „Erdély nagyságosai közé számíthatott”. Hamarosan Udvarhelyszék kapitányává és királybírójává is kinevezték. Gyakran fordult meg a fejedelmi udvarban és részt vett minden hadi vállalkozásban a következő bő egy évtizeden át.

A hadak útján

1591-ben, Báthori Zsigmond fejedelem megbízásából Péter moldvai vajda ellen viselt hadjáratot, 1594-ben a fellázadt rákok megsegítésére küldték, 1595-től pedig tevékenyen részt vett

a ún. tizénötéves háború (1593 – 1606) alatt folytatott hadjáratokban s nem egy csatában nézett szembe a halállal. A törökök ellen folytatott háborúban tanúsított érdemeiért Báthori Zsigmond 1598-ban újabb birtokadományban részesítette (Libaton, Belső-Szolnok vármegye). Ugyanezen év őszén a fejedelem érdekében Somlyó váránál táborozott. Vitészeit fényesen bizonyította 1599. október 28-án a schellenbergi csatamezőn mint Báthori András alvezére. Rövid ideig Mihály vajda oldalán vitézkedett. 1600-ban a moldvai hadjáratban, az erdélyi seregek vezére (generális) volt. Később ismét a fejedelemségbe visszatérő Báthori Zsigmond oldalán találjuk. A goroszlói csata (1601. augusztus 3.) után az ízig-vérrig katonaember az ingadozó természetű Zsigmond fejedelem mellett „politizálásban” kezdett s a Giorgio Basta császári generális helytartóságától megborzadt „hazafipárt”, akik Erdélyt „a török védelem alatt boldogabnak tapasztalták”, élére állt. A vesztes tövisi csata (1602. július 2.) után, Báthori örökre elhagyta az országot s ettől kezdve a Habsburg-ellenes politika teljesen Székely Mózes kezében összpontosult. Temesvárra menekült családjával együtt, ahová a „törökös” urak egy része is követte s megkezdte szervezkedését, a Basta uralma alatt csak pusztuló fejedelemség fegyveres megszerzése érdekében. A végső célja, a szultánnal való szövetség mellett, egy független Erdélyi Fejedelemség megeremtése volt. Ennek érdekében személyesen tárgyalt Jemiscsi Haszán nagyvezírrrel, s miután megkapta a nagyvezírtől a kinevező iratot és a szükséges jelvényeket az erdélyi fejedelemségre, 1602-1603 telén folytatta az előkészületeket a következő évi támadásra.

Diadalmenet a fejedelemségért

1603. március végén török, tatár segédcsapatokkal „mikoron még a fű kisemjött volna, Székely Mózes is kiindult Tömösvárról”,

hogy a Habsburg kézen lévő Erdélyt felszabadítsa s magának a fejedelemséget karddal is megszerezze. Lugos és Karánsebes megvétele után Bethlen Gábort tatár, magyar lovassággal és rác gyalogsággal előre küldte, majd később ő is, Szászváros elfoglalása után, a Vaskapun át Erdélybe tört és az erdélyiek nagy számban gyülekeztek a táborában („a nemesség és a székelység nagyobb része mellé állott, s őt Erdély fejedelmének választották és kiáltották ki”). Gyulafehérvárt csapatai 1603. május 9-én, tizennyolcnapos ostrom után vették be s e naptól kezdte használni Székely Mózes hivatalosan a fejedelem címet. Giorgio Basta helytartó az egyre szaporodó és sokasodó had elől Szamosújvárra húzódott vissza, majd Nagyváradra s onnan Szatmárra menekült. Miután Székely Mózes „ünnepélyes levélben biztosította a városiak szabad vallásgyakorlatát, régi fejedelmektől kapott kiváltságait”, Kolozsvár is megnyitotta előtte kapuit (június 9.). Itt tízdukátos aranypénzt veretett, melynek első oldalán címere volt látható ezzel a körirattal: MOISES ZEKEL DE SEMIENFALVA VAIVODA TRANSILVANIAE ET SICUL[ORUM] COMES. A hátsó oldalona DOMINUS PROTECTOR MEUS („AZ ÚR AZ ÉN OLTALMAM”) jelmondat és ANNO DOMINI MILLESIMO SEXCENTESIMO TERTIO CLAUDIOPOLI körirat volt olvasható. Székely Mózes szerencséje tetőpontján állott. Az erdélyi városok (Gyulafehérvár, Kolozsvár, Beszterce, Szászsebes, Torda, Enyed, Dés, Medgyes) s a Székelyföld nagy része (Csíkszék és Háromszék kivételével) a kezében volt már. Udvarhelyszék is, „minthogy odavaló atyafi vala Mózes, hozzá álla, hálát adván Istennek, hogy atyafiságokból s nemzetekből Isten fejedelmet támasztott volna”. Székely Mózes béketárgyalásokat folytatott Rudolf császárral s szerencséje tetőpontján állott. A diadalútnak azonban hamarosan vége szakadt.

A végzetes ütközet

Rudolf császár hajlandónak mutatkozott ugyan békére, de titkon generálisa, Giorgio Basta által nemrég trónra juttatott Radu Șerban havasalföldi vajdával konspirált. A vajda hadvezére, Rácz György jelentékeny haderővel hamarosan meg is jelent Erdélyben, s egyesült a Bedő István és Mátis János által Mózes ellen izgatott csíki és háromszéki székelyek seregével. A két sereg egyesülésének megakadályozására küldött, Imecs Mihály és Mákó György vezette seregek pedig vereséget szenvedtek. Az Apácánál, majd Höltövénynél táborozó Székely Mózes, a vert had szétszórt csapatait összeszedve, július 8-án Brassónál táborozott le. Korábbi ígéreteinek ellentmondva a Habsburg-barátságot folytató Radu vajda is beütött az országba s egyesült a korábban előreküldött Rácz György seregével. Giorgio Basta generális hadai élén szintén Erdély határai felé igyekezett.

A két tűz közé szorult Székely Mózes brassai szekértáborából követeket küldött Magyarországra, a „császárral kezdett békealkú fölvetelésére”, de már késő volt. Július 17-én Radu vajda mintegy 17 ezres seregét támadásra vezényelte. Székely Mózes, jelentékeny seregének mellőzésével, amelyek Gyulafehérvárnál, Dévánál és Désnél állomásoztak, kénytelen volt felvenni a harcot. A vajda erős támadása ellen a szekértáborba szorult kis sereg nem védelmezhetette sikeresen magát. A csatából menekülve elesett Székely Mózes és vele együtt az erdélyi nemesség színejava is. A „törökös” politika vele együtt azonban nem szállt a sírba. Nyomdokain, a tizenöt éves háború utolsó felvonásaként Bocskai István kísérli meg, hogy török támogatással megszerezze az erdélyi uralmat. Próbálkozása sikerrel zárult, s nemcsak a Báthoryak öröksége, hanem a töröktől még megkímélt Magyar Királyság jelentős része is a kezére jutott.

Bethlen Gábor, aki ifjúkorában sokat forgott „vitézségön és

katonaságon” mellette, s aki 1613-ban hasonló módon szerezte meg a fejedelmi méltóságot magának, így emlékezett egykori példaképére: „Személyében oly vitéz ember volt, hogy az Nagy Sándor hadában is az válogatott vitézeknek számok közzé lehetett volna”. (Örökségünk. I. évf. [2007] 2. szám, 26-27. oldal)

KÉPJEGYZÉK

- 21. oldal A római katolikus népiskola tervrajza (1887).
- 21. oldal Felirat a népiskola oromzatán (1888).
- 22. oldal A római katolikus népiskola nyugatról.
- 23. oldal A római katolikus népiskola délről.
- 25. oldal Az 1911/12-es tanév I. osztálya.
- 36. oldal Iskolás gyermekek (1942).
- 38. oldal Gyerekszínjátások (1940-es évek).
- 54. oldal A 19. században épült Népiskola épülete
- 54. oldal A főépület építés közben 1962/63
- 57. oldal Beiskolázási statisztika (1961)
- 60. oldal A közmunkával épülő iskola (1962)
- 61. oldal Lövéte központja az iskolával és a kultúrházzal
- 66. oldal A befejezésre váró V-VIII-as iskola
- 67. oldal Tódor Erzsébet végzős osztálya
- 69. oldal Az I-IV-es iskola alapja 1967/68
- 71. oldal Gyerekek az építőtelepen
- 76. oldal Kiveszi a részét az építkezésből kicsi és nagy
- 79. oldal Márton Mihály, Berszán Zsófia, Sándor Álmos
- 81. oldal Tódor Erzsébet osztálya 1980/81 (38 tanuló)
- 84. oldal Az I-IV-es iskola épülése, háttérben Lövéte
- 89. oldal Oktatás az 1970-es években
- 91. oldal Zsúfolt osztályterem
- 94. oldal Bábosok a Botár család irányításával
- 98. oldal Tanárok az 1970/71-es tanévben: felsősor (balról jobbra): Áros Géza (a képen sajnos nem látszik), Sata Albert, Gálfi Judit, Márton Rudolf, Dénes Márta, Biró Bálint, Tódor Erzsébet, András József, Berszán Zsófia, Berszán Lajos, Borsos Gábor. alsósor: Miklós Anna (a képen sajnos szintén nem látszik), Sata

- Anna, Sándor Rozália, Sándor Álmos, Márton Mihály, Márton Emese, Mihály Anna, Bakó Vilma.
100. oldal Kisállat barátok köre Biró Bálint irányításával (1970)
103. oldal A kirulysarkai iskola 1968-as diákjai: György Rozália, György Imre, Miklós Magdolna, György Ildikó, Egyed Ambrus
104. oldal Az 1963-ban születettek, akik 1969/70-es tanévben járták az I. osztályt, Máthé Jolán-Éva tanítónővel
108. oldal Pionírok
110. oldal Óvónők: Gergely Vilma, András Magdolna, Tókos Juliánna, Szente (Márton) Anna, Biró Jolán-Éva, Korodi Erika, András Katalin
113. oldal Sata Albert díjazott néptáncsoportja (1980)
115. oldal Nevelőtanácsi ülés (1970)
117. oldal Környezetvédelmi akció Nádasszékben
120. oldal Kórus
123. oldal A lövétei általános iskola tantestülete 1969. május 20.: Felső sor (balról jobbra) Agafiței Elena, Márton Emese, Márton Mihály, Berszán Zsófia, Berszán Lajos, Bálint Margit, Borsos Enikő, Borsos Gábor, Tódor Erzsébet, Sata Anna, Ráduly Emma, Gálfalvi Judit. Alsó sor: Sándor Álmos, Áros Géza, Agafiței Tănăsache, Szabó Dániel, Bartha István
125. oldal Elemi iskolások
129. oldal „Szerencse fel” vetélkedő
130. oldal Barta István osztálya
134. oldal Borsos Erika végzős osztálya (1984)
137. oldal X. osztályos tabló (1970/1971)
139. oldal Turisztikai vetélkedő (1978)
145. oldal Szászhomoródon
148. oldal Végzős osztály

151. oldal András József igazgató, az iskola névadó ünnepe-
gén (1990)
153. oldal Homoród Kupa után
155. oldal „Szerencse fel” általános műveltségi vetélkedő
157. oldal Óvónők
162. oldal Lövétei futballcsapat Korodi Csaba–Attila irányí-
tásával
165. oldal A győztes futballcsapat, Homoród Kupa, Szász-
homoród, (1976)
166. oldal Oklevél, I díj a néptáncversenyről
185. oldal Székely Mózes plakett az iskola falán
(Készítette Sánta Csaba szobrászművész)
186. oldal Székely Mózes emlékkopjafája
(Faragta Ladó Gábor)
186. oldal Az iskolazászló (Tervezte: Mihály János)
192. oldal Az iskola tanszemélyzete 2013. április 15.

TARTALOM

Polgármesteri beköszöntő	5
Bevezető	7
Lapok a lövétei oktatás történetéből	9
Az új iskola megépítésének a története	52
Lövéte	60
Ötvenből ötven év	65
Téli fürdés	72
Tisztelt Igazgató Úr!	78
Lövéte 2000-ben	80
Tisztelt lövétei kollégák!	83
Rövid visszaemlékezés	88
Lövétei körkép	91
Visszaemlékezés	93
Visszagondolva	97
Régen volt, hogy is volt?	102
Négy hét Bulgáriában	105
Táborozás Kirulysarkán	116
Táborban a Szovjetunióban	126
„...bölcshívhez jutottam”	133
Egy iskola, egy pálya	136
A „Pisztráng” expedíció	139
LÖVÉTE 1971-1977	143
Az „Omlás” találkozó	149
Visszapillantó	168
Iskolánk névadója: Székely Mózes (kb. 1553 – 1603)	179
Képgyűjtemény	187

9 789731 879529

„AZ EZERGYERMEKES FALU”

A lövétei oktatás rövid története

9 789731 187952 9

